

Colligatum 3.

KLEBELSBERG COLLIGATUM

GYŰJTE MÉNYES KÖ T E T

3.

KLEBELSBERG KÖZÉPISKOLAI KOLLÉGIUM

Kaposvár, 2013

Alkotó szerkesztő:
HUJBER TAMÁSNÉ KOVÁCS GABRIELLA

Tehetségek mentorálása a Kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégiumban

Kaposvár
2013

Tartalom

Téma: Konfliktusban magammal	7
Protokoll tehetséges diákok mentorálásához.....	11
N. Barna esete	48
Kreatív tehetség mentorálása.....	50
Egyéni fejlesztési terv	54
Kornél esetleírása	60
Sajátos nevelési igényű tehetséges diák mentorálása	64
Esettanulmány – kollégiumi csoporton belüli konfliktus kezelése	69
Sport tehetség mentorálása.....	73
Julcsi esete.....	77
Esettanulmány ének tehetség mentorálásáról.....	79
Esettanulmány – Szülő – tanár konfliktus.....	83
Kollégiumi kapcsolatrendszerek.....	86
Zúrös Zita esete.....	93

Esettanulmány

Téma: Konfliktusban magammal

Készítette: DEZSŐNÉ FEDOR ÁGNES

Kollégiumban dolgozom csoportvezető mentortanárként sok-sok éve, és egy olyan tehetséges fiú esetét szeretném bemutatni, aki saját magával volt konfliktusban s ez által mindennel és mindenkivel.

Matyi másfél éve írta magáról:

Matyinak hívnak, és 18 éves vagyok. A családommal egy kis faluban nem messze Kaposvártól. Testvérem sajnos nincsen, amit a későbbiekben részletezek. Már az óvodában felfigyeltek tehetségemre, ami akkoriban még csak kis mértékben bontakozhatott ki.

Általános iskolai tanulmányaimat a faluban végeztem. Itt sokat köszönhettem alsós osztályfőnökömnek, akit én csak Marcsi néninek hívok, az Ő segítségével kapcsolatba kerültem a tudományok alapjaival. Továbbá megismerkedtem a rajzolóssal Kertész Sándor festőművész és csapata segítségével, akik több ízben is ellátogattak a faluba tájképeket és ihletet keresve. Közel kerültem az origami nevezetű Távol-keleti papírhajtogató technikához, ezt a mai napig csinálom.

Felső tagozatosként kerültem kapcsolatba a két fő tantárgyammal, a biológiával és a kémiával. Ezért már ekkor kiderült a számomra kijelölt életút. Kedvelt tárgyait közé került még a fizika és a földrajz. Részt vettem még számos irodalmi versmondó versenyen, két és fél évig zongoráztam napi rendszerességgel, sajnos a zenei pályafutásom eddig tartott mivel megszűnt a zeneoktatás az iskolában.

Jelenleg egy városi gimnázium végzős tanulója vagyok. Az Arany János Tehetséggondozó Program révén kerültem ide, amit a volt iskolám igazgatója vetett fel a jó tanulmányi eredményeim miatt. Itt megismerkedhettem az igazi tudással, elkezdhettem az új ismereteket, tapasztalatokat gyűjteni.

A gimnázium harmadik évében ismét előkerült a kedvenc tantárgyam a biológia, több e tantárggyal kapcsolatos versenyen vettem részt. Jelenleg az OKTV második fordulójára és egy másik biológia versenyre készülök.

Ezekon kívül még sok versenyen értem el eredményt. Érdeklődésemet a gépek a művészetek iránt nem vesztettem el, sőt tovább nőtt az érdeklődésem irántuk. Feltehetőleg ezért nem fordítottam azokra a tantárgyakra elég időt, amelyek nem tartoztak az érdeklődési körömhöz.

Jelenleg tovább szeretnék tanulni a felsőoktatásban, valamilyen biológiával kapcsolatos szakon, például: fogorvosin vagy orvosin. Ebben van segítségemre osztályfőnököm, csoportvezetőm, biológiatanárom és nem utolsósorban a családom.

A program kötelező része a kollégium, ami sokat tett a szociális és kulturális fejlődésemért. A program segítségével rengeteg helyre jutottam el, Olaszország, Németország, Erdély hogy csak pár helyet említsek.

Mindezek ellenére nem lehetek felhőtlenül boldog, családomnak anyagi problémái vannak, amelyet tetéz édesapám szenvedélybetegsége, ezért Ő megbízhatatlan, és nem nagyon számíthatunk rá pénzügyileg. Édesanyám betegsége miatt nem dolgozhat, ezért csak rokkantnyugdíjat kap. Nagymamám csak a nyugdíjjal tud besegíteni a családi kasszába. Ez rányomja a bélyegét az otthoni hangulatra, az állandóvá váló veszekedések és szeretethiány kihatótt az én viselkedésemre is.

A beilleszkedés egy társaságba soha nem ment könnyen, talán a fentiekben leírt testvér hiánya is közrejátszhatott ebben. Sok időt töltök egyedül amit a többi ember kicsit furcsának tart, de idővel megszokják. Nem csak én ismerkedek nehezen, hanem engem sem egyszerű megismerni, aki csak a külsőségeket nézi és azokra hallgat akik nem ismernek igazán, azok szintén csak felszínesen fognak megismerni és kezdődik az ördögi kör előről.

Ezen a hozzáállásomon sikerült elég hosszú idő alatt változtatnom és társaim már befogadtak.

Most pár szó arról, hogy, mi motivál a tanulásban és az alkotásban. Igazából nem is tudom, mit írnak, leginkább a tudni vágyás vonz az ismeretek megszerzéséhez. Mindennek, ami érdekel, szeretném tudni a működését, felépítését és a célját, azt, amiért létrehozták.

Szeretném megköszönni lelkiismeretes munkájukat eddigi tanárainak, barátaimnak, ismerőseimnek és családomnak hogy, támogattak engem mindig és mindenkor.

Ez a fiú 14 évesen tele gátlásokkal, önmagát alulértékelve érkezett a csoportomba. Kicsit duci termete, külön viselkedése miatt sokan gúnyol-

ták. Önismereti foglalkozásokon arra a kezdő körkérdésre, hogy hogyan érzi magát mindig negatív válaszokat adott. Úgy érezte, hogy őt senki sem szereti, ő csak gondnak született erre a világra. Csütörtökön még jobban felerősödött rossz hangulata, mert haza sem utazott szívesen, mert az alkoholista apa viselkedése megmérgezte az otthoni légkört, és még látta édesanyját is tönkremenni ebben a gyilkos légkörben. Édesanyja túláradó aggodalmával is meg kellett küzdenie, aki még egy kis fuvallattól is próbálta megóvni fiát. Sajnos ezzel fia önállósodását, magabiztosságának kialakulását gátolta az édesanyja.

Egy dolgot viszont következetesen hangoztatott, hogy apja példáját nem akarja követni. Bár az apja státuszának következménye a fiú társadalmi biztonságérzetének hiányosságához, csökkentértékűség-érzéshez vezetett, viszont fokozott erőfeszítésre sarkallta a jó teljesítmény elérésére a tanulásban.

A szociális beilleszkedés nagyon nehezen ment neki. Szégyenként élte meg körülményeit. A felnőtteket, társait is ellenségnek látta sokszor. Nagyon nehéz volt a bizalmába férkőzni. Az egész csoport szenvedett Matyi folyamatos negatív megnyilvánulásai miatt. Közösén döntöttük el, hogy segítünk neki.

Az osztálytársak napról napra küzdöttek érte. Vigasztalták, ha valaki megbántotta őt hamar felfigyeltek tudására, ügyességére, sokat dicsérték. Segítségért fordultak hozzá különböző tantárgyakból. Matyi pedig jó kézügyessége révén sajátképzítésű tárgyakkal lepte meg társait.

Önbizalma fejlődésének ez nagyon jót tett. Gyekteztünk számára empatikus környezetet teremteni. A háritó stratégiát (befelé fordulás) felváltotta a segítségkérő majd problémamegoldó stratégia.

„A személyiség egyik leglényegesebb meghatározója én tudata, önismerete, önmagáról alkotott képe.” Fontos szerepet játszik ezek alakulásában az önmagával szemben támasztott elvárás rendszer, az igényszint. Lewin meghatározása szerint igényszinten a személynek önmagával szemben megfogalmazott konkrét elvárását értjük és ez az igényszint döntő szerepet játszik a személy teljesítőképességében, életvitelében.

„Útlelő” lett a fiúból. Sok kudarcot élt át, de ezekből építkezi tudott. Olyan tanárokkal, diákokkal került kapcsolatba, akik hitelesek voltak számára.

Kíváncsiságmotívum erőteljesen mutatkozott meg ennél a fiúnál ami kutató-kereső viselkedésben nyilvánult meg.

Nagyon fontos kiemelni, hogy ennél a fiúnál az önjutalmazó motiváció a jellemző. Maga a cselekvés vált fontossá számára, a tudás megszerzése vált örömforrássá. Megemlíthetjük nála a tudományos kíváncsiságot is. „Freeman(1939) a hiteles visszajelzést tartja alapvetően fontos tényezőnek a teljesítménymotivációt meghatározó pozitív énkép alakulásában. A család és az iskola megerősítheti tevékenységében a gyermeket, ha az erőfeszítését fontosnak tartja”. A konstruktív problémamegoldás példája körvonalazódott ki. Közös problémát oldottunk meg együtt.

Soha nem fogom elfelejteni édesanyja büszke arckifejezését, amikor ez a fiú a csoport egyik csinos, okos lányával táncolta a szalagavatón a keringőt. S az anya háláját, köszönetét fejezte ki a fia támogatásáért a görgyös úton, melyen eljutott idáig.

„Az élet egyikünk számára sem könnyű. Hinnünk kell, hogy tehetségesek vagyunk valamiben, és azt a valamit bármi áron is, de el kell érniünk.”

Marie Curie

Ui. : Matyi ma már a fogorvosi egyetem hallgatója, s rendszeresen látogat a kollégiumba.

Protokoll tehetséges diákok mentorálásához

Pedagógusok és intézményvezetők számára

DR. GEFFERTH ÉVA

*„Egy gyermek felneveléséhez egy egész falu kell.”
(afrikai közmondás)*

Tartalomjegyzék

1. A protokoll célja	12
2. Kihez szól a protokoll?	13
3. A jó mentorálás ismérvei	15
3.1. A mentorálás célja	15
3.2. A mentorálandók	17
3.3. A mentorálás megtervezése és megszervezése	19
3.4. A mentorok kiválasztása	22
3.5. A megfelelő mentor - mentorált pár	25
3.6. Találkozás egy potenciális mentorral	26
3.7. Sikeres mentorálás garantálása	27
3.8. Mentor és mentorált szerződése	32
3.9. A mentorálás monitorozása	33
3.10. A mentorálás értékelése	33
3.11. A mentorálás befejezése	35
4. Távmentorálás	36
5. Szakmai etikai kódex	40
6. Amire érdemes odafigyelni	41
7. A mentorálás jövője és fenntarthatósága	41
8. Végkövetkeztetés és ajánlás	43
1. melléklet: Mentorálandó értékelési skálája	44
2. melléklet: TAM feladatlap	45
3. melléklet: Minta egy tanulási szerződéshez	46
4. melléklet:	
Minta a mentorálásnak a mentor által történő értékeléséhez	47

1. A PROTOKOLL CÉLJA

A hazai tehetséggondozás keretén belül egyre több helyen találkozhatunk mentorálással, mely kifejezés igen sokféle tevékenységet jelöl, és ezért könnyen elbizonytalanodhat az ember, mert nincs egyértelmű meghatározása annak, mit is jelent a mentorálás. Ez a viszonylag új hazai jelenség hívta életre ezt a dokumentumot, melyben egy átfogó képet adunk a mentorálás különféle szempontjairól, lehetőségeiről, kiemeljük néhány fontos elemét és részletesen leírjuk megvalósításának ideális, kívánatos körülményeit.

Az első fejezetben a dokumentum céljával foglalkozunk.

A másodikban sorra vesszük az olvasók lehetséges táborát.

A harmadik fejezetben, mely a dokumentum fő része, a jó mentorálás ismerveivel ismertetjük meg az olvasót. Kitérünk a mentorálás céljaira, a mentorálandók lehetséges csoportjaira, körvonalazzuk a mentorálás megtervezésének és megszervezésének főbb elveit. Ahhoz, hogy ne a véletlenre bízunk, sikeres lesz-e a mentor és mentorált együttműködése, célszerű előre meghatározott szempontokat figyelembe venni. Ismertetünk egy egyszerű és hasznos eszközt, ami a mentorálandót a mentorral való hatékony együttműködésében segítheti. Ezt követi a mentorok kiválasztási folyamatának a leírása és az ideális mentor jellemzőinek a bemutatása. Ezután arról olvashatnak, miként lehet és miért fontos az egyéni mentorálásnál egy olyan mentor – mentorált pár létrehozása, melyet nagyfokú megfelelés jellemez. A mentor első találkozása a mentorálttal döntő jelentőségű a mentorálási tevékenység sikere szempontjából. Ezért részletesen leírjuk, hogyan nézhet ki egy ilyen első találkozás. Kitérünk a sikeres mentorálás garantálásának elemeire, beleértve a mentorok és a diákok felkészítését, az alapszabályok megbeszélését, a mentor feladatait. A mentor és a mentorált között kötendő szerződésről is beszélünk, és mellékelünk is egy mintaszerződést a dokumentum végén. A negyedik fejezetet a mentorálás monitorozása, értékelése és befejezése zárja.

A negyedik fejezet témája az egyre népszerűbb és egyre elterjedtebb távmentorálás. Leírjuk a távmentorálásnak a hagyományos mentorálással szembeni előnyeit általában és a tanárookra nézve külön is. Számos működő nemzetközi angol nyelvű távmentorálási honlapra hívjuk fel a figyelmet. Majd a távmentorálás korlátainak ismertetése következik. A fejezet utolsó része arról szól, milyen diáknak előnyös első sorban a távmentorálás.

Az ötödik fejezetben a mentorálás szakmai kódexéről írunk néhány fontos gondolatot.

A hatodik fejezetben lehetséges, de elkerülhető kockázatokra hívjuk fel a figyelmet.

A hetedik fejezetben a mentorálás jövőjének és fenntarthatóságának kritériumairól teszünk röviden említést.

Végül megfogalmazzunk egy végkövetkeztetést és néhány ajánlást teszünk a kilencedik fejezetben.

A jelen dokumentumban foglaltak elsősorban olyan mentorálási formákra vonatkoznak, mely által az általános és középiskolás tehetséges fiatalok nyerhetnek a legtöbbet. A gyakorlat azt mutatja, hogy jól felkészült felnőttek, szülők, és/vagy tanárok a tehetséges gyerekek 8-10 éves koráig általában ki tudják elégíteni az ő igényeiket, szükségleteiket, bár néhány esetben már alsós tehetséges gyerekek is lehet olyan kérdése, érdeklődése, ami miatt érdemes egy szakembert felkeresni. Ezt követően azonban már olyan nagy tudásmennyiséggel rendelkezhetnek a tehetséges fiatalok, tudásigényük oly mértékben felerősödhet, és olyan specifikus területek iránt érdeklődhetnek, rendszerint nagyon magas szinten, amikor már csak az azon a területen jártas felnőtt szakember tud igazi partnerként velük együtt gondolkodni, kérdéseiket megérteni, intellektuális kíváncsiságukat kielégíteni, megfelelő segítséget nyújtani abban, hogy problémáikra, kérdéseikre elfogadható választ találjanak.

A tehetséges fiatalok érdeklődésének sokoldalúsága és jellege miatt, mely az iskolai tantervtől nagyon eltérő témákra irányulhat, szükség van az iskolai kereteken túlmenő lehetőségek megteremtésére. A mentorálásnak igen sok formája lehet, hiszen mindig az adott tehetséges fiatal igényeit és érdeklődését kell figyelembe venni. A mentorálás a tananyag gazdagítását és gyorsítását is kielégítheti.

Az ebben a dokumentumban leírtakat tekintem egy szakmailag megvalósítható keretnek. Természetesen külön kérdés a mentorálás jogi, anyagi, felöltségbeli, szervezésbeli szabályozása. Bár ezek némelyikével érintőlegesen foglalkozom, részletes kidolgozásuk a megfelelő szakemberekre vár.

2. KIHEZ SZÓL A PROTOKOLL?

Ez a protokoll elsősorban a tehetség gondozásban aktívan részt vevők számára készült. Általános és középiskolai ta-

nárok, valamint egyetemi oktatók és oktatási intézmények vezetői támpontokat találhatnak benne egy, a tehetséges diákjaik fejlesztéséhez megteremtendő kiegészítő foglalkozásforma, a mentorálás megszervezéséhez, figyelemmel kíséréséhez és értékeléséhez. A tehetséggondozással foglalkozó iskolák, szervezetek, tehetségpontok keretdokumentumként használhatják, melyben a sokféle és sokrétű mentorálási tevékenység feltételeinek a leírását találhatják, és mely kiindulási pontként szolgálhat saját mentor programjuk megtervezésekor.

A mentorok számára használati útmutatóként szolgálhat, mely világosan megfogalmazza a velük szemben támasztott követelményeket, felelősségüket és lehetőségeiket.

Tehetséges fiatalok szülei számára a protokoll fontos információforrás lehet, amelyből egy, a gyermekeik számára elérhető, hasznos, jól bevált kiegészítő támogatásforma jellegzetességeibe nyerhetnek betekintést. Egyúttal arról is informálódhatnak, miként válhatnak a saját szakterületük iránt érdeklődő tehetséges fiatalok mentoraivá. A dokumentumot haszonnal forgathatják maguk a tehetséges fiatalok is, mind tájékozódásként, amikor saját maguk számára támaszt keresnek, de már egy létrejött, működő mentorálás során is, hiszen utalásokat találhatnak az anyagban a mentor és a mentorált lehetőségeit, kötelességeit és felelősségeit illetően is.

Végül, de nem utolsó sorban, az itt megfogalmazott gondolatok és leírt lépések ötleteket adhatnak egy mentorálási rendszer kidolgozásához az Oktatási Minisztérium dolgozói számára is. Hiszen egy országos szinten bevezethető (és kívánatos lenne, hogy be is vezessék) mentorálási rendszer sok eddig elkallódott fiatal számára jelentene nagy segítséget, de olyanok számára is, akik tehetségpotenciáljukat eddig még csak kevéssé tudták kamatoztatni. Egy hivatalosan is támogatott mentorálási rendszer kidolgozásához a jelen dokumentumban foglaltak a szakpolitikai és stratégiai dokumentumok elkészítéséhez is adnak támpontokat.

3. A JÓ MENTORÁLÁS ISMÉRVEI

A tehetséges fiatalok esetében akkor érdemes és kell mentorálásra gondolni, amikor készségeik annyira fejlettek és/vagy érdeklődésük az iskolai keretein oly mértékben túlmutatnak, melyek kielégítésére az iskola anyagi, tárgyi és személyi feltételei nem elegendők. Ilyenkor olyan körülményeket kell biztosítani, olyan helyre kell őket elengedni, ahol a szükséges források rendelkezésre állnak.

A mentorálás egy, a fejlődést támogató komplex módszer, ami minőségi változást hozhat a tanuló szakmai és személyes eredményességében. Ebben az értelemben a mentorálást a kooperáció egyik fajtájának tekinthetjük, melyben mind a mentor, mind a mentorált személyes kompetenciái fejlődnek.

Teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy a mentorálás kiállta az idő próbáját, mert több országban, több évtizeden át különböző korúaknál sokféle feltételrendszerben működőképesnek bizonyult. A korai életkorban segít abban, hogy a tehetséges fiatalok felismerjék és értékeljék saját maguk egyediségét, különlegességét. Idősebb tanulók ennél még többet is nyerhetnek. Általában nagyon élvezik, hogy másokkal is együtt dolgozhatnak, nemcsak a családdal. Hasznukra válik a felnőtt szakemberekkel való együttműködés lehetősége a fiatal felnőttkorba való átmenetkor, pályaaorientációjukban, és különleges érdeklődésük kielégítésében, amikor arra is szükségük van, hogy a tudományágak közötti kapcsolatokat és azok komplexitását is tanulmányozhassák, amihez csak a nagyon magas szinten képzett szakember tud segítséget nyújtani.¹

3.1. A mentorálás célja

*„Semmilyen szél nem kedvez annak,
aki nem tudja, melyik kikötőbe tart.”
(Lucius Annaeus Seneca)*

A mentorálásnak többféle célja lehet. A tehetséges diákok esetében az alábbi célok egyikének vagy ezek közül néhány kielégítését szokta szolgálni:

- olyan témák tanulmányozásának a lehetősége, amire az osztályban nem lehet sort keríteni,

¹ Bennetts, C. (2001). Fanning the aesthetic flame: Learning for life. *Gifted Education International*, 15, 252-261.

- az iskolai tanterem lehetőségein túlmutató kutatás,
- bizonyos specifikus készségek fejlesztése,
- pályák megismerése és
- lehetőség arra, hogy olyan felnőttekkel dolgozzanak együtt, akik az ő érdeklődési területük kiváló szakemberei.

A mentorálás bevezetésére akkor kerülhet sor a tehetséggondozás keretein belül, amikor a tehetséges diákok hatékonyságát kívánjuk fokozni. Az a mentorálás, amelyik a tehetséges diákot egy adott iskolai tantárgy, egy azon belüli téma területén fejleszti, tantárgy/téma alapú gyorsításnak is tekinthető.

A mentorálás kiterjedhet a szakmai, iskolai tárgyakon kívüli területekre is. Történhet ez egy intézmény keretein belül vagy úgy, hogy a tehetséges diák abból a célból keres fel egy szakembert, hogy speciális érdeklődését a meglévő iskolai lehetőségeken túl tudja kielégíteni, tudását, készségeit, kompetenciáit tovább tudja fejleszteni. Ez tehát azt jelenti, hogy addig, amíg a diák speciális és intenzív érdeklődését az iskola ki tudja elégíteni, nincs szükség valójában mentorálásra.

A nemzetközi tapasztalat azt mutatja, hogy a hatékonyság növelésének egyik legsikeresebb és legnépszerűbb módja a mentorálás. A mentorálás növeli a segítő szakmák minőségi kínálatát. Több kutatás is beszámol mindazokról az előnyökről, melyeket a mentorálás a tehetséges fiataloknak nyújt. „A mentorok szignifikáns mértékben hozzájárulnak a diákok jobb önértékeléséhez, tanulmányi eredményeik és egyéb tevékenységük javulásához, viselkedési problémáik csökkenéséhez.”² Milam még a következő előnyöket említi³:

- olyan fogalmakat és információt kaphatnak a tehetséges fiatalok, ami az iskolában és otthon megkapható szinten messze túlmutat;
- segítséget kapnak a szakmai fejlődés megtervezéséhez;
- specifikus szakmai pályához/karrierhez szükséges képzési lehetőségeket, kívánalmakat, elvárásokat, pályaaorientációt;
- képességüket és tehetségüket illetően realista elképzeléseket;
- erősebb önbizalmat;

² 2011 március 18 - http://www.haringey.gov.uk/learning_mentor_guidance.pdf

³ Milam, C.P. (1995) Extending Learning through Mentorship. In: Karnes, F.A., & Bean, S. M., (Eds.) *Methods and Materials for Teaching the Gifted*. Prufrock Press.

- potenciálisan életre szóló barátságot;
- életszerű élményeket és tapasztalatot egy igazi szakmai környezetben; és
- szerep modellt.

3.2. A mentorálandók

*„Egyetlen beszélgetés egy bölcs emberrel ér annyit,
mintha egy hónapig könyveket olvasnánk.”
(kínai közmondás)*

A tapasztalat azt mutatja, hogy a mentorálás a tehetséges diákok három csoportjának lehet különösen hasznára: a *kiemelkedően tehetségeseknek*, a *hátrányos helyzetűeknek* és az *alulteljesítőknél*. A *kiemelkedően tehetségeseknek* az iskolai lehetőségeket messze meghaladó kihívásokra van szükségük ahhoz, hogy potenciáljaikat megfelelő mértékben tudják kibontakoztatni. A *hátrányos helyzetűek* számára a tehetségüknek, érdeklődésüknek megfelelő szakmai segítségnyújtáson kívül nagyon sokat jelent egy szignifikáns szerep modell, aki a tehetséges fiatal pályaeorientációjához is fontos szempontokat adhat. Szerencsés esetben még arra is adódhat lehetőség, hogy alkalmi munkát kapjanak, például a nyári szünidő idején, vagy ösztöndíjhoz is hozzájuthassanak annál a cégnél, ahol a mentor dolgozik. Sok esetben az *alulteljesítő tehetségesek* önbecsülése rendben van, csak úgy érzik, a környezet nem nyújt semmiféle kihívást, ezért unatkoznak. Az alulteljesítés leginkább viselkedési probléma, ami korrigálható. Az alulteljesítő tehetséges fiatal sokat nyerhet az értelmes tanulási élményektől, amit akár az iskolában is meg lehet szervezni, ha a diák érdeklődési körének megfelelő témát tudunk találni és olyan személyt, aki ezen a téren megfelelőképpen foglalkozni tud vele. Amennyiben erre nincs mód, akkor a mentor feléje irányuló személyes figyelmétől valamint attól a változástól, amit adott addigi helyzetéhez képest megél, kaphat szárnyakat.⁴

Az intellektuális tehetségek mentorálásánál a központban a tudással, tanulással kapcsolatos témák állnak. Amennyiben az intellektuális témá-

⁴ Van Tassel-Baska, (2000) Academic counseling for the gifted. In L.K. Silverman (Ed.) *Counseling the gifted and talented*. (pp. 201 – 214). Denver, CO: Love.

kon kívül a személyes, szociális kompetenciák fejlesztése is fontos, akkor a holisztikus, egészséges mentorálás részesítendő előnyben. Ez megnyilvánulhat a tudás tartalmától független személyes odafigyelésben, a szociális kompetencia fejlesztésében, egyszóval a személyiség komplex fejlesztésében. Erre a feladatra olyan mentorok alkalmasak, akiknek tanácsadási tapasztalatuk is van, és megfelelő interperszonális készségekkel is rendelkeznek.

A mentorálás a motivált *intellektuális tehetséges* fiatalok számára lehetőséget kínál arra, hogy induktív gondolkodásukat és problémamegoldó készségeiket összetettebb témákban, magasabb szintű tudástartalommal, gyakran valós élethelyzetekben fejleszthessék.

A mentorálás legtöbbször azoknak a fiataloknak tud nyújtani, akik érdeklődési területük iránt már valamilyen szintű odaadást, elkötelezettséget tanúsítottak, mint például önállóan dolgoztak egy projekten, egyedül megoldottak egy problémát. A kedvenc területük iránti motiváció, legalább azon a területen való szervezethez tartozás fontos ahhoz, hogy a kevésbé strukturált mentorálásból igazán nyerhessenek. Az a tehetséges fiatal, aki szeret önállóan dolgozni és gondolkodni, aki intenzíven el tud merülni egy témában és erős teljesítési igénye van, igazán sokat nyerhet egy mentortal való együttműködésből.

A tapasztalat azt mutatja, hogy nem minden tehetséges fiatal áll készen mentorálásra, vagy tenne előnyre egy mentorálási programban való részvétel által. Berger⁵ azt ajánlja, hogy a következő négy kérdés alapján döntsük el, valóban van-e mentorra szüksége a tehetséges fiatalnak, és ha igen, milyenre:

- A tehetségesnek mentorra van szüksége, vagy pusztán szeretne egy bizonyos témában vagy egy bizonyos pályán valamit megtudni?
- Milyen mentorra van a fiatalnak szüksége?
- Hajlandó a fiatal jelentős időt a mentortal tölteni és készülni az együttlétekre?
- Jól érti a fiatal a mentorálási kapcsolat célját, hasznát és korlátait? Egy igazi mentorálás az egyszerű kiegészítő információszerezésnél lényeg-

⁵ Berger, (1990) – idézi Del Siegle, 2005. *Developing Mentorship Programs for Gifted Students*, The Practical Strategies Series in Gifted Education, SourceBooks, Prufrock Press.

gesen több. Ha csak erre van szükség, akkor más információforrás is megteszi, például egy nagyon okos felnőtt, akit személyesen felkereshet a fiatal, vagy távmentoráláson keresztül is megkaphatja a választ a kérdésére.

Maga a tehetséges fiatal is elgondolkodhat azon, milyen mentorálást szeretne: mire számítok a kapcsolatban, mit szeretnék kapni, milyen felnőttel tudnék a legjobban kijönni, milyen különleges készségei vagy érdeklődése legyen a mentoromnak, mit tehetek, hogy a mentor a legtöbbet kihozza belőlem, hogyan lehetek mindezért cserébe a mentor segítségére.

Leggyakrabban a 15-18⁶ éves korosztálybeliek részére hasznos a mentorálás, de a fiatalabb tehetséges fiatalok is sokat nyerhetnek egy jól megszervezett mentorálási tevékenység során.

3.3. A mentorálás megtervezése és megszervezése

„Mama, te tudod, hogyan tudja a tévében a meteorológus a különféle számítógépes modellek alapján megjósolni, hogy hol csap le egy hurrikán? Az igazság az, hogy már a tanárom is megkérdeztem, de azt mondta, hogy várjak, talán majd a középiskolában vagy az egyetemen tanulhatok erről, de hogy nézhetném meg azokat a számítógépes modelleket már most?”

Amikor eldöntöttük, hogy azt az információt, forrást és támaszt, amire a tehetséges fiatalnak szüksége van, egy mentor meg tudja adni, akkor a következő lépés a mentorálási helyzetnek a megtervezése. Olyan kérdéseket kell előtte megválaszolni, mint milyen nagyságrendű legyen a mentorálási tevékenység, ki fogja koordinálni, mekkora anyagi forrásra van szükség, mire terjedjen ki a felelősségbiztosítás, hogyan verbuválunk mentorokat, kapnak-e a mentorok anyagi ellenszolgáltatást, melyik tanulóból lesz mentorált, melyik tehetséges fiatalnak ki lesz a mentora, hol lesz a mentorálás, lesz-e szükség közlekedésre, mit tartalmazzon a szülők/mentorok/diákok információs anyaga, hogyan és mikor ér véget a mentorálási tevékenység, milyen gyakori és milyen formában lesz a mentor/mentorált/szülők között a kommunikáció, hogyan fogjuk a mentorálási kapcsolatot értékelni?

A mentorálásra sor kerülhet egyénileg, egy a témához értő szakértő

⁶Rogers, K. B. Re-Forming Gifted Education: How Parents and Teachers Can Match the Program to the Child, Great Potential Press, 2002

segítségével, vagy különféle szervezett programokban.

Amennyiben egy mentorálási program megteremtése mellett döntünk, ajánlatos széleskörű támogatók körére építeni a tervünket. Ilyen programot szervezhet egy iskola, felsőbb oktatási intézmény(ek), egyetem(ek), szülők, szülői munkaközösség, pedagógiai szolgáltató(k) vagy akár egy vagy több cég is. Függetlenül attól, ki fogja finanszírozni a programot, a program megtervezésének van néhány fontos alaplépése, néhány eljárási előírása. Amennyiben egy iskola szervez egy mentorálási programot, jó, ha összehívunk egy tervező/szervező bizottságot, megalkotnak egy tervező/szervező csapatot, hogy

1. a saját specifikus helyzetüknek megfelelően kidolgozzák a mentorálási programot
2. a mentorálási programhoz az iskola és a közösség, település, a környéken található cégek, üzemek, intézmények támogatását megnyerjék.

A bizottságnak legyen legalább egy koordinátora, aki megszervezi a munkát. Legyenek benne tanárok, egy iskolai ügyintéző, egy iskolai pszichológus vagy tanácsadó, szülők, diákok és néhányan az iskola közvetlen környezetéből, a nagyobb közösségből. Minden résztvevőnek határozzuk meg a feladatkörét. A tanárok javaslatot tesznek a mentorálásra, megszerzik a kollégák támogatását, véleményt kérnek az iskola pszichológusától (vagy tanácsadójától), aki potenciális mentorok kiválasztásához szempontlistát állít össze. A tanárokkal együtt a szülők részt vállalhatnak esetleges mentorok beazonosításában, kapcsolatok felkutatásában és lehetséges anyagi források előteremtésében, hiszen sokan közülük közvetlenül vagy közvetve ismerik a gazdasági élet fontos szereplőit, és ily módon nagyobb valószínűséggel tudják őket meggyőzni arról, hogy a mentoráláshoz szükséges anyagi fedezethez hozzájáruljanak, illetve, hogy intézményeikben tehetséges fiatalokat mentoráljanak. A diákok részvétele a bizottságban más perspektívából világhatja meg a diákok szükségletét.

Amennyiben sikerült egy potenciális mentort találni, akkor fontos, hogy a fiatal maga fogalmazzon meg egy együttműködési javaslatot, amit a potenciális mentorának találkozásukkor majd átnyújt. Legyenek specifikus kérdései, és legyen elképzelése arról a célról is, amit a mentorálás során el akar érni. Életkortól függően, több-kevesebb segítségre lehet szüksége ezeknek a gondolatoknak a megfogalmazásához. Akár tanárként, vagy szülőjeként álljunk mellette, segítsünk neki a felkészülésben, hogy

minél világosabb legyen, miért is van mentorra szüksége. Elengedhetetlen, hogy a mentorral szembeni elvárásait illetően reális célokat fogalmazzon meg – ebben is segíthetünk, beszéljessünk el vele a lehetőségekről. Különösen, olyan esetekben, amikor a szakemberek önként vállalkoznak a mentori feladatra, fontos, hogy a rendelkezésére álló időt a tehetséges fiatal a leghatékonyabban használja ki, ne pazarolja az amúgy is nagyon elfoglalt mentor idejét, akinek valószínűleg, minden perce be van osztva.

A kiválasztott témáról való reflektálás egyik egyszerű és hasznos eszköze lehet egy három oszlopos táblázat (lásd 2. melléklet). Ilyen feladatlapot sok területen, tantárgyban, témában használnak tanárok, foglalkozás vezetőik, leginkább tanterven kívüli tevékenységek során, ahol a fiatal résztvevőknek a tanterv, témák kiválasztásában fontos szerep jut. Az első oszlopba azt írja a tehetséges fiatal, amit már tud egy témáról, résztémáról, az oszlop tetejére az van írva, hogy „tudom”. A második oszlopba azt írja be, amit még meg akar tudni arról a témáról, résztémáról. Ennek a fejlécében az áll, hogy „akarom tudni”. A harmadik oszlop tetején az áll, hogy „megtanultam”, azaz, ide fogja beírni azt, amit arról a témáról a mentorálás során megtanult. A fiatal feladata, hogy amennyire tudja, töltsse ki a TAM táblázat első két oszlopát.

A TAM feladatlapot használhatjuk mind egyéni mentorálás, mind mentor program esetén.

A mentorálás lehet egyéni vagy csoportos. Csoportok esetében az ajánlott létszám 6-10 fő. Hosszát tekintve, a mentorálás lehet rövid idejű, csak egy nap, vagy hosszabb, mondjuk néhány hónapig tartó, vagy bármi a kettő között. Ez főképp a felvetett kérdésektől és céloktól függ, és attól az időtől, amit a mentor a mentorálásnak tud szentelni, illetve program esetén, amilyen hosszúra azt tervezték. A hosszabb mentorálási kapcsolatok általában jobbak, jó, ha heti rendszerességgel találkoznak előre megállapodott napon, helyen és időtartamban. A mentorálás leggyakrabban alkalmanként 1 óra/tanóra hosszúságú tart. 3-6 hónapig tartó mentorálási kapcsolat általában kevésbé szignifikáns fejlődést eredményez, mint egy 6-12 hónapig tartó. Az igazi mentorálás eltart egy ideig, melynél a találkozások gyakorisága is fontos. Vizsgálatok azt mutatják, hogy azoknak a diákoknak lesznek jobb iskolai osztályzataik, nagyobb önbizalmuk az iskolai munkájukban, hiányoznak ritkábban az iskolából és nagyobb valószínűséggel mennek egyetemre, akik gyakrabban találkoztak a mentorukkal.⁷

⁷ Jekielek, S.M., Moore, K.A., Hair, E.C., & Scarupa, H.J. (2002). Mentoring: A

A mentorálás helyszínei közül leggyakoribbak az iskola, egyetem, egyéb intézmény.

3.4. A mentorok kiválasztása

Hogyan találunk egy mentort? Hogyan válasszuk ki a mentorokat?

A mentor olyan szakember, aki „fiatalabb kollégájával” együtt dolgozik, például elfogadja kutatási segéderőnek. Ideális esetben szakterületre iránt lelkesedik, tapasztalt, érdeklődést mutat a fiatalok kompetenciáinak fejlesztése iránt, rendelkezik a kötetlen helyzetben szükséges kommunikációs készségekkel és a szakterületére vonatkozó erkölcsi kérdésekben tudatos állásfoglalása van. Örömet leli abban, amikor sikerül neki egy fiatalot a szakmája iránt elvarázsolnia. Jó, ha a „kapok-adok” lehetőségekben gondolkodik, hogy gondolataikat ki tudják cserélni.

Szerencsés helyzetben van egy adatbázisunk, ahol be tudunk azonosítani egy olyan szakembert, aki a tehetséges fiatalnak a kérdései megválaszolásában segíteni tud. Ha ilyen nincs, körülnézhetünk barátaink és ismerőseink, illetve az ő barátaik és ismerőseik körében. Mi a szakmájuk, hol dolgoznak? Vagy milyen hobbijuk van? Az a felnőtt, aki szereti a szakmáját, azt a tevékenységet, amivel az idejét tölti, legtöbbször boldogan beszélget el egy értelmes, a témája iránt érdeklődő fiatallal. Lehet, hogy egy orvos, jogász, mérnök, informatikus, biológus, könyvkiadó szívesen segít. Néha egy középiskolai tanár is válhat egy általános iskolás mentorrává. Egyetemi professzorok, tanárok, de még hallgatók is felvállalhatják a mentor szerepét. Érdemes felhívni egy egyetemet a témához illő területen. Ha meteorológusra van szükségünk, akár egy televízió csatornát is felhívhatunk. Mindenhol érdemes megpróbálni mentorokat találni – ebben a keresésben kreativitásunknak semmi sem szabhat határt, sőt abban sem, miként tudjuk meggyőzni a „kiszemelt” szakembert arról, hogy értékes idejéből egy keveset a tehetséges fiatalok mentorálására áldozzon.

A potenciális mentorok számára készítsünk egy ismertetést mindazokról a szerepekről és feladatokról, amelyeket egy mentortól elvárunk. Ez alapján minden érdeklődő el fogja tudni dönteni, hogy valóban szeretne mentor lenni vagy nem. Ha döntése pozitív, felkérjük arra, hogy töltsön ki egy űrlapot,

Promising strategy for youth development. Letöltve 2011 április 20: <http://www.childtrends.org/files/MentoringBrief2002.pdf>

melyen szerepeljenek a legfontosabb személyes adatai, beleértve az iskolai végzettséget, tapasztalatait, kompetenciáit, hobbijait, érdeklődési köreit és azt is, mikor lenne ideje a mentorálásra. Érdemes fontolóra venni egy erkölcsi bizonyítvány szükségességét is, valamint néhány referencia bekérését is.

A potenciális mentorok felkészítésének része lehet egy rövid beszélgetés a mentorról, saját magáról, elvárásairól. Miért akar mentor lenni, van-e már tapasztalata a fiatalokkal való együttműködés terén, hány évesekkel, milyen kedvenc időtöltései vannak? Mit gondol, milyen lesz mentorálni, melyek az erősségei, miben lehetne még jobb, volt-e már mentor valaha, ha igen, mikor, hol? Milyen oktatási-nevelési tapasztalatai vannak, milyen értékei és attitűdjei legyenek a diákoknak ahhoz, hogy a jövőre jól felkészültek legyenek, hogy reagál stresszes helyzetre. Mit ért mentorálás alatt? Miben látja a különbséget a tehetséges fiatalok mentorálása és a többiek mentorálása között? Mi az eddig legnagyobb személyes sikere, eredménye? Egy ilyen beszélgetés alatt az is kiderül, mennyire türelmes, rugalmas és lelkiismeretes a potenciális mentor, mennyire előítéletmentes gondolkodásában. A beszélgetés folyamán előadhatunk egy kritikus mentorálási helyzetet és megkérhetjük a potenciális mentort, hogy mondja el, mit csinálna. Világossá kell tennünk, hogy a mentorálás egyben kihívás is, melyben nehézségek is felmerülhetnek.

Érdemes gondolni arra is, hogy a *tehetséges lányok* számára a mentorok között okvetlenül legyenek nők is, mert valószínűleg jobb szerep modellnek bizonyulnak és erősebb személyes és baráti kapcsolatba tudnak kerülni velük.

Kaufmann⁸ szerint a mentor és mentoráltja között legyen legalább *15 év korkülönbség*, mert ez garantálja azt a pszichológiai és fejlődésbeli különbséget, mely alapján a mentor magasabb perspektívából tudja irányítani a mentoráltat, miközben a mentor és a diák közötti versengés lehetősége minimalizálódik.

Az ideális mentor személyiségjegyei Siegle és társai leírása szerint a következők:⁹

- Kiváló szakmai háttere van
- Figyelmes

⁸ Kaufmann, F. (2003 Winter). Mentorships for gifted students: What parents and teachers need to know. *PAGE Update*, 1,5,11.

⁹ Siegle, D., McCoach, D.M., and Wilson, H.E. (2009) Extending Learning through mentorships. In F.A.Karnes & S.M. Bean (Ed.) *Methods and Materials for teaching the Gifted*, 3rd edition pp 519-563. Waco, TX: Prufrock.

- Frustráló helyzeteket el tud viselni
- Jól kommunikál
- Stabil személyiség
- Vezetői kvalitásokkal rendelkezik
- Időben érkezik
- Elkötelezett
- Nem ítélkezik
- Ápolja a kapcsolatot
- Felelősségvállaló
- Érett személyiség – kortól függetlenül
- Bizalmat tud tartani
- Toleráns
- Pozitív
- Megbízható
- Nem helyettesíti a szülőt/gondozót
- Bizonyosságát adja annak, hogy képes fiatalokkal dolgozni

Ha a tehetséges fiataloknak azt a kérdést tesszük fel, milyen mentorra van szükségük, milyen funkciókat töltsön be a mentor, a következő válaszokat kapjuk:

1. legyen modell, akiről „lemásolhatjuk” a készségeit, kompetenciáit, személyiségjegyeit,
2. adjon tudást,
3. segítsen kidolgozni a jövőre vonatkozó terveket, és abban is, hogyan érhetőek el ezek a célok,
4. segítsen másként gondolkodni a világról és más szemmel nézni a világot
5. segítsen abban, hogy jobban megérthessük saját magunkat.

Figyelembe véve, milyen fontos funkciót tölt be egy mentor, elképzelhető, hogy valamilyen szinten bevezetik a mentorálás iránt érdeklődő szakemberek hivatalos mentorrá történő kinevezését, amihez egy mentorképzésen kellene részt venniük. A képzésen való sikeres részvétel után egy igazolást, bizonyítványt kapnának, melyen rajta áll „mentorképzésen részt vett ... órában.” A mentorképzés tematikáját a fentiek ismeretében lehetne összeállítani.

Ákár van hivatalos mentorképzés, akár csak a mentorálás megkezdése előtt egy elbeszélgetés a potenciális mentorról, a mentornak titoktartási kötelezettséget kell tennie a mentorálás során keletkezett, vagy a mentorálás által érintett tényekre, személyes adatokra vonatkozóan. Cél-

szerű a mentorral egy szerződés kötni, melynek tartalmaznia kell, hogy mire vállalkozik, a titoktartási kötelezettség tényét, a mentorálandó életkorát és nemét, a szupervízió formáját, a heti mentorálási időt, az elkötelezettség időtartamát, a mentorálás helyét és azt, hogy kap-e a felmerülő költségeihez anyagi támogatást. A szerződés emelje ki a találkozások rendszerességének fontosságát.

Előfordul, hogy a kezdetben lelkes mentorok idővel visszakoznak, mert nem érzik, hogy befektetett energiájuknak sok értelme van. Különösen akkor, ha a serdülő diák nem tesz elég erőfeszítést, nem értékeli a mentor idejét. Ezt tulajdonképpen csak a mentorálás szervezői, tanárok tudják valamennyire kompenzálni. Elismerésüket fejezhetik ki, ha gondoskodnak arról, hogy a helyi sajtóban, médiában a mentorok tevékenységéről rendszeresen tudósítsanak, ha időnként küldenek nekik egy emailt, vagy felhívják őket telefonon és érdeklődnek az esetlegesen felmerülő problémák iránt. Még meg is hívhatják őket egy iskolai rendezvényre, ahol mentoráltjaik teljesítményeinek velük együtt örülhetnek.

3.4. A megfelelő mentor - mentorált pár

Amikor egy mentorálandó számára mentort keresünk, érdemes néhány szempontot figyelembe venni. Elképzelhető, hogy egy tehetséges fiatal szívesebben dolgozna együtt valakivel, aki ugyanolyan nemű, bizonyos életkorú vagy valamilyen bizonyos személyiségjeggyel rendelkezik. Ha csak lehetséges, érdemes ilyen kívánságokat kielégíteni.

Az is szerencsés, ha a mentor és a mentorálandó személyisége, viselkedési stílusa hasonló. Szeretetteljes, családias stílusa van a mentornak, vagy inkább kifejezetten hivatalos, szakmai? Milyen a potenciális mentor életstílusa, családi háttere, hobija?

Általában sikerre vezet, ha a mentor készségei és a mentorálandó érdeklődései, beleértve a pályaválasztást közel állnak egymáshoz. Személyiségbeli megfelelés, hasonló családi háttér szintén jó alap lehet egy mentorálási kapcsolatban. Ezen kívül természetesen a földrajzi közelség is szerepet játszik, valamint az, hogy a mentor tud-e akkor rendelkezésre állni, amikor a mentorálandó is ráér. Ha a mentorálandó szükséglete és a mentor elkötelezettsége között nincs megfelelés, akkor az a kapcsolatban frusztrációhoz, zavarhoz vezethet, ezért ezekre a szempontokra jobb előre gondolni.

3.6. Találkozás egy potenciális mentorral

Miután beazonosítottunk egy jövőbeli mentort, amennyiben egyéni mentorálásról van szó, szervezzünk meg egy személyes találkozót, ahova a tehetséges fiatal, az esetek többségében, különösen, ha a még nagyon fiatal, több okból is érdemes elkísérni.

- Beszéljük meg az elvárásokat, felelősségeket, időbeli kívánalmakat és az alapszabályokat. A fiatal adja elő a specifikus kérdéseit és a céljait, például vigye magával a TAM lapját. Mondja is el, hogy mit tud már, mi az, amit a témáról már megtapasztalt és még mit szeretne tudni. Érkezzünk pontosan a találkozóra, hiszen lehet, hogy az elfoglalt szakember önként, minden ellenszolgáltatás nélkül áldozza fel a tehetséges fiatalra az idejét.
- Bizonyosodjunk meg a felől, hogy a mentor és a fiatal között a kapcsolatfelvétel sikeres, jól megértik egymást. A mentor legyen lelkes, tudjon kommunikálni a fiatalal. Ismerje a témát, és legyen hajlandó megosztani a módszerét és kérdezési készségeit a fiatalal. Ha a leendő mentor úgy tűnik, nem elég kommunikatív, feszélyezettnek látszik, türelmetlen vagy vonakodó, keressünk másik jelöltet.
- Bizonyosodjunk meg a felől, hogy a fiatal biztonságban lesz.

Egyértelműen egyezzünk meg a mentorral a fiatalal szembeni elvárásokat illetően és a fiatalal arról, miként kell viselkednie, milyen szabályokat kell betartania, milyen területre mehet be és hova nem, mert például veszélyeknek lehet kitéve a mentor munkahelyén, vagy ahol a mentorálás történik. Esetleg lehetnek olyan korlátozások, amiket egyszerűen el kell fogadnia. Ezen felül tisztában kell lennie a mentornak és a fiatalnak azzal, mely tevékenységek nem megfelelőek, még ha ártalmatlannak tűnnek is.

„Erzsi, a mentorom, olyan valaki, akire felnézhetek és olyan szeretnék lenni, mint ő. Egy nap még segítségemre lesz a munkámban az, hogy most megfigyelem, miként dolgozik.”

Amennyiben a tehetséges fiatal még alsóba jár, gondoljuk meg, egyedül lehet-e hagyni a mentorral. A tapasztalat azt mutatja, hogy jobb, ha egy felnőtt kísérő jelen van ezeknél a találkozásoknál. Felső és középiskolás diákok már lehetnek egyedül a mentorral, ha a szülő is és maga a fiatal is ebbe beleegyezik. A fiatalok lelkére kell azonban kötni, hogy azonnal jelezzék, ha a mentor bármilyen viselkedése vagy szóhasználata zavarba

ejti őket. Azt is el kell várni a fiataloktól, hogy ne menjenek el a kijelölt helyről, hacsak előzőleg a mentor és a felelős felnőtt erről külön meg nem egyezett.

3.7. Sikeres mentorálás garantálása

A sikeres mentorálásnak igen sok feltétele van. A továbbiakban pusztán néhányra térünk ki. A sikeresség szempontjából nagyon fontosnak tartjuk, hogy a mentorok megfelelő felkészítésben részesüljenek, tisztában legyenek feladataikkal, és azt is, hogy a mentorálandó diákokat is felkészítsük, tudatosítsuk bennük mentorálás sikere iránti felelősségüket. Legyenek az alapszabályok egyértelműek.

Mentorok felkészítése

A mentorok felkészítése történhet egy bevezető tréning keretében, melynek célja a mentorok személyiségének és kommunikációs készségeinek a fejlesztése a sikeres mentorálási kapcsolat érdekében. Bár az is igaz, hogy egy tréningtől senki sem lesz automatikusan jó mentor, de ez módot ad a potenciális mentornak a vele szembeni elvárások megismerésére és arra, hogy eldöntse, valóban neki való feladat-e a mentorálás. Ilyen tréning általában három területet ölel fel: (1) tájékoztatás a feltételekről, formáságokról, gyakorlati kérdésekről, a mentorálás értékeléséről, (2) a mentorálandó megértése – fiatalokról lévén szó, a hatékony kommunikáció érdekében fontos a korosztály fejlődési jellegzetességeinek megismerése, (3) a mentor-mentorált kapcsolat kezelése – milyen legyen az első találkozás, milyen szoros legyen a kapcsolat a mentorálttal, mit tegyünk, ha nem jön el a fiatal a megbeszélte időpontban.

A tréning egyik célja a jól működő interperszonális kapcsolathoz elengedhetetlen készségek, kompetenciák elsajátítása legyen. Okvetlenül ölelje fel az alábbi témákat.

- Miként tudja a mentor a fiatalat abban segíteni, hogy céljait megfogalmazza, anélkül, hogy a mentor tűzné ki ezeket.
- Hogyan vezesse rá a fiatalat a céljaihoz vezető hatékony utak megtalálására, megfogalmazására, operacionalizálására, határidők kijelölésére.
- Aktív – értő figyelem, én-üzenetek használata, bizalomépítés, bátorítás, ösztönzés, kockázatmenedzselés, előítéletmentes hozzáállás.

- Hatékony tanulási szokások, tanulásmódszertan.
- Korrektív visszajelzés adása, melybe még az is beletartozhat, miként tudjuk kedvesen, biztatóan és nem elítélően kifejezni azt, hogy „tévedtél”.¹⁰

A Hewlett-Packard egyik mérnöke a következőket fogalmazta meg a saját cégükben szervezett mentorálásban részt vevő mentorok számára:

Igazi, őszinte mentor kapcsolatot építsen ki. Az elején, viselkedjen úgy, hogy a tehetséges fiatal számára kiderüljön, mit csinál, milyen út vezetett a mostani munkájához, milyen munkán kívüli érdeklődései vannak. Mondja el a fiatalnak, mit szeretne tanulni a mentor kapcsolatban. Legyen nyitott és őszinte, így a fiatal látni fogja, hogy egy valós személlyel áll szemben, és bátorítsa is a fiatal, hogy ő is nyitott és őszinte legyen. Mutasson példát arra, miként használja a matematikát, a természettudományokat és alapvető akadémiai készségeit a munkájában és az életben.

Legyen minden kommunikációjában professzionális. Ez biztatás lehet a tehetséges fiatal és a tanárok számára, hogy tiszteljék az idejét. A mentorálási találkozók ne fadjuljanak pletykálgatásnak. Ha a beszélgetés ilyen irányba menne, egyszerűen közölje, hogy a találkozás célja a tanulás. Mindig ellenőrizze a leveleinek a helyesírását, mielőtt elküldi. Fontos példát állít ezzel a fiatalnak.

Válasszon azonnal minden emailre. Legyen aktív, küldjön leveleket, és azonnal válaszoljon a diák vagy a tanár levelére. Heti 2-3 levél egyértelműen mutatja, hogy érdeklődik a diák iránt és elkötelezett a mentorálás iránt. Egyszerű üzenetek, mint pl. „fel a fejjel, hogy állsz, itt van néhány gondolat, amit törheted a fejed” – nagy hatást érhetnek el.

Tartson kapcsolatot az iskolával. Legalább havonta kétszer küldjön a kapcsolattartó tanárnak egy helyzetjelentést. Kérjen tanácsot a tanártól, miként legyen hatékonyabb a diákkal. A tanárok nagyon értékelik a mentor közléseit.

Tartson kapcsolatot mentorokkal. Találja ki, hogy van-e egy másik mentornak kapcsolata egy diákkal, aki ugyanabba az osztályba jár, ahova a mentoráltja. A mentorok sokat tudnak egymástól tanulni arról, mi mű-

¹⁰ Például: „Gondold végig még egyszer a válaszodat.” „Nagyon érdekes a válaszod, de a kérdés nem teljesen erre irányult. Kezdj hozzá még egyszer.” „Jó úton haladsz.” „Van más ötleted?” „Nekem ez sohase jutott volna eszembe.” „Jó amire gondolsz, de folytasd, kérlek.”

ködik jól, mi hatékony.

Oldja meg azonnal a kommunikációs problémákat. Egy sikeres mentorálási kapcsolat nem mentes kihívásoktól. Ha nem sikerül megoldania egy a diákjával kialakult kommunikációs problémát, kérjen segítséget – például a diák tanárjától. Legyen bizalma, kérjen segítséget.

Igyekezzen megértenie a diákja teljes iskolai életét. Előny lehet, ha tudja, mi történik az osztályban, mert hatékonyabbá teheti a mentorálási kapcsolatot és a diák iskolai sikerességét is növelheti. Próbálja megértetni fiatal mentoráltjával, hogy a képzésüket saját maguk kontrollálják és a saját felelősségük.

Világítson rá a csapatmunka fontosságára.

Váltogassa a mentor – diák szerepeket. A mentorálttól is lehet tanulni. Megkérdezheti, miként magyarázzon el egy matematikai problémát a lányának. Amikor a mentorált látja, hogy értékeli az ötleteit és véleményét, erősödik a mentorialó kapcsolata.

Dolgozzanak ki a diákjával együtt egy fejlődési tervet. A hosszú távú célok mellett jó, ha vannak hónapokra lebontott célok is, ami lehet a matematika, természettudományok, személyes érdeklődési területekről, osztályzatok javításáról, arról, hogyan lehet jobban, hatékonyabban a házi feladatokat elkészíteni.

A diákok felkészítése

Fontos, hogy a diákok is megértsék a mentorálás célját és azt, mire terjed ki a felelősségük. Feladatuk lesz majd a fő célok megfogalmazása, a mentorálás értékelése, valamint az is, hogy a mentornak visszajelzést adjanak arról, mit tanultak, értettek meg és milyen kérdéseik vannak még, végül az, hogy értékeliék saját maguk és a mentor munkáját.

Reillz (1992) még azt is javasolja, hogy tanítsunk a fiataloknak tanulási és kommunikációs és interjú készségeket a mentorálás hatékonysága érdekében.

Az alapszabályok megbeszélése.

Ide tartoznak azok az alapvető viselkedési szabályok, melyek célja, hogy mindenki biztonságát és jó közérzetét biztosítsa. Ennek érdekében a mentor:

- szakmai méltósággal jelenik meg és pozitív modellt nyújt,
- udvarias és tiszteletteljesen viselkedik,

- nem iszik alkoholt, fogyaszt illegális drogot a mentorálttal való foglalkozás előtt és alatt,
- nem dohányzik a foglalkozás alatt,
- csak a megegyezett helyen foglalkozik a fiatallal.

A mentor feladatai

A DUKE TIP tehetségazonosító program az intellektuális tehetségek fejlesztését tűzte ki céljául és mentorokkal is dolgoznak. A mentor feladatait részletesen ismertetik,¹¹ melyekről megállapíthatjuk, hogy nagy általánosságban minden mentorra érvényesek lehetnek. Ideális esetben a mentor a alábbi feladatok nagy részét minden nehézség nélkül végre is tudja hajtani. Az alábbiakban ezeket a feladatokat mutatjuk be kissé általánosított formában.

- Ha van rá mód, készítsen a mentor egy *elő-tesztet*, hogy felmérje a fiatal induláskori tudás- és készségszintjét. Némely iskolai tantárgy esetén ez könnyen járható út. Ennek eredményét figyelembe veheti a program összeállításánál, elsősorban abban, hogy hova helyezze a hangsúlyt, milyen lépéseket ugorhat át, mert a fiatal számára az már nem lenne kihívás. Egy elő-teszt eredménye a diák figyelmét is ráirányíthatja azokra a területekre, amelyeken még dolgoznia kell.
- Mielőtt a mentor elkezd foglalkozni egy fiatallal, jó, ha megismeri a *diák addigi teljesítményét* – portfólióját, feladatait, fogalmazásait, korábbi munkáit. Előny, ha tudja, mivel foglalkozott már a mentorálandó a témát illetően, milyen eredménnyel, például milyen a fogalmazási – írási készsége, milyen szinten tud olvasni, milyen kutatásokat folytatott. Szerencsés helyzetben a mentor néhány, a fiatal környezetében élő felnőttel is beszélhet, tanárral, szülővel, akik jól ismerik a fiatalt.
- Miután megbeszélte a mentorálttal azokat a célokat, amiket a TAM feladatlap tartalmaz, fogalmazzon meg a mentor a mentorálttal együtt *két célt* – egy olyat, amit még ma, vagy a nagyon közeli jövőben biztos el tud érni a tehetséges fiatal, és egy másikat, amiért meg kell küzdenie. A Vigotszkij-féle „legközelebbi fejlődési zóna”

¹¹ Letöltve 2011 május 20, http://www.tip.duke.edu/mentor_wj1/mentor_guidelines2.html

elméletét figyelembe véve, fontos, hogy a mentor tisztában legyen azzal a kihívással, ami a fiatal számára még az elérhetőség határán belül van. Önmagában az a tény, hogy együtt fogalmaznak meg a célokat, azok elérése máris valószínűbb lesz, hiszen a fiatal elkötelezettnek fogja magát érezni, mivel részese volt a döntésnek. Irányítsuk a fiatal úgy, hogy mielőbb olyan célokat tudjon megfogalmazni, melyek a saját maga számára értelmesek.

- Készítsen egy *munkatervet*, és ha lehet, a megfogalmazott célokkal egyetértésben egy „szerződést”. A munkaterv meghatározza a fontosabb tevékenységeket, tartalmazza az elérendő határidőket, azt, hogy mikor áll a mentor a tehetséges fiatal rendelkezésére és azt is, hogyan és mikor értékeli a mentor a fiatal munkáját. A szerződés, amiben a diák által elérhető célokat is megfogalmazzuk, a diák elkötelezettségét tovább erősíti. Erről a szerződésről egy későbbi részben bővebben írunk és a 3. mellékletben bemutatunk egy lehetséges szerződésmintát.
- Minden egyes találkozáson a mentornak általában *két célt* kell szem előtt tartania: (1) *adjon segítséget a tudás megszerzésében, egy készség elsajátításában*: a fiatal érdeklődési körének megfelelő új anyag megértésében, megtanulásában. A mentor átnézi a fiatalnak a tanulmányozandó kérdésekre adott válaszait, félkész vagy elkészült munkáit, és szókratészi kérdéseket alkalmazva készíti továbbgondolkodásra; (2) *rendszeresen vizsgálja felül a kitűzött célokat*: a megoldott feladatok, írások alapján a jövőbeli feladatokat esetleg módosítani kell, mégpedig úgy, hogy azok az adaptált célok eléréséhez vezessenek el. Ekkor derül ki, milyen jellegű feladatot érdemes a fiatalnak a következőkben elvégeznie, mit kell elolvasnia, milyen elemzést hasznos végre hajtania, milyen forrásokban érdemes információkat keresnie. Ezek a találkozók egyben a folyamatos értékelésre is módot adnak, hiszen minden egyes megoldás, vagy egy megoldási kísérlet, egy tanulmány, amit a tehetséges fiatal bemutat, alkalmas előrehaladásának megbecsülésére.
- A mentorálás folyamán a mentor készíthet különféle *értékelő listákat*, leírhat néhány történetet, anekdotát a fiatal viselkedéséről. Ezek bármikor a mentor segítségére lehetnek a diák felelősségvételének és önirányított tanulásának értékelésékor.

- A mentor építsen a fiatalok *érdeklődéseire*, hozza ki a legtöbbet belőlük. Teremtsen lehetőséget arra, hogy sok mindenből válasszathassanak a tehetséges fiatalok, még akkor is, ha néhányuk nincsenek hozzászokva ahhoz, hogy lehetőségek közül választani tudjanak. Tanítsa meg őket arra, hogy döntésük megalapozott legyen, és sokirányú érdeklődésükből azokat elégítsék ki, amelyek egy gazdag, sokoldalú tapasztalatvilágot teremtenek. Néhány tehetséges fiatal azonban nagyon fixált egy speciális résztermára. Bátorítsuk ezeket a fiatalokat, hogy lépjenek túl az eddigi határainon, ahol lehetséges, bővítsék tudásukat, tapasztalataikat szellemi kapacitásuk még jobb kihasználása érdekében.
- A mentorálás önmagában *bátorítást is jelent, de nem folytonos motiválást*. Nem jó, ha nagy hangsúlyt fektetünk arra, hogy a diák a munkát okvetlenül fejezze be, ha olyan óriási nyomást gyakorolunk rá, amit a fiatal úgy él meg, mintha kényszerítenék. Előfordulhat, hogy egy fiatalnak több struktúrára, még több bátorításra van szüksége, végül is, bárki lendülete alábbhagyhat, elvesztheti önbizalmát. Nem ajánlatos a diákokat minden lépésben továbbberöltetni. A független tanulásra alkalmas diáknak bizonyos mértékű kitartást, érdeklődést és lelkesedést magától is kell tudnia felmutatnia.

3.8. Mentor és mentorált szerződése

A szerződés egyszerre tölt be két funkciót: *tanítási stratégia és értékelési eszköz*, mely erősíti az *önirányított tanulást*. A felnőtt és a diák közötti alkudozás eredményét foglalja magában, melyből mindkét fél felelőssége egyértelműen és világosan kiderül. A diák aktívan vesz részt saját tanulási folyamatában, tanulási céljait sajátjának érzi, mivel azok megfogalmazásában aktívan közreműködött, ezért lelkesen tevékenykedik azok eléréséért. A felnőtteknek, a mentornak, rugalmasan kell kezelniük a szerződésbe bekerülő elemeket. A mentor okvetlenül engedjen meg változtatásokat a szerződésben, ha a helyzet úgy kívánja, mivel elkerülendő, hogy például felesleges feladatok megoldását erőltessük, ha idővel a fiatal bizonyos tudásra más úton szert tett. Nincs értelme, hogy olyasmivel töltse idejét, amit már úgyis tud. A szerződés a következőket foglalhatja magában:

- amit a diák meg akar tudni, meg akar tanulni, (ennek megfogalmazásához jó eszköz lehet a TAM)

- amikorra egy feladat el fog készülni, nevezhetjük határidőnek is,
- azokat a tevékenységeket, amelyeket a diák a célok eléréséért fog tenni,
- hogyan fogja a fiatal a saját tanulását értékelni,
- hogyan fogja a mentor/felnőtt/tanár a tanulást értékelni.

Érdemes arra is gondolni, hogy magát a szerződést is értékeljük, mennyire voltak jól megfogalmazva benne az együttműködés fontos elemei, mit lenne érdemes a jövőben másként beleírni.

A tehetségesek mentorálása területén hasznos szokott lenni, ha szerződést kötünk mind egyéni mentorálás, csoportos mentorálás és a technológia integrációja esetén is. Egy 12-15 évesek tanulók számára összeállítható szerződésre a 3. melléklet mutat be egy lehetséges változatot, az eredetihez képest kissé módosított formában.¹² A szerződés tartalmazza a mentor és a mentorált nevét, a mentorálás témáját, legyen benne néhány szempont, ami alapján a mentorált önmagát értékelheti és ami alapján a mentor értékelheti a mentorált munkáját.

3.9. A mentorálás monitorozása

A TAM kérdőív hasznos eszköz a mentorálás folyamatának monitorozásához. Ennek segítségével folyamatosan figyelemmel kísérhetjük, milyen mértékben érte el a fiatal a célját, mi az, amit a kívánt témában elért, mely résztémákban tanulta már meg azt, amit meg akart tanulni, és hol kell még tovább dolgoznia.

A mentorálásért felelős tanár lehetőség szerint legyen jelen a mentorálás kezdeténél, majd alkalmanként, amilyen gyakran ideje megengedi, hogy megfigyelje a mentort és megbizonyosodjon a felől, hogy felelősségteljes szakemberként viselkedik, betartja az előírt szabályokat. A tanárnak arról is meg kell győződnie, hogy a tehetséges fiatal eleget tesz az iskolán belüli kötelezettségeinek is.

3.10. A mentorálás értékelése

Az értékelés történhet *informálisan*. Minden egyes mentorálási tevé-

¹² Letöltve 2011 április 14 http://www.saskschools.ca/curr_content/bestpractice/contract/assets/pdf/learningcontract.pdf

kenység után, ha erre mód van, bíztassuk a fiatalokat, hogy számoljanak be élményeiről. Legtöbbször erre nem is kell külön felkérni őket, inkább azt kell kérni tőlük, hogy fejezzék be a beszámolót!

Ha egyéni mentorálásra került sor, a mentorálás végén tervezzünk be ismét egy személyes találkozót a mentorral és a mentorált fiatallal. Töltsük ki a TAM táblázat harmadik oszlopát, becsüljük meg a fiatallal együtt, mit tanult a mentorálás alatt. Kérjük meg, mesélje el, mi ment jól, és mi történhetne másként, jobban a jövőben. Miközben a fiatal lelkesen mesél az élményeiről, emlékeztessük arra, hogy egy köszönő levelet írjon a mentorának, melyben hangsúlyozza, mennyire értékes, haszon volt számára a mentorral töltött idő. A mentorálással kiegészített tanulást nagymértékű jutalomnak élheti meg a fiatal, a mentor és az a felnőtt is, aki ezt megszervezte és figyelemmel kísérte.

Egy rövid, de hatékony módja az értékelésnek az alábbi öt kérdésre adott válasz összesítése. Ha az alábbi kérdéseket igennel lehet megválaszolni, akkor a mentorálás sikeresnek tekinthető:

1. Úgy gondolja a diák, hogy jól teljesített a mentorálás során?
2. Az iskolai osztályzatok jól tükrözik a diák képességszintjét?
3. Jó kapcsolatban van a diák a mentorral?
4. Úgy érzi a diák, hogy a mentorálásba fektetett idő megérte?
5. Szeretne a diák a mentorálás lehetőségével a jövőben is élni?

Amennyiben mentorálási programot szerveztünk, ezt követheti egy *formálisabb értékelés*, mely kiterjed mind a program folyamatára, mind az eredményekre. A *folyamatot* illetően összegezhetjük, hány mentor – mentorált párt tudtunk összehozni, milyen jellegű tevékenységekre került sor, milyen sokáig tartott(ak) a mentorálási kapcsolatok, milyen gyakran találkoztak, milyen sokáig tartottak a találkozások, miként élte meg a mentorálási kapcsolatot a mentor és a mentorált. Az *eredményekre* vonatkozó információk tartalmazhatják a mentorált teljesítményeit, viselkedését, attitűdjeit. Sőt a mentorált osztálytantermi viselkedése, az abban bekövetkezett változások is belekerülhetnek az értékelésbe. A mentor reflektálhat a történekről, a mentorált beszámolhat, mennyire látja jövőjét optimistán. Még a szülő-gyermek kapcsolatra vonatkozó információk is érdekesek lehetnek. A mentor véleménye, meglátása a mentorált fejlődéséről kiemelt fontosságú egy formális értékelés szempontjából. A mentor számára készített értékeléshez bemutatunk egy mintát a 4. mellékletben. Ha mentorálás célja-

it világosan megfogalmazták a mentorálás elején, akkor az értékelés könnyen végrehajtható. Ennek híján, nem lesz könnyű meghatározni, mit is tekinthetünk sikernek.¹³

Az értékelés célját szolgálhatják a jelenléti ívek, tanári megfigyelés az osztálybeli viselkedésről, jegyzetek a telefonálásokról, a mentor éves értékelése, a mentor önértékelése, a szülők értékelése, a fiatalok önértékelése. Ezekhez összeállíthatunk könnyen kitölthető és feldolgozható kérdőíveket, melyeknél fontos, hogy a numerikus válaszokon kívül legyen mindig lehetőség szöveges értékelésre is.

A mentor és a mentorált között köthető mintaszerződésben (3. melléklet) bemutattuk néhány szempontot a mentorált önértékelésére, valamint a mentor által készítendő értékelésnek egy másik, rövidebb változatát is. Érdemes megemlíteni itt, hogy a fiatal önértékelésének első pontja a Hellison féle személyes és társas felelősség fejlettségi szintjére vonatkozik. Ezt a röpke gyakorlatot akár minden nap elvégeztethetjük a fiatalokkal, majd megbeszélhetjük velük, mit tudnának változtatni a viselkedésükön a következő napon, napokban egy magasabb személyes és társas felelősség fejlettségi szint elérése érdekében.

3.11. A mentorálás befejezése

A mentorálási kapcsolat befejezésének a módja gyakran eldönti, milyen hatása lesz a mentorálásnak. Függetlenség és autonómia érzést vált ki, vagy frusztrációt és zavart. A mentorált kezdettől fogva tudatában kell, hogy legyen annak, hogy a mentorálás időhöz kötött támogatás és a végére képes lesz elvégezni egyedül is azt, amihez segítséget kapott a mentortól. Ezért a mentoráltat időben informálni kell a mentorálás befejezésének az időpontjáról. Tekintsék át együtt, milyen előrehaladást ért el a mentorált, biztosítsa a mentor a mentoráltat arról, hogy képes lesz a következő célok elérésére. Teremtsük meg annak a lehetőségét, hogy az érintettek a befejezésre kapcsolatos érzéseiket kifejezhessék, legyen az pozitív vagy negatív. Egyezzenek meg abban, hogy kapcsolatban maradnak-e a továbbiakban, és ha igen, milyen formában.

13 Siegle & McCoach, 2005, p. 507 – idézi Del Siegle, 2005

4. TÁVMENTORÁLÁS

A mentorálás egyik leggyorsabban terjedő formája a távmentorálás, amit e-mentorálásnak, iMentorálásnak és virtuális mentorálásnak is neveznek. Általános célja az, hogy egyénre szabott támogatást nyújtson a technológia adta lehetőségek segítségével mind tudásbeli kérdések esetén, mind motivációs és/vagy érzelmi téren. Ilyen módon a felnőttek a tehetséges fiatalok iskolai élményeinek gazdagításához járulnak hozzá. Mi is az a távmentorálás? Melyek a hagyományos mentorálással szembeni előnyei? Milyen előnyei vannak az iskolai tanárok számára? Tekintettel az egyre növekvő fontosságára, egy külön fejezetet szentelünk ennek a témának.

Amióta az internet szinte mindenütt elérhető, a távmentorálás egyre népszerűbb a tehetséges fiatalok körében – sok országban már. Különösen ott lehet hasznos, ahol nehéz a közelben olyan mentort találni, aki a fiatal különleges érdeklődését ki tudná elégíteni. Olyan térségben, ahol a fiatalok számára nehezen elérhető a modern technológia, a távmentorálás egyben a fiatalok technológiai készségeinek a fejlesztéséhez is hozzájárul.

A távmentorálás, hasonlóképpen a hagyományos mentoráláshoz lehet, csak egy egyszerű levélváltás e-mailen, vagy akár tanárok, diákok és a mentor együttműködésével elkészítendő együttműködő projektek kidolgozása a neten. Nem elhanyagolható szempont, hogy távmentorálás esetén a mentor hatékonyabban és eredményesebben tudja saját idejét beosztani, főképp, ha önkéntes alapon mentorkodik.

A távmentorálás lehet formális vagy informális. A világ számos pontján léteznek már **formális távmentorálással** foglalkozó szervezetek. Ezek gyakran a mentor-mentorált kapcsolat irányelveire irányuló tréningeket is ajánlanak a leendő mentoroknak. Sőt kapcsolatokat építenek ki iskolákkal, tehetség gondozó programokkal.

Három formáját szokták megkülönböztetni:¹⁴

- amikor a mentor szakértő csak kérdések megválaszolására vállalkozik,
- amikor egy mentor egy fiatallal kerül kapcsolatba, és
- amikor a mentorok partnerként dolgoznak együtt.

A mentor szakértők csak rövid ideig állnak kapcsolatban a diákokkal.

¹⁴Riel, M. (1999) Tele-mentoring over the net. Olvasva 2011 május 5 http://edc.techleaders.org/LNT99/notes_slides/presentations/riel-tues/telemnt.htm

Erre a témához kötődő honlapokon kerülhet általában sor. A diákok megírják e-mailben a kérdéseiket és idővel egy mentor szakértő válaszol. A kérdéseket és válaszokat többnyire a honlapokon tárolják, amit a többi érdeklődő diák is elolvashat. Számos olyan honlap létezik, aminek a mottója az, hogy „kérdézz meg egy szakembert”, ilyen például *www.askanexpert.com*. Ez egy diák-barát oldal, több száz szakember áll készen, hogy a diákok kérdéseit megválaszolja.

Mentor párok, mentor partnerek – az ő munkájukat leginkább nagy cégek finanszírozzák, lásd Hewlett Packard. Eleinte a saját dolgozóik számára indították az e-mail mentorálás programot, majd kibővítették középiskolások és egyetemisták számára. Ezek a mentor-diák kapcsolatok projektekre vonatkoznak, amit egy tanár vagy egy szülő kezdeményezhet.

A leghatékonyabb forma, amikor a mentor partnerként dolgozik a diákkal és annak a tanárjával együtt. Tanári támogatás nélkül ez nem megy, ugyanis első lépésként a diáknak ki kell dolgoznia egy mentorálási javaslatot, amiben segíthet egy tanár, esetleg szülő. Ezután a diák javaslatát elküldik egy mentorálási szervezetnek, mely gondoskodik arról, hogy az egy potenciális mentorhoz eljusson. Ha sikerül egy mentort találni, akkor a diák tanárja figyelemmel követi a tehetséges diák részvételét, munkáját, ami legtöbbször e-mailen keresztül zajlik, de néha akár skypeon is beszélgethet mentor és mentorált. Mindig a mentorálás megszervező szervezet és a tanár tudtával és monitorozása mellett.

Ennek a távmentorálási formának a hatékonyságát az magyarázza, hogy minden érintett eleve nagymértékben elkötelezi magát. A tanár kötelessége, hogy a mentorálási projekthez óraterveket készítsen, ezeket a projekteket a hagyományos iskolai osztálymunkával koordinálja, és garantálja, hogy a diák hozzájut az internethez. Másrészt a mentor beleegyezik abba, hogy a kapcsolatért felelős, minden e-mailre válaszol, a mentorált rendelkezésére áll, még akkor is, ha a mentorált kevésbé lelkes. Az ilyen mentorálás a mentortól heti 1-3 választ szokott elvárni.

A távmentorálás előnyei a hagyományos mentorálással szemben:

- sokkal több tehetséges fiatalnak ad módot arra, hogy szakemberekkel kerüljön kapcsolatba,
- földrajzi korlátok nélkül tud megfelelő mentort találni a tehetséges fiatal számára,
- heti rendszeres, megfelelő kapcsolatot tesz lehetővé a diák és a mentora között, mely kommunikáció teljes anyaga végül is archiválódik,

- kiküszöböli az időegyeztetés problémáját, mivel bármikor lehet e-mailt küldeni,
- a diákok számára hosszabb távú projektekben való részvétel lehetőségét biztosítja, és a mentorok megfigyelhetik, milyen hatással vannak a diákokra.

A távmentorálásnak a tanárok számára is vannak előnyei:

- a diákok teljes körűen részt vesznek a projektekben, ami a tanár munkáját megkönnyíti. A tanár facilitál, de nem kell győzködnie a diákat,
- a diákok felelősek az érdeklődésüknek megfelelő saját projektjükért. Ilyenkor sokkal inkább képesek hatékonyan tanulni, többféle készségük fejlődik, mint pl. kutatás, írás, matematika, kísérletezés.
- a távmentorálás felnőtt szakemberek tudását és készségeit veszi igénybe, ami egyszerűen integrálható az osztály életébe. A diákok szignifikáns szerepmodelleket ismerhetnek meg érdeklődésük területéről,
- az osztályon kívüli világgal való kapcsolatfelvételnek számos előnye van. A diákok megismerkedhetnek különféle életpályákkal, élet stílusokkal, kultúrákkal. Azáltal, hogy egy mentorral dolgoznak együtt, akinek felelősséggel tartoznak, a felelősségvállalás jelentőségének új és újszerű értelmezésével találkozhatnak.

Angol nyelvű telementorálás elérhető a www.mentoring.org és a www.telementor.org honlapokon. A Telementor honlap vezet a nemzetközi távmentorálás terén. Diákok és potenciális mentorok beregisztrálhatnak ezen az oldalon, mely a távmentorálás folyamatáról is hasznos információkat tartalmaz. Az egyik népszerű mentorálási honlap az USA-ban az interaktív www.madsci.org

ahol a diákok a természettudományok terén tehetik fel kérdéseiket, melyekre idővel egy tudós válaszol. A Houston-Victoria Egyetem kezdeményezése az a honlap (<http://www.uhv.edu/lead/mentoring.htm>), melyen nemcsak a mentorálásról lehet háttér információt olvasni, hanem a mentor etikájáról is, sőt található ott egy GYIK lista is. Ezekről bővebben ír Del Siegle¹⁵ az egyik cikkében. Mindezek ötleteket adhatnak egy hazai távmentorálási honlap, esetleg honlapok beindításához.

¹⁵Del Siegle (2003), Mentors on the Net: Extending Learning Through Telementoring, *Gifted Child Today*, VOL. 26, No. 4. Pp 51-63.

A távmentorálást lehet informálisan, kisebb mértékben is megszervezni, közvetlenül a mentorálandó és egy potenciális mentor között. Szerencsés, ha rendelkezésre áll egy adatbázis, ahonnan a tanár ki tud választani egy potenciális mentort, akivel a tehetséges diákja e-mailezhet, aki vállalja, hogy interneten keresztül kapcsolatot tart a diákkal. Egyetemeket, szakmai szervezeteket is fel lehet keresni azzal a kéréssel, hogy tehetséges diákunk számára egy olyan szakembert keresünk, aki hajlandó lenne a fiatal kérdéseire interneten keresztül válaszolni. Szóba jöhetnek civil szervezetek, rádió-televízió csatornák, színházak. A mentorok feladata lehet egy házi feladatra adott vélemény, visszajelzés, vagy egy nagyobb projektben való részvétel. Ha a mentorok az iskola közvetlenebb környekéről verbuválódnak, akkor még az ő felkészítésük is könnyebben megszervezhető, sőt egy esetleges ismerkedési est is, ahol a diákok és a mentorok találkozhatnak. Egy mentorálási program végén is szervezhetünk egy összejövetelt, amikor a programot közösen kiértékeljük.

A távmentorálás korlátai

Magától értendő, hogy vannak olyan területek, ahol a távmentor nem tud a tehetséges fiatalnak segítségére lenni, mint pl. fényképezés, mikroszkóppal való dolgozás, régészeti ásatások területe. Ennek ellenére a mentor és a mentorált kifejleszthet kreatív megoldásokat ilyen helyzetekre: fényképeket, videókat küldhetnek egymásnak. A másik hátrány, hogy kevésbé tud a hagyományos mentorálásra oly jellemző személyes kapcsolat, barátság kialakulni. Ezért még fontosabb, hogy a fiatal tisztában legyen a „netiquette”, azaz az internetes etikett szabályaival. Ezen kívül segítsünk neki nem egyértelmű szövegek értelmezésében, amit éppen az e-mail üzenetekből hiányzó arckifejezések és nem-verbális kommunikációs elemek miatt sokszor nehéz megfejteni.

Milyen diáknak előnyös a távmentorálás?

Leginkább a nagyon motivált tehetséges fiataloknak jelenthet sokat a távmentorálás, akiknek érdeklődésük valami iránt nagyon kifejezett. Őket általában az jellemzi, hogy függetlenül tudnak dolgozni, jól értik a témát és szeretnék is, hogy valaki mentorálja őket. Céltudatosak és képesek is a mentoráláshoz egy világos, egyértelmű célt megfogalmazni. Ha megvan a világos cél, akkor a mentorálás jól tud működni, függetlenül a diák életkorától, mert a mentor is könnyen felismeri a diák tehetségét

és érdeklődését és készséggel teremt alkalmat ennek kibontakoztatására, kielégítésére.

Pusztán az a tény, hogy egy fiatal egyedül akar egy mentorral dolgozni, még nem feltétlenül jelenti azt, hogy a mentorálás a legmegfelelőbb forma számára. Ha a mentorral való dolgozás kívánsága mögött az áll, hogy a tantervben nem szereplő témával akar foglalkozni, gyorsabban akar előrejutni a tantervben, inkább egyedül akar dolgozni és nem társaival együtt egy csoportban, a kiadott feladatot másképp akarja megoldani vagy a tantárgy tartalma és a valós világ közötti kapcsolat érdeklő, óvatosan kell eljárnia a tanárnak. A diákok nevelése és oktatása elsődlegesen az iskola felelőssége.

Annak ellenére, hogy a tehetséges fiatalok általában nagyon elfoglaltak, kedvenc érdeklődési körük terén általában nem ismernek határt. Érdemes segíteni nekik abban, hogy létre tudjon jönni egy távmentori kapcsolat egy olyan szakemberrel, aki ugyanazon a területen dolgozik szenvedélyesen, mint ami iránt a fiatal érdeklődik.

5. SZAKMAI ETIKAI KÓDEX

A mentor etikai kódexét okvetlenül ki kell dolgozni. Álljon itt néhány általam fontosnak tartott szempont ehhez.

A mentor tisztában van felelősségének nagyságával. Fiatalokkal fog dolgozni, ezért minden idők legmagasabb etikai mércéje szerint kell viselkednie. Tudatában van annak, hogy a mentorálási kapcsolat a fiatal életére és jövőjére közvetlen hatással van, ezért ragaszkodik a magas szakmai elvárásokhoz, előírásokhoz, sztenderdekhez, fejleszti saját mentor készségeit és mindig a legjobb belátása szerint dönt és cselekszik.

Munkáját a kölcsönös tiszteletre és barátságra alapozza, azon van, hogy a fiatal motivációját erősítse és értékes célok felé irányítsa. A mentorált munkáját konstruktív kritikával illeti, nem dönt helyette, de segít neki megtalálni a számára legelőnyösebb célokat és az azok eléréséhez vezető leghatékonyabb utakat és módokat. A mentor sikerességét azon méri le, mennyire tudta a rábízott fiatal potenciáljait aktiválni, kibontakoztatni. A mentorálás során megvédi a fiatal egészségét, vigyáz biztonságára, és amikor bizonytalan egy helyzet megítélésében kikéri az iskola tanári karának, a szülőknek a véleményét.

Kapcsolatát a mentorálttal kizárólag a mentorálás területére korlátozza, nem húz személyes hasznot a helyzetből.

6. AMIRE ÉRDEMES ODAFIGYELNI

Idegen felnőttek bevonása a fiatalok hétköznapi életébe egyértelműen kockázatokat rejt magában, különösen, ha a mentort személyesen nem ismeri sem a diák tanára, sem a szülő, és ha a mentorálás egy számukra ismeretlen helyen zajlik. A mentorálás előnyeiről azonban kár lenne lemondani, ezért érdemes néhány szempontot figyelembe venni.

Ha lehet, keressünk olyan mentort, akit valaki már ismer. Beszéljük meg a szülővel, ha a mentorálásra az iskolán kívül kerül sor, ugyanis kis-korúaknál a *szülők beleegyezése* kell ahhoz, hogy eljárhassanak egy mentorhoz. Előny lehet, ha a szülő jelen tud lenni gyermeke és a mentor első találkozásánál és beleegyezését tudja adni a mentorálás formai kereteihez, tervezett lépéseihez.

Kapjon a mentor tájékoztatást a betartandó szabályokról, ehhez készíthetünk egy rövid útmutatót. Töltsön ki mind a mentor, mind a mentorált egy értékelési kérdőívet a mentorálás végén.

Még a távmentorálásnál is fontos, hogy a tanár és/vagy a szülő tisztában legyen a potenciális mentor kvalitásaival. Formális távmentorálásnál a szervezet rendelkezik a mentorok szükséges háttér információival. Az informális távmentorálásnál szerezzünk bizonyosságot a mentor szakmai minőségéről és emberi megbízhatóságáról. A potenciális mentorok átélik a szülők aggodalmát és szívesen állnak rendelkezésre adataik ismertetésében. Érdekes lehet mind a szülő, mind a tanár számára, ha az e-mail levelezést másolatban megkapják, mivel jobban bele tudnak folyni a fiatal munkájába és ki tudják fejezni érdeklődésüket mind a diák, mind a téma iránt.

Fontos arra is felhívni a figyelmet, hogy mind a diák, mind a mentor bármikor visszaléphet, ha ennek szükségét érzi, bármilyen okból kifolyólag. Előfordulhat, hogy egyszerűen a mentor és a mentorált nem passzolnak egymáshoz, egyikük nem tartja be a szabályokat, nem jelenik meg a megbeszélrt időpontban, sőt az is megeshet, hogy a mentorált el nem fogadható viselkedést mutat.

7. A MENTORÁLÁS JÖVŐJE ÉS FENNTARTHATÓSÁGA

A mentorálásnak a tehetséggondozás területén való fenntarthatósága érdekében hasznos lenne, ha minél hamarabb ki lehetne képezni néhány mentort, akik megkapnák az erről szóló „bizonyítványukat”. Ezek alapján

lennének felkérhetőek mentorálásra. Új segítő funkció bevezetéséről van szó, ezért feltehetően az első kiképzett mentor-csoport az összes felmerülő igénynek csak egy részét fogja tudni kielégíteni. Ezért fontos lenne, hogy:

- Az oktatási intézmények és a szélesebb szakmai körök értesüljenek az új lehetőségről. Jelenjen meg az intézmény honlapján, készüljenek szórólapok, ismertessék az új lehetőséget különféle rendezvényeken, kerekasztal beszélgetéseken.
- A mentorálási protokoll elérhető legyen, például az intézmény honlapján és kis füzet formájában is.
- Jelenjen meg kiadvány a mentorálás során szerzett tapasztalatokról.
- Legyen a háttérben egy mentálhigiénés szakemberekből, pszichológusokból, tanácsadókból és/vagy egyéb segítő szakmák képviselőjéből álló team, akiknél a mentor problémái megoldásához bármikor segítséget kaphat. A team minden egyes tagja ismerje jól a mentorokat, és időközönként teremtsen alkalmat arra, hogy a mentorokkal elbeszélgethessenek. Erre különösen a mentorálási kapcsolat elején gyakrabban lehet szükség, mivel a mentor még nem ismeri eléggé a mentoráltját. A szakemberekből álló team különösen sokat segíthet annak felismertésében, hogy ez természetes része lehet a kapcsolat kezdeti szakaszának és kitartásra bízhatja a mentort. Gyakorlati tanácsokat adhatnak, például arra vonatkozóan is, miként lehet az első találkozás szorongását csökkenteni és hogyan lehet kezelni a későbbiekben esetlegesen fellépő feszültségeket, félreértéseket. Már az is nagy előny, ha a mentor telefonon elérheti ennek a teamnek egyik tagját ugyanis a gyors segítségnyújtás döntő lehet a mentorálási kapcsolat további alakulásában. Ha körülbelül egy hónap elteltével még mindig nem alakult ki rapport a mentor és mentoráltja között, úgy tűnik, hogy a gondos előkészítés ellenére sem passzolnak össze, a szakember team köteles beavatkozni és a mentor, mentorált, tanárja és szülei bevonásával együtt megoldani a helyzetet, feloldani a feszültséget.
- Szerveződjön szupervíziós lehetőség a mentorok számára, ahol szakmai segítséget kaphatnak. Ajánlatos évente 2-3-4 ilyen alkalmat szervezni, amelyeken 10-15 mentor csoportosan vehet részt.
- Anyagi források is rendelkezésre álljanak, mind a mentorok képzéséhez, mind a mentorálás finanszírozására, különösen, ha nehéz önkéntes alapon vállalkozó szakembereket találni. Sok helyen a men-

torok önkéntes alapon dolgoznak, és saját bevallásuk szerint, akkor is nyerne a kapcsolatból, ha nem fizetik meg őket, hiszen a fiatalok frissessége és újszerű szempontjaik gazdagítóan hatnak rájuk.

- Amennyiben nem áll semmiféle anyagi támogatás rendelkezésre, a mentorálást a szakemberek munkájának szerves részeként is el lehetne ismertetni. Tanárok esetében ez konkrétan azt jelentené, hogy a heti kötelező óraszámukba beletartozna a heti 1-2-3 mentorálással töltött idő is, tanórában kifejezve.
- Egyetemisták mentorálási tevékenysége beleszámíthatna egyetemi teljesítményükbe. Szükség lehet rájuk, ott, ahol szűkösek az anyagi keretek. Mindenki nyerhet, ha mentorként dolgoznak, hiszen munkájuk nem nagy költségigényű, ugyanakkor az egyetemisták nagy tapasztalatra tehetnek szert maguk is. Bár ne feledezzünk meg arról, hogy a mentorálási tevékenység megszervezésekor ne az olcsósága legyen a fő szempont.

8. VÉGKÖVETKEZTETÉS ÉS AJÁNLÁS

Rég óta ismert tény, hogy a tehetségesek problémái nem a intellektuális téren mutatkoznak, hanem inkább az érzelmi életük terén. A körülményekben felmerülő nehézségek sokszor olyan mértékben lehenyerlik őket, hogy még a legjobbakban is felmerül a feladás gondolata.

Ahol erre mód van, jó ha a tehetséges fiatalok felnőtt mentorok elkötelezettségét megélhetik és bölcsességükből kaphatnak néhány cseppet. Néhány ilyen kapcsolat csak úgy jön létre, másokat alaposan megtervezik. Van, amit egy tanár, másokat az egyetem személyzete, vagy egy cég. Ami mindegyikben közös, az a közös érdeklődésen alapuló értelmes kapcsolat, interakció. A tehetséges fiatalok nagyon sokat nyerhetnek a mentorról való kapcsolatból.

Freeman több országra kiterjedő tehetség gondozói programok elemzése során arra a következtetésre jutott, hogy az időnként adagolt mentorálás kevésbé lehet hatékony, mint egy folyamatos segítség, ezért azt javasolja, hogy ahol erre van mód, ott az iskolán kívüli tevékenységeket a tehetséges diák megszokott iskolai környezetében kövessék figyelemmel, építsék be a diáknak a mentorálás során szerzett tapasztalatait, amennyire lehet, a mindennapi normális iskolai életébe.¹⁶

¹⁶ Freeman, J. 2002, *Out-of-school educational provision for the gifted and talented around the world*. London. Department of Education and Skills, UK. p. 54

1. MELLÉKLET: MENTORÁLANDÓ ÉRTÉKELÉSI SKÁLÁJA

(Del Siegle, 2005 alapján¹⁷)

A diák neve _____ Dátum _____

Az értékelő neve _____

A diákkal való kapcsolata _____

A lehetséges mentorálási témával kapcsolatban a diák:

		soha	ritkán	néha	gyakran	mindig
1.	A hagyományos iskolai keretek, módszerek, tevékenységek számára nem jelentenek kihívást					
2.	Gazdag szókincssel rendelkezik a témát illetően					
3.	Olyan kérdéseket tesz fel, amire a jelen tanterv nem ad választ					
4.	Tanúbizonyosságát adta és adja annak, hogy a témával aktívan foglalkozik					
5.	A témával kapcsolatos feladatokra fókuszál és hajlandó minden idejét rászálni					
6.	Kifejezetten érdeklődik és kíváncsi a téma iránt					
7.	Személyes felelősséget és autonómiát mutat					
8.	A témával kapcsolatos módszertani készségei vannak, vagy hajlandóságot mutat azok elsajátítására					
9.	Irányítás és javaslatok felé nyitott					
10.	Könnyen kommunikál felnőttekkel					
	Összesen					
	Súlyozva	x1	x2	x3	x4	x5
	Súlyozott összes pont					

Az 5 oszlop együttes értéke: /50

¹⁷ Del Siegle (2005). *Developing Mentorship Programs for Gifted Students: The Practical Strategies Series in Gifted Education*. Waco, Texas: Prufrock Press, Inc.

2. MELLÉKLET: TAM FELADATLAP

„tudom”, „akarom tudni”, „megtanultam”

Tudom	Akarom tudni	Megtanultam

3. MELLÉKLET: MINTA EGY TANULÁSI SZERZŐDÉSHEZ

Név:

Dátum:

Téma:

Határidő:

Diák aláírása:

Tanár aláírása:

Szülő aláírása:

Értékelés

Önértékelés

1. A munkám színvonala a Hellison-féle szintek¹⁸ szerint:
2. Egy 1-5 skálán, az időt hatékonyan használtam ki: ____ szinten (5 a legjobb)
3. Egy terület, ahol még fejlődhetek
4. Amit frusztrálónak, idegesítőnek találtam
5. Amit tényleg élveztem, ami valóban tettett

A mentor/tanár értékelése

Kérjük, karikázza be minden kérdésnél a megfelelő választ. 1 – legkevésbé igaz, 5 leginkább igaz. A tehetséges fiatal:

Idő-kihhasználási szintje	1	2	3	4	5
Egyértelmű tervezés a munkavégzés során	1	2	3	4	5
Munkája jól szervezett volt	1	2	3	4	5
Feladatait időre elvégezte	1	2	3	4	5
Önkontrollja	1	2	3	4	5

Megjegyzés:

¹⁸ Az önmagáért és másokért vállalt felelősség fejlettségének szintjei a Hellison modellben: (0) felelőtlen, (1) önkontroll - tisztelet, (2) részvétel és erőfeszítés, (3) önirányítás – saját magért vállalt felelősség, (4) törődés másokkal és mások segítése. Hellison modelljének rövid ismertetését lásd pl.: <http://www.pecentral.org/climate/january99article.html>

4. MELLÉKLET: MINTA A MENTORÁLÁSNAK A MENTOR ÁLTAL TÖRTÉNŐ ÉRTÉKELÉSÉHEZ

A mentor neve _____

A diák neve _____

A mentorálás témája _____ D á -
tum _____

Kérjük, értékelje a mentorálást az alábbi értékelő skálán és karikázza be a megfelelő számot az egyes témák mellett: 1 - gyenge; 2 - átlagos; 3 - jó; 4 – kiváló. Ha egy téma nem illik a mentorálási helyzethez, írja a szám mellé, NA (nem adekvát). Ha egyéb megjegyzése, közölnivalója van, ami világosabbá teheti az értékelését, kérjük, írja a lap hátára.

Részvétel és gyorsaság	1	2	3	4
Udvariasság	1	2	3	4
Megfelelő megjelenés	1	2	3	4
Figyelem	1	2	3	4
Felelősség	1	2	3	4
Mentorálás előtti készségek	1	2	3	4
A téma megértésében való előrehaladás	1	2	3	4
Határidőket betartja	1	2	3	4
Hasznot húz a kritikából	1	2	3	4
Munkamennyiség	1	2	3	4
Az idő hatékony kihasználása	1	2	3	4
Önállóan dolgozik	1	2	3	4
A munka tartalmának minősége	1	2	3	4
A prezentáció minősége	1	2	3	4
Kezdeményez	1	2	3	4

Megjegyzés:

A mentor aláírása

dátum

ESETTANULMÁNY

Horváth János**N. Barna esete**

Barnát három és fél éve ismerem, mentortanára és csoportvezetője vagyok, és még mindig vannak rejtett, fel nem fedezett „fehér foltok” a viselkedésében. De ez így természetes, mert ahogy az ember fejlődik és megnyílik, mások előtt úgy bővül az ismert és az ismeretlen oldala. A 17 éves fiatalember briliáns memóriával és ésszel van megáldva, de ahogy lenni szokott az éremnek van másik oldala is. Sajnos szociális téren problémái vannak, ami a társaival való kapcsolataiban, a zárkózottságában, és enyhe devianciában mutatkozik meg.

A kollégiumba való beköltözésekor egy nagyon csendes, és visszahúzódo fiatalembert véltem felfedezni benne. Az ágyán ült és csak pislogott csendesen a nagy barna szemével. Ritkán csatlakozott a társai beszélgetéséhez, de ha megszólalt, a megjegyzéseiből, kifejezéseiből lehetett érezni, hogy művelt fiatalember. No meg valószínű, hogy a visszahúzódoása mögött a bőre színe is szerepet játszott. Édesapja afrikai származása miatt nem tudhatta milyen fogadtatásra számítson csoporttársainál. Hátrányos helyzetét az is tetőzte, hogy édesanyja egyedül nevelte, és édesapját nem is ismerte. Ugyanakkor az iskolában kiemelkedő teljesítményt nyújtott minden tantárgyból, és országos versenyeken és tanulmányi olimpiákon vett részt, melyeket megnyert, vagy épp dobogós helyezéseket ért el. Ahogy teltek a hónapok, kezdte egy pozitív nimbusz körüllengeni a gimnáziumban és a kollégiumban is. Lassan beceneveket kapott, – vicceseket is, de sohasem sértőt – ami az első biztos jele, hogy a csoport megszerette és befogadta. Első év végére barátokat is szerzett, de többnyire csak a csoporton belül. Ettől a biztonságérzettől kezdett nyitni mindenki felé és segített a diákoknak, korrepetált, stb. Negatív jelek is mutatkoztak, mert a csoport, majd később a fiúszint bohócának a szerepét is kezdte elsajátítani. Kisebbség nagyobb rendbontások és rongálások is fűződtek a nevéhez, és megkapta az első igazgatói figyelmeztetését. Ezért elkezdtem többször beszélgetni külön a szülővel, külön Barnával, és hárman közösen is, és

valami változás megindult pozitív irányba. Ettől kezdve minden héten foglalkozni kellett vele rövidebb hosszabb ideig, úgynevezett „lelki simogató” beszélgetéseket tartottunk. A nehezen induló beszélgetések dacára lassú csodát Barna megnyílt. Szűkebb baráti társaságával sokat viccelődött és mosolygott. A kevés kivételezett közé tartoztam én is. Az édesanyjával folyamatos kapcsolatot tartottam, többnyire telefonon a lakóhely távolsága miatt, de ha tehetette, édesanyja mindig bejött személyes találkozóra. Második évben a vezetőség felkérésére – ami-re büszke is volt, hisz láttam rajta – már az első emeleten az aulában keddenként 8-9 diákot fizikából és kémiából is korrepetált. Második év végén örömmel mutatta azt a közel 200 oldalas hidegfúzióról írt tanulmányát, melyet később édesanyja postázott a MTA-nak. A tízedik osztály végén, nyáron édesanyja beleegyezésével megpályáztuk az ELTE kis kémikusok részére indított egy hetes nyári tábort, mely pályázat sikeres volt, így Barna részt is vett rajta. Harmadik év elején nagy élménnyel jött vissza a kollégiumba. Nyáron az édesapja jelentkezett édesanyjánál, és három hétre kivitte a fiút az USA-ba, mivel építész mérnökként az új családjával ott élt és dolgozott. Mintha kicserélték volna. Még mindig nehezen indult a beszélgetés, de gyorsan megnyílt, és élménybeszámolót tartott. Ettől a pillanattól kezdve szociálisan is beérett a fiú. A szemem láttára vált komoly fiatalemberré. Barátkozott, és csak a tanulásra koncentrált, igaz az öt érettségi tantárgyon kívül – melyekből színjelenes volt – a többi tantárgyat hanyagolta, de céltudatos volt. Érdekelte a csillagászat – melyet a korosztályához képest nagyon komolyan művelt – érdekelték az őslények, és az örök szerelme a kémia!

Ez a fiú a sok törődésnek és legfőképp az édesapja megismerésének köszönheti, hogy a magával hordozott és védőköpenyként használt devianciát levetkőzte. Az édesanyjával alkotott „csonka” családból hiányzó édesapa példaképének hiánya a nyári látogatással, és az azt követő rendszeres levelezéssel megoldódni látszott.

Ettől kezdve nincs akadály a továbbtanulásának. Jó tanuló, rengeteg versenyt nyert, így megszámlálhatatlan plusz pontot szerezve, maximális pontszámmal bárhova felveszik. De ő már megfogalmazta édesanyjának és nekem, hogy az ELTE szerves kémia szakára fog jelentkezni, és kutató mérnök szeretne lenni. És mégis szerény és segítőkész maradt, annak ellenére, hogy – idézem a gimnázium igazgatóját – „ilyen eredményes diák a gimnázium 207 éves fennállása óta még nem volt!”

Hujber Tamásné:

Kreatív tehetség mentorálása

Tamást 4 éve ismerem. 18 éves útkereső, erősen bizonytalan fiatal. Nem szent, a kisebb stiklikért nem kell a szomszédba mennie. Szinte minden évben volt igazgatói figyelmeztetése. Minden év más és más dinamikájú volt.

9. évfolyamon egy nyílt tekintetű, őszintén véleményt nyilvánító fiatal volt, aki időnként geg módon reagálta le környezete történéseit. Laza nemtörődomséggel viszonyult osztálytársaihoz, kommunikációjából nem hiányzott az intrika, a sértő gúnyolódás. Első naptól kezdve emlékszem rá. Nem az emo külső a felejthetetlen, hanem az az intelligencia, amivel gondolatait közvetítette. A fiút nagy ellentétek jellemezték ekkor. A pedagógusok szinte mind leírták külső megjelenése miatt, no meg azért, mert a gimnázium értékrendjéhez oly közeli természettudományos tárgyakból gyenge volt. „Útkereső tizenéves...” adhattam volna címként neki ebben az évben.

A 10. évfolyam durvább változásokat hozott. Bántóbb éle lett a mondanójának, keresztülgázolt számára semmitmondó embereken, időnként barátokon. Kezdte elveszíteni azt a helyet, amit a csoport eddig fenntartott számára. Én józanító beszélgetésnek hívom azt, ami ekkor történt közöttünk. Nyíltan fedtem fel előtte azt a folyamatot, amin vérszenen csúszott lefelé. Ha valamit jó időben tettem ebben az életben, akkor ez a beszélgetés az volt. Köszönte a visszajelzést, megfogalmazta, hogy erre időről időre szüksége van, úgy gondolja elért a határokig, akkor most vissza kell venni. Megérintette a változás szele. Kapcsolatunk napi volt, hetente találkoztunk önismereti csoportfoglalkozáson, és egyéni tanulói tanácsadáson is. Javítani akart az iskolai eredményességén, komoly tervei voltak. Ekkor rajzolt, zenekar vezető volt, ahol ritmusgitáron játszott. Zénét szerzett, dalszövegeket írt.

A tervek azonban csak tervek maradtak. A 11. évfolyamon jelentkező iskolai teljesítmény elvárással nem akart szembesülni. Félévkor 5 tárgyból bukott. Ha van az ember életében mélypont, akkor Tamásnál ez most következett be. A serdülő lét egyik jellegzetessége számomra, hogy ha mélyre jutsz, még mélyebb lyukat kaparsz magad alatt. Tamás méltán tett eleget ennek az üzenetnek. A nem támogató családi háttér, a kifejezetten

ellenséges, személyeskedő iskolai hangulat felőrölte tehetségét is. Nem volt benn akarat, nem tudott alkotni, hártott, bizonytalanná vált. A zenekar feloszlott, a rendszeres zenélések abba maradtak, az eddigi tehetségápolás, mint a kreativitás felszínre jutásának egyedüli szelepe elzáródott. Meggyőződésem, hogy az élet nagy pillanatai attól válnak felejthetetlené, hogy van valaki körülöttünk, aki minden rossz ellenére hisz bennünk. Valami tehetetlen erő kezdte el hajtani Tamást, hogy mégis megmutassa, képes megbirkózni a feladatokkal. No és egy bontakozó párapcsolat. A lehető legjobbkor jelentkezett az életében egy támogató kapcsolat. Év végi eredmény: bukás 1 tárgyból.

A fiú most 12. évfolyamon tanul. A nyár nagy akarterőről győzte meg. Meg kell mutatnia mit tud, különben mindenki úgy emlékszik vissza rá, mint balhész, kiállhatatlan fiatal. Készültek a rajzok, grafikák. Polókat tervezett, ami hihetetlen avangard felfogásról árulkodott. Fotóiból megrendezték az első önálló fotókiállítását. Képei már több helyen szerepeltek, nem lehet betelni a fiatal látásmód erejével. Művészeti esten énekelt, animációs kisfilmet készít, és készül arra a sokszínűségről tanúskodó kiállítására, amivel az évet lezárja. Plakátokat tervez, és gondolatban átbeszéljük a vizuális látvány minden kis részletét. Ő egy kreatív, szabad akaratú ember. Nagyobb mélységeket járt be, mint sok felnőtt. De vajon mitől nővünk fel? Mikor kezdjük érezni tettünk súlyát? Vajon Tamás körül a felelős pedagógusok érzik-e, hogy ez a fiatal tőlük elkallódhatott volna. Csak egy valamit vontak meg tőle: a hitüket.

A 4 év dinamikája fontos információ ahhoz, hogy éves bontásban mire kellett a hangsúlyt helyezni.

Tamás egyéni fejlesztési tervének alapját a rendszeresen végzett diagnosztikus mérések adták. Ezek felépítése:

- CooperSmith-féle önértékelési kérdőív
- Iskolai motiváció kérdőív
- Szorongás mérő teszt
- Super-féle munkamotivációs teszt

A mérések mellett jelentős megfigyelést végeztem, illetve kötetlen beszélgetést, strukturálatlan interjút. Meginterjúvoltam kollégiumi csoportvezetőjét, gimnáziumi osztályfőnökét, és néhány tanárát, valamint osztálytársai egy részét. Félévente beszéltem édesapjával, hiszen fontos volt tudnom, hogy az otthoni bizalom milyen erős alapokon nyugszik.

Mérési értékei:

Évek	Önértékelés	Motiváció	Szorongás	Tanulási orientáció
9. évfolyam	Önérték-index: 92%	Követő típusú motiváció – erős a szülői és a baráti elvárásoknak való megfelelés	Átlagos	Orientációja helyes. Tanulása átlagos szinten eszközjellegű.
10. évfolyam	Önérték-index: 84%	–	Átlagos	Tanulási orientációjában a magolásra való hajlam emelkedett.
11. évfolyam	Önérték-index: 62%	Követő típusú motiváció – erősödött a barátoknak való megfelelés	Átlagos	Tanulási orientációjában a magolásra való tovább hajlam emelkedett.
12. évfolyam	Önérték-index: 46%	A Teljesítő típusú motiváció belül – nő a lelkiismeret szükségletének mértéke – erősödött az önmagának való megfelelés	Átlagos, de alvási zavarról számol be. Zavarodottnak, bizonytalannak érzi magát. Időnként döntésképtelen.	Ismét csak átlagos mértékben magol. Odafigyel az összefüggésekre, tanulása holista lett. A követelmények teljesítését fontosnak tartja.

A munkaértékek, amelyeket fontosnak íté:

- szellemi kihívás
- változatos és kreatív munka
- önálló és önérvényesítésre lehetőséget adó munkalehetőség

Egyéni fejlesztésének karakteres pontjai:

- alkotó kreativitás
- szociális képességek
- idői orientáció
- tanulás módszertan
- szorongás oldása relaxációval, zenehallgatással
- pozitív megerősítés elfogadása

Fejlesztés előirányzatai, jövőkép a 13. évfolyamra:

- az önérték-index emelkedése elfogadott – egyéni megerősítéssel, szakmai kihívások elé állítással
- szorongás szinten tartása, illetve csökkenése az elfogadott (tavalyi) vizsgálatom azt mutatja, hogy a distressz értékében sajnos emelkedés várható, míg a kreativitás jelentősen csökken)
- mivel kreatív, a képző- és fotóművészet területén alkotni vágyó és tudó fiatallá vált Tamás, ezért ezt megőrizni szeretnénk
- önszerveződő fotóköri ötletének mentorálása
- csoporton belül visszaállítani egy támogató státuszt – a csoport megtartó ereje miatt

Amiben a fenti eset megerősített, és nem veszítem el a hitemet:

Az tud érvényesülni, akinek megadjuk rá a lehetőséget. Karriernek dőlhetnek romba félreértelmezett kommunikációs helyzetek miatt, a látszat erejének hódolva. Minden fiatal megérdemli, hogy a tüneteik mélyére nézzünk. Ha megértjük az okokat, akkor feltáruul egy ígéretes jövő... és ki vagyok én, hogy eldöntsem, ez kié lehet...

Jakabné Kaposvári Mária mentortanár:

Egyéni fejlesztési terv

Név: xy

Időszak: 2010. szeptembertől

Helyzetfelmérés, jelen státusz: Kiegyensúlyozott, derűs, sokoldalú. Fizikailag jól fejlett, jó sportoló. Tagja a városi és az iskolai focicsapatnak. Értelmi erői jók. Tervei megvalósításai érdekében képes kitartóan dolgozni.

Nagyon jó képességű, könnyen tanul, de a szorgalma változó, az elmúlt tanévben csak a sportra koncentrált. Bekerült az iskolai tornacsapatba, ahol sorra jöttek az eredmények: megyei első hely, regionális első hely és országos döntő. A torna mellett a röplabda sport és a foci és jól megy. Nagyon sok időt tölt a tornateremben.

Mivel a félévi eredményei a vártnál gyengébbek lettek, a második félévre kidolgozott egy tervet, ami javulást hozott. Különösen a reáltárgyakból javított, fakultációs tárgyként is a matematikát választotta.

Családi helyzete: Édesanyja egyedül nevel 4 fiú gyermeket, idősebb testvére is a programban tanul, most érettségizik. A család nagyon összetartó, jó a kapcsolatuk egymással.

Tanulmányi előmenetel

9. évfolyam		10. évfolyam		11. évfolyam		12. évfolyam		13. évfolyam	
félév	évvége	félév	évvége	félév	évvége	félév	évvége	félév	évvége
4.14	4.00	4.15	3.54	3.54					

Előző tanévben:

Kiemelkedő eredményt ért el (tantárgyak)	Intézkedések (tantárgyi tehetséggondozásban részt vesz)
földrajz	érettségi előkészítő
Matematika	tanulmányi versenyen való részvétel
Javításra szorul (tantárgyak)	Intézkedések
német	tanulópár

MÉRÉSEK

Tanulói portfólió értékelő mappába kerül:

2011 Művészeti Fesztivál Pécs Néptánc kategória: ezüstérem

2012-2013 látványsport, torna eredmények

Érzelemkezelés:

Eredmény:

83% (33/40) [3]	Kíváncsiság, mint személyiségvonás	A válaszaid alapján a környezeted felderítésére irányuló reakciók gyakorisága, a kíváncsiság hajlama nálad az átlagos szinten van, nem haladja meg ennek mértéke az életkori csoportod átlagát. Az jellemző rád, hogy átlagosan vagy fogékony a változások iránt és az újdonságok keresésére irányuló reakcióid is az átlagnak megfelelő szinten jutnak kifejeződésre.
40% (16/40) [2]	Düh – átlag	átlagos
35% (14/40) [1]	Alkati vagy vonásjellegű szorongás - átlag alatt	A válaszaid alapján az általad fenyegetőnek felfogott helyzetekre az átlagnál alacsonyabb szintű szorongással válaszolsz. Jellemző rád, hogy a szorongás az átlagnál lassabban alakul ki nálad, és az, hogy az átlaghoz képest kevesebb környezeti hatást ítélsz fenyegetőnek, veszélyesnek.

Személyes stílus:

Eredmény:

65% (26/40) [2]	Extrovertált (E)	Kifelé forduló
65% (26/40) [4]	Érzékelő (S)	
60% (24/40) [5]	Érző (F)	
55% (22/40) [7]	Észlelő (P)	
45% (18/40) [8]	Megítélő (J)	
40% (16/40) [6]	Gondolkodó (T)	
35% (14/40) [3]	Intuitív (N)	ösztönös megérzésen, élményszerű felismerésen alapuló
35% (14/40) [1]	Introvertált (I)	Befelé forduló

Munka-érték:

Eredmény:

93% (14/15) [3]	Anyagi ellenszolgáltatás	Olyan munka, amely jól fizet és lehetőséget ad az egyének számára fontos dolgok, tárgyak birtoklására és megszerzésére.
93% (14/15) [8]	Társas kapcsolatok	Olyan munka, amely a kedvelt munkatársakkal való kapcsolat megteremtését biztosítja.
87% (13/15) [11]	Hierarchia	Olyan munka, amely igazságos ellenőrzés alatt végzett. Alapja az, hogy az emberek szeretik tudni, hogyan és milyen alapon ítélik meg őket.
87% (13/15) [9]	Munkával kapcsolatos biztonság	Olyan munka, amely révén mindig biztosított a megélhetése. Kevésbé fontos, hogy mit csinál, fontosabb, hogy ne fenyegetse a munkahely elvesztésének lehetőségét.
80% (12/15) [12]	Fizikai környezet	Az ezt az oldalt fontosnak tartó személy számára lényeges az a hely, helyzet, amiben a munkatevékenységet végzi, mert ez befolyásolja közérzetét.
80% (12/15) [4]	Változatosság	Olyan munka, ami inkább a változatosság élvezetét, az örömkere- sést (és ezzel együtt a monotonia elutasítását) foglalja magába, maga a feladattal való foglalkozás kevésbé fontos.
80% (12/15) [15]	Kreativitás	Olyan munka, amely lehetőséget nyújt új dolgok bevezetésére, új termékek megtervezésére és új elméletek kidolgozására.
80% (12/15) [6]	Presztízs	Olyan munka, amely rangot jelent mások szemében és tiszteletet ébreszt. Inkább a mások általi tisztelet óhaját fejezi ki, semmint a státusz vagy hatalom utáni vágyat.
73% (11/15) [13]	Munka- teljesítmény	A teljesítés érzését hozza a munkavégzésbe ez az érték. A telje- sítmény megmutatkozik a feladatorientáltságban, és a látható, kézzelfogható eredményeket hozó munka preferálásában.
73% (11/15) [10]	Önérvényesítés	Olyan munka, amely lehetővé teszi, hogy az egyén elképzelése szerint válasszon életformát, életmódot. Egyfajta szakmai értett- ség is szükséges ahhoz, hogy ennek alapjait felismerje magánál.
73% (11/15) [2]	Altruizmus	Olyan munka, amelynél lehetővé válik mások boldogulásának előmozdítása. Fontosak a szociális kapcsolatokban megnyilvánuló értékek és érdekek.
73% (11/15) [1]	Szellemi ösztönzés	Olyan munka, amely lehetővé teszi a független gondolkodást, és annak megismerését, hogy a dolgok hogyan és miként működnek.
67% (10/15) [7]	Esztétikum	Olyan munka, amely lehetővé teszi szép dolgok, tárgyak elkészíté- sét, és hozzásegít a világ szebbé tételéhez.
60% (9/15) [5]	Függetlenség	Olyan munka, amely lehetővé teszi, hogy az egyén saját módsze- re szerint dolgozzon. Magába foglalja az önálló értékállítást és a saját magatartás, cselekvés ellenőrzésének igényét.
47% (7/15) [14]	Irányítás	Olyan munka, amely lehetővé teszi a mások által végzett vagy végzen- dő munka megtervezését, megteremtését, megszervezését.

Érdeklődés-adottság:

Eredmény:

85% (46/54) [1]	Művészi (A - artistic)	
85% (46/54) [3]	Vállalkozó (E - Entrepreneur)	
83% (45/54) [4]	Kutató (I investigative)	
81% (44/54) [2]	Hagyományokhoz ragaszkodó (C - conventional)	
80% (43/54) [6]	Szociális (S - social)	
76% (41/54) [5]	Gyakorlatias (R - realistic)	

Céljaim a Munkában:

Eredmény:

75% (12/16) [2]	Management (vezetővé válás):	Azt igényled, hogy mások munkáját szervezhesd, döntéseket hozhass, felelősséget vállalhass. Fontos számodra, hogy bízzanak benned, számítsanak rád és az, hogy másokról gondoskodhass.
50% (8/16) [5]	Autonómia (önállóság)	A másoktól kevésbé függő munkaszervezés lehetősége, a döntéshozatali igénye vonz. A szakmai feladatok megoldásában az önállóság érzete, a szabadság illúziója fontos számodra.
50% (8/16) [3]	Kreativitás	A legfontosabb számodra az innováció, az új bevezetése, a siker megteremtése újra és újra akár nagy áldozatok árán is. Olyan helyzeteket keresel és azt élvezed, ha ötletekkel állhatsz elő a munkádban, ha a szellemedet megmozgathatod. Feldobnak azok a helyzetek, ahol megmutathatod ezt az oldaladat, ahol lehetőséget kapsz arra, hogy másképp közelítsd meg a feladatokat.
38% (6/16) [1]	Technikai (szakmai kompetenciák)	A szakmai tudás folyamatos karbantartásának igénye jellemző rád, az, hogy a változó követelményekkel lépést akarsz tartani, hozzáértésedet fejleszteni akarod, más területekre is bővítenéd. E mögött lehet az előrejutás vágya, vagy csak a több tudás megszerzése érdekében teszed ezt.
38% (6/16) [4]	Biztonság	A visszajelzés a teljesítésről, az eredmények minősítése fontos számodra. Szereted tudni, hogy megfelelsz-e az elvárásoknak, mit kell változtatnod. Ezen túl az is fontos, hogy tudd, hogy jövőd garantált, biztosított, akár magadnak kell erről döntened, akár a szervezet gondoskodik róla.

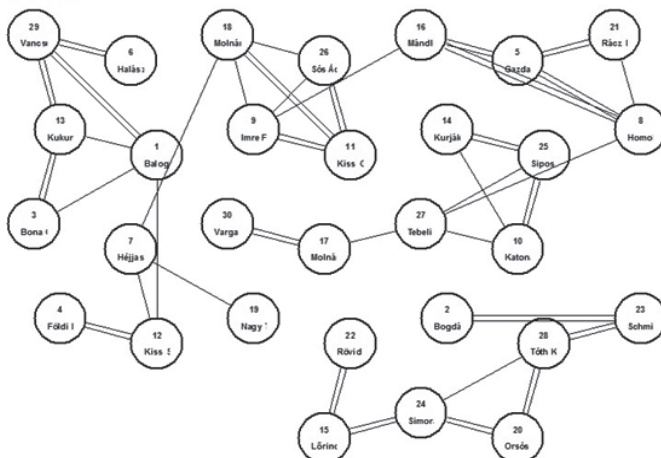
Érzelmi intelligencia:

Eredmény:

89% (40/45) [3]	Önbecsülés
76% (34/45) [15]	Boldogság
73% (29/40) [14]	Optimizmus
72% (18/25) [6]	Empátia
66% (33/50) [8]	Interperszonális viszony
63% (25/40) [11]	Problémamegoldás
62% (28/45) [7]	Társas felelősségvállalás
60% (21/35) [2]	Éntudatosság
54% (27/50) [9]	Valóságérzékelés
47% (21/45) [13]	Impulzivitás-impulzus kontroll:
47% (21/45) [12]	Stressztűrés
47% (14/30) [1]	Magabiztosság
46% (16/35) [5]	Önmegalóztatás
38% (15/40) [10]	Rugalmasság
31% (11/35) [4]	Függetlenség

Helyi mérési eredmények

Kölcsondségi index: 100%
 Átlag: 85-90%
 Sűrűségi mutató: 2.5
 Átlag: 5, 3, 1, 1
 Kohéziós index: 12%
 Átlag: 10-12%
 Viszonyított kapcsolatok mutatója: 71%
 optimális övezet: 50-60%

Mért terület	Egyéni eredmény	Csoport átlag	Országos átlag
Önértékelés			
S	46.15	32,51	72,15
I	37.50	28,71	60,56
O	43.75	39,64	82,93
T	50.00	34,96	72,87
Σ	90.00	69,87	72,21
Hogyan érzem magam – teszt eredménye: <i>alig szorongó</i>			

Továbbtanulás, pályaorientáció

Terület, szakma megnevezése: testnevelés-földrajz szakos tanár

Választott fakultáció: matematika

Tervezett érettségi tárgyak: földrajz

Fejlesztendő terület

Képességterület, attitűd stb. megnevezése	Hogyan valósul meg a fejlesztés?
talajtorna	iskolai szakkör
általános erőnlét, állóképesség	kollégiumi edzőterem, edzésprogram
motorikus képességek, egyensúly	falmászás

Tehetség gondozás

Tehetséges területek: sport – torna, látványsport, falmászás

Az egyéni tehetségfejlesztés irányába tett szakmai lépések: sportolás emelt óraszámban, általános fizikai aktivitás mentorálása, részteljesítés, kontroll, tanácsadás

Egyéb támogató programban részt vesz (pl. Útravaló stb.) – program, mentor megnevezése:

A tanulóval foglalkozó szakemberek megnevezése:

Név	Terület
Hodics Zoltán	torna
Horváth Tibor	Futball
Jakabné Kaposvári Mária	egyéni törődés, mentor program
Hujber Tamásné	Önismeret, személyiségfejlesztés

Dátum

Aláírás

Királyné Baudiss Katalin

Kornél esetleírása

Kornél 16 éves gimnazista. Teljes családban él egy városhoz csatolt faluban. Egy nővére és egy bátyja van. Tanulmányi eredménye kiváló, még sosem volt az átlaga 4,5 alatt. 6 osztályos gimnáziumi osztályba jár, idén 9-es. Jó eredménnyel vett részt az idén az országos Lóczi Lajos Földrajzversenyen. Aktív sportoló, a kosárlabda klub, korcsoportos játékosa. Őt választották csapatkapitánynak. Minden nap van edzése, hét végén pedig rendszeresen meccset játszik csapatával. Az iskolában és a kosárlabdacsapatban is kedvelik, barátságos, segítőkész, tisztelettudó. Az előző tanévben a Klebelsberg Tehetségpont szervezésében fotóiból kiállítás nyílt „Felfedezettjeink” címmel. Maradék szabad idejében internetes játékokat játszik, vagy különböző kézműves technikákkal ékszereket, kulcstartókat készít. 2007-ben vizsgálták először, szülői kérésre olvasási nehézség miatt. Többcsöri felülvizsgálat során diagnózisa nem változott.

Részletek Szakértői véleményéből:

- Kornél tanulási zavar (diszlexia, diszgráfia) valamint beszéd és nyelvfajlódási zavar (hadarás) miatt 2007. 07. 23 óta sajátos nevelési igényű. Iskolájában rendszeresen gyógypedagógus által vezetett terápiás foglalkozásokban részesül.
- Kornél a vizsgálati szituációba beilleszkedik, mindvégig együttműködő, törekszik minél jobb eredmény elérésére. Munkatempója átlagos, Feladatértése életkori szintű, figyelemkoncentrációja megfelelő. Pontszám szerinti eredménye normál zónán belüli, átlag feletti intelligenciaszintet tükröz, IQ:116-119 közötti.
- Beszéde alakilag ép, beszéddritmusára még felgyorsulás(hadarás) jellemző.
- Írásképe egyéni jellegzetességeket mutat. Betűalakítása és kapcsolása torzul, az írásban egymáshoz hasonlító betűk nehezen különböztethetőek meg.
- A vizuomotoros korordináció alacsonyabb szintű fejlettsége akadályozza az írásmunkák megfelelő szintű, esztétikus kivitelezését.

- Tollbamondás utáni írásában és a nyelvi-helyesírási felmérőlapon a hangdifferenciálás bizonytalansága mellett a hangok időtartamának megállapítása és annak megfelelő jelölés okoz számára problémát.
- Vizsgálati tapasztalatok és megfigyelések alapján a tanuló sajátos nevelési igényű.
 - Az olvasás, írás vizsgálata, a hibázások száma és minősége továbbra is fennálló tanulási zavart (diszlexiát BNO F 81.0, diszgráfiát BNO F 81.1) jelez.
 - Beszédtempó zavara (hadarás BNO F 98.6 maradványtünetként értékelhető).
 - Az iskolai tanulás során a továbbiakban is fokozott segítségnyújtásra, egyéni bánásmódra, a gyermek sajátosságait figyelembe vevő értékelésre, tanórai differenciált foglalkoztatásra, rendszeres terápiára van szüksége.

Mentortanári jellemzése

Kornél felgyorsult életritmusú fiatal. Mindig siet, mindig kapkod. Szelenek is mondható. Beszéde erősen felgyorsult, ha fáradt, nehézséget jelent neki annyira lassítani, hogy megértsék. Gyakran kell visszakérdezni, hogy mit mondott. Többször érték apróbb, nagyobb balesetek a kapkodás miatt.

Az olvasási és helyesírási problémák mellet gondot okoz, hogy az írása nehezen olvasható. Gyorsan, kapkodva, sok hibával ír.

Pszichológus- gyógypedagógusunk tanácsára, zenehallgatás, zene-terápiás módszerek segítségével szeretnék „lassítani” Kornél tempóját, ezzel javítani beszéde érthetőségét, írása olvashatóságát.

A foglalkozások fő célja, hogy az írás tempójának lassításával javuljon az írásképe.

Szebb legyen füzete külalakja, olvashatóbb legyen az írás, jelentősen csökkenjen a betűtévesztések, kihagyások száma. Ez mindenképp önbi-zalom, önértékelés, énkép javulásával is jár, hisz jelenleg sok problémája van az iskolában e miatt.

A foglalkozások alkalmat adnak a beszélgetésre, az iskolában napi szinten előforduló konfliktusok kibeszélésére.

Mivel a hangok időtartamának megállapítása nehéz Kornélnak, ennek javulását is remélem a zenehallgatások, ritmusgyakorlatok hatására.

Mivel?	Receptív zeneterápia	Aktív zeneterápia	Komplex zeneterápia
Hogyan?	<p>– A foglalkozásokat Kornél írástempójának megfelelő, (gyors ütemű) zene hallgatásával kezdjük kb 3 perces blokkokban 3–4 egyre lassuló tempójú zenerészletet hallgatunk meg</p> <p>– a foglalkozás végén az utolsó zene ismételt meghallgatása mellett 3–4 mondatot másoltatok vele. Előzőleg felhívom a figyelmét, hogy próbáljon lassan a zene ütemének megfelelő tempóban írni.</p> <p>Végül megbeszélés milyen érzéseket élt át, miket gondolt a zenehallgatás közben.</p> <p>Megnézzük mennyivel más külalakú az írása, ha lassabban ír.</p> <p>A meghallgatott zenék a modern zenéhez tartoznak.</p> <p>gyors ritmusú zene</p> <p>– Madein Hungaria filmzene (szöveg nélkül)</p> <p>– DjFelli Fel– Boomerang</p> <p>– FloRida– Int The Ayerfeaturing</p> <p>– FloRida– WhoDatGirl</p> <p>– Ace Hood– Overtime</p> <p>– Snoo Dog That’s that</p> <p>klasszikus zenék:</p> <p>– Bach– H– moll szvit</p> <p>– Bach– Toccata and fugue</p> <p>– Csajkovszkij V. szimfónia</p> <p>– BeethovenMoonlightsonata</p>	<p>– 4-5 fős csoport minden tagja választ egy hangszert.</p> <p>a foglalkozás első felében 3 improvizációs feladatot játszunk el.</p> <p>1. A ritmust végig tartva, több körben, egymás után megszólaltatjuk hangszerünket.</p> <p>2. Megszólaltatjuk egymás után hangszereinket, de egyre gyorsuló tempóban.</p> <p>3. Felváltva, adott sorrendben szólaltatjuk meg hangszerünket, de egyre nagyobb szüneteket tartunk az előttünk lévőhöz képest.(lassuló tempó)</p> <p>Egyéni foglalkozás</p> <p>1. Különböző ritmusokat ismételtetünk Kornéllal. (hangszerrel, vagy tapssal)</p> <p>2. Asztalon dobolunk, a vonat zakatolásának ritmusában. Egyre lassuljon a vonat, míg meg nem áll.</p> <p>3. Esőbotot mozgatva, keltsen Kornél először viharszerű hangokat, majd egyre csendesedjen az eső, míg el nem áll. (A lassuló kézművészet segíthet, hogy írásban is tudja fejeznie a tempóját.)</p> <p>A foglalkozás végén mesélje el Kornél, hogy milyen érzések voltak benne amikor zenélt, mire gondolt, ki tudta e fejezni, amit szeretett volna.</p>	<p><i>Első foglalkozás</i></p> <p>1. A foglalkozás első felében gyors zenét hallgatva mozgatjuk testünk meghatározott részeit. Főleg a karok, kezek játszanak szerepet.</p> <p>2. Lassabb zenei kíséret mellett csuklónkat mozgatjuk utasításra jobbra körözve, balra körözve, le föl mozgatva.</p> <p>3. Lassú zene mellett egyenleg mozog mindenki, mozgatja ujjait, kezét.</p> <p>A következő foglalkozási szakaszban az utolsó, lassú zenét hallgatjuk, közben előzőleg választott kézműves tevékenységgel foglalatkosodunk. (Pi gyöngyfüzés, ékszer készítés, süthető gyurmából kulcstartó készítése stb)</p> <p>Végül megbeszélés ki mit készített, kinek szeretné adni stb.</p> <p><i>A második foglalkozáson</i> a kézművészet bemelegítés után A3– as lapon a zene keltette érzéseiket ábrázolják a gyerekek.</p> <p>Lehet csak színekkel, vagy csak formákkal, de rajzoltathatunk a gyerekekkel történetet is ami eszükbe jut miközben hallgatják a zenét.</p> <p>– Fontos, hogy a foglalkozás végén megbeszéljük ki mit gondolt érzett, milyen történetet rajzolt meg stb.</p> <p><i>A harmadik foglalkozáson</i> eljátszhatják a gyerekek, a zene keltette gondolataikat. Történetet találhatnak ki és játszhatják el.</p> <p>Itt is fontos az élmények megbeszélése a foglalkozás végén.</p>

Milyen eredményt várok?	<p>Az írás tempójának lassulását várom a foglalkozások hatására. Tanuljon meg lassabb tempóban írni. Tudatosan figyeljen arra, hogy lassan írjon. Sikerélményt fog jelenteni, ha szebb, olvashatóbb lesz az írása és kevesebb hiba lesz benne. Az együtt zenélés közös élményt ad a résztvevőknek. Ez pozitív érzelmekkel gazdagítja a diákokat. A kézműves foglalkozásokon készített tárgyakat Kornél elajándékozhatja, örömet szerezve ezzel szeretteinek. Későbbi foglalkozásokon egyre több klasszikus zenét keverünk a modern zenék közé. Ismerjen meg K egyre több komolyzenét, érezhesse, hogy azok hallgatása is segít az</p>
-------------------------	---

Királyné Baudiss Katalin

Sajátos nevelési igényű tehetséges diák mentorálása

Kollégiumi nevelőtanárként dolgozom. Középiskolások laknak a kollégiumban. 10 tanulócsoport van nálunk. Minden csoportban akadnak tanulási nehézséggel küzdő diákok, tanulási zavaros azonban kevés. Jelenleg 4 diákunk van, aki diszlexiás. Közülük egyet szeretnék bemutatni, akinek mentora vagyok.

Anti 1996-ban született, jelenleg 10. évfolyamos gimnazista. 2004. óta (1. osztály) sajátos nevelési igényű. *Diagnózisa*: diszlexia és diszgráfia. (BNO F 81.0 és BNO F 81.1)

Családi háttere: Balaton parti településen él szüleivel, itt járt általános iskolába. 2 testvére van. Mindkét testvéreidősebb és szintén kollégiumunk lakója volt. Teljes családban élnek. Szülei gondoskodóak, érdeklődnek gyermekük kollégiumi élete és tanulmányi előmenetele iránt. Támogatják Antit a tanulásban szülei is és testvérei is. Otthoni tanulási körülményei megfelelőek. Segítették a fiút, a mindennapi felkészülésben, az általános iskolában. Diktafonra olvasták a tananyagokat így segítve a feldolgozást.

Tanulmányi helyzetére jellemző, hogy Általános iskolában 4,00 feletti tanulmányi eredményeket produkált, a gimnáziumban kicsit gyengébb. Az idei tanévben sokat javított az előző év végéhez képest.

Szabad idejében szívesen tevékenykedik kertjükben, foglalkozik kutyájával. Modelleket épít, saját terepasztala van házuk padlásán. Szeret focizni, de más labdajátékokat is játszik alkalom adtán.

Jellemzése, teljesítménye a szakértői vélemény alapján, mely 13;6 éves korában készült:

Az egyeztetéseket, a rész-egész viszony felismerésén alapuló kiegészítéseket kevés hibával oldja meg. A bonyolultabb analízist-szintézist igénylő feladatok és a logikai összefüggések meglátására épülő kiegészítések megoldásánál is megfontoltan dolgozik. Pontszám szerinti eredménye alapján IQ:110 BENDER-B próba geometriai formáinak reprodukálása a formaészlelés és kivitelezés összerendezettségének alacsonyabb szintjét jelzi. Elsősorban a szögek kivitelezésének nehézsége jelenik meg a forma-

másolásban, valamint nehézséget jelent számára az irányok megtartása. Olvasási tempója határérték feletti (összidő 344mp) sok hiba (összhiba:39) ú-ó, ú-ő, ly-y betűtévésztes. Összefüggő szöveg olvasása során betoldások, kihagyások mellett szövegek pontatlansága tapasztalható. az olvasottak tartalmának felidézése, az összefüggések felismerése eredményes.

Írásképe egyenetlen, de áttekinthető. vizuomotoros koordináció alacsonyabb szintű fejlettsége akadályozza az írásmunkák megfelelő szintű esztétikus kivitelezését.

Tollbamondás utáni írásban hangdifferenciálás bizonytalansága tapasztalható. A már tanult nyelvtani szabályokat nehezen alkalmazza.

A vizsgálatok alapján a diagnosztizált tanulási zavar: BNO F 81.0, F 81.1. A fennálló tanulási zavar miatt az iskolai tanulás során differenciált foglalkoztatásra, diszlexia és diszgráfia terápiára van szüksége.

Fejlesztési tanácsok:

- több pozitív megerősítést kell kapnia a motiváció fenntartása érdekében
- az olvasáson és íráson alapuló feladatoknál több időt kell biztosítani számára
- beszédészlelését és beszédmegértését folyamatosan fejleszteni kell
- az olvasás és szövegértés fejlesztése szükséges, ezen belül kiemelten hangsúlyos az olvasástechnika fejlesztése
- a hallási észlelés fejlesztésén belül fontos az auditív differenciáló készség fejlesztése, a hangok-betűk differenciálása
- kiemelt a helyesírási készség fejlesztése
- fontos a nyelvtani és helyesírási szabályok alkalmazásának gyakorlása
- az önálló tanulás elősegítése – minden tantárgy esetében – hatékony tanulási stratégiák kialakítása
- rendszeres gyakorlásra szoktatás szükséges, amelynek célja a megszerzett ismeretek elmélyítése

Beilleszkedése, kollégiumi élete:

Zökkenőmentesen beilleszkedett az iskolai (gimnáziumi) és a kollégiumi környezetbe. Diáktársaival barátságos kapcsolatot alakított ki. Gyakran kéri segítségét, okkal, hisz szívesen tesz meg másokért bármit. Felnőttekkel tartózkodó, de idővel feloldódik. Keveset beszél, zárkózott, sértődékeny, nehe-

zen tűri a kritikát. Szóbeli megnyilvánulásait mindig udvariasan fogalmazza meg, tisztelettudó. Kötelező feladatait maradéktalanul teljesíti, de külön feladatokat nem vállal. Megbízható. Életvezetése a kollégiumban önálló, a konfliktusokat nehezen viseli, kerüli. Alulértékeli magát.

A kollégiumi tanórákon, órákon elutasítja a különleges bánásmódot, nem akar más feladatokat, nem kér sosem több időt, pedig arra sokszor szüksége lenne.

Kollégiumi felmérések alapján, a számlálás, számolás a mennyiség felismerés elfogadható, a relációk felismerése és a becslés, fejlesztésre szorul. Szóbeli műveletvégző képessége jó az írásbeli a problémamegoldáshoz hasonlóan elfogadható, szöveges feladatok megoldásában fejlesztésre szorul.

Matematikai logika területén, egyéni törődés keretén belül csoportvezetője, aki matematika kémia szakos tanár foglalkozik vele. Önismereti felmérés alapján a szociális kompetencia területén a következő eredmények tapasztalhatóak: Érzelmi akarati tulajdonságok közül jellemző, hogy rapszodikus, érdeklődő, távolságtartó, gátlásos kudarctűrése rossz. Felnökkel távolságtartó, társaihoz jól kötődik. Magatartása jó. Közösségben közös cselekvésben irányítható, akcióban lelkesedni tudó, mások értékelésében önkritikus. Csak a kötelező munkában vesz részt. A szövegértés szövegalkotás területén, nagymozgások és a finommotorika jó, emlékezete átlagos, beszéde hibás, szókincse kimagasló.

Szerialitás fejlesztésre szorul, ritmusérzék kialakult, figyelme szórt, összefüggés látása átlagos. Beszédmegértése hiányos, olvasástechnikája és értő olvasása kialakulatlan. Egyéni fejlesztése a tanulásmódszertan, a gyógypedagógiai foglalkozásokba és a csoportos önismeret foglalkozásokba van beillesztve.

Antijellemzése a gyógypedagógus-pszichológus szakember véleménye alapján:

Anti megjelenése rendezett, ápolat, időnként ruházata kusza. Testi fejlettsége életkorának megfelelő. Társas kapcsolatai alakításában óvatos visszafogottság jellemzi. Társaival szemben hamarabb feloldódik, mint felnőttek társaságában. Igényli a közösségi kapcsolatokat, főleg szabadidőben. Temperamentumára zárkózottság jellemző, külső tényezők befolyásolják hangulatát. Rövid szakaszokban kiegyensúlyozott, fáradt állapotban időnként lobbanékony. Érzelmeit visszafogottan éli meg, nehezen nyilvánítja ki. Később, vagy biztonságos közegben képes érzelmeit tartósan, mélyen átélni. Dráma-

játékban tehetséges. Szabadidejében szívesen sportol, focizik. A kollégiumi szakkörök közül a Stratégiai játékokat választotta, mely különböző logikai – stratégiai táblajátékokból áll. Dráma és színjátszás a kedvelt időtöltései közé tartozik. Anti erősségei: általános intellektuális képesség, fogékonyság, tanulási motiváció, megbízhatóság, szilárd jellem. Gimnáziumi követelményeknek megfelelő verbális mondatalkotás, szövegalkotás, nehezített írásbeliség, helyesírási hibák gátként állnak. Általánosan jó kognitív teljesítés jellemzi, fejlettebb, mint a csoportátlag.

Tanulási szokások nem alakultak ki, vagy rosszak- tanulásmódszertani ismereteket fejleszteni kell. Orientációs képesség további megerősítésre szorul. Beszédmegértése, olvasástechnikája, értő olvasása hiányos, kialakulatlan. Kudarctűrése rossz. Határait jól érzékeli, minimálisan kötelező leterheltséget vállal. Tanórákon jó intellektussal képes önálló munkavégzésre, figyelme elkalandozó, fáradékony. Inkább az auditív csatornája aktív. Viselkedése fegyelmezett. Tanórán kívül figyelmi problémája nő, munkatempója csökken, fáradékony.

Kollégiumi fejlesztése:

Heti 5 óra fejlesztése a következő részekből áll: Önértékelés erősítés/stressz oldás hetente 1 óra csoportos kereteken belül. Tanulásmódszertan heti 1 óra. Diszlexia, diszgráfia terápia heti 2 óra egyéni foglalkozás. Önbi-zalom erősítése szerepléssel (színjátszás illetve csoportos fejlesztéssel).

Heti egy alkalommal röplabdázni jár, ami elősegíti a nagymozgások fejlődését, és az önbizalom megerősítését is. Ezen kívül a csapatjátékkal a társas kapcsolatai is bővíülhetnek, nyitottabbá válik. Az edzés elején a bemelegítés során néhány fejlesztő mozdulatsort iktatnak a szokásos gyakorlatokon felül Antinak.

Mentortanári funkcióm mellett nálam biológiából egyéni felkészítésen vesz részt. Nem korrepetálás, mert Anti jól teljesít a tantárgyból, csak a témazáró dolgozatra felkészülésnél segíték rendszerezni, elmélyíteni a tananyagot. Dolgozatírás előtt 3-4 alkalommal találkozunk. Gondolattérkép készítése során mélyítjük el az iskolában tanultakat, ez által a felidézés is hatékonyabb. A foglalkozások alkalmat adnak a beszélgetésre, és arra, hogy tanórai, szakköri keretekenél kötetlenebb formában segíthessem Anti felkészülését.

Ezen felül célzott tantárgyi megsegítést igényel angol, német, matematika és magyar tantárgyakból. A szakemberek a rendelkezésére állnak és rendszeresen foglalkoznak vele. Vásároltunk az ő használatára egy dik-

tafont is, hogy az otthonihoz hasonló módon tanulhasson. Osztálytársai közül többen vállalkoznak arra, hogy felolvassák a tananyagokat (főleg történelem, magyar irodalom, földrajz tantárgyakból). Anti azonban nem kéri ezt a fajta segítséget. Mivel társai nem csúfolják, segítenék, ki kell derítenünk, hogy miért utasítja el a segítséget. Nem erőltetjük, próbálunk más utakat keresni a fejlesztéshez. Mivel Anti még elfoglaltabb, a fejlesztések, korrepetálások miatt, fontos a kollégium nyújtotta sportolási lehetőségek kihasználása, a kötetlenebb szabadidős tevékenységek biztosítása. Relaxáció beiktatása a heti programjába.

Felülvizsgálata most esedékes. Szükség lenne az idegen nyelvből legalább az írásbeli munkák alóli felmentés, mert egyre nagyobb erőfeszítéseket igényel Antinak a két nyelvből megfelelően felkészülni, és teljesíteni az órákra. Így is elégséges osztályzatokat szerez németből és angolból. Gimnáziumi és kollégiumi javaslatra felterjesztésre kerül a nyelvtan és idegen nyelv értékelése alóli felmentés.

Pszichológusunk segítségével el kell érniünk, hogy Anti elfogadja állapotát, és igénybe vegye a segítségeket, esetleges könnyítéseket, felmentéseket az iskolai tanórákon is.

Jelenleg külön megbeszélés alapján nyelvtanára figyelni és próbálja segíteni. Helyesírás értékelése alól felmentik, de csak magyarból. A vele foglalkozó kollégiumi tanárok, csoportvezetője, pszichológusunk, mentortanára rendszeresen megbeszéli Anti eredményeit, a szükséges fejlesztéseket, feladatokat vele kapcsolatban. **Egyéni fejlesztési tervben** rögzít csoportvezetője minden vele kapcsolatos eseményt, az elkövetkező feladatokat. Fejlődéséről, gyengeségeiről folyamatosan tájékoztatjuk osztályfőnökét, szüleit.

Anti tehetséges jó képességű gyerek, a körülötte élő gyerekek és a vele dolgozó felnőttek és családja összefogásával és az ő akaratával elérheti céljait. Az ő esete jó példája egy tanulási zavarral küzdő gyerek nehézségeinek, de pozitív példa is arra, hogy nem zárulnak be előtte a lehetőségek e miatt. Kiderül példájából az is mennyire fontos a korai fejlesztés, de sosincs késő, hogy a megfelelő kedvezményeket, fejlesztéseket megkapja. Az egyik legfontosabb dolog Antinál, sok hasonló tanulási zavarral küzdő társához hasonlóan, a pozitív énkép erősítése. Anti nehezebben fogadja el helyzetét, mint környezete. Ez az, ami jelentős odafigyelést igényel a további kollégiumi életében, amihez viszont hatékony módszer az egyéni mentorálás.

Kiss Eszter

Esettanulmány – kollégiumi csoporton belüli konfliktus kezelése

Csoportom 20 főből áll, 10. évfolyamba járó 15-16 éves lányok a tagjai, egyik felük egy gimnázium, kisebbik részük pedig egy szakközépiskola tanulói. A csoport élete kiegyensúlyozottnak mondható, kiemelkedően problémás gyermekek nincsenek benne (illetve egy volt, aki iskolai tanulmányai miatt elhagyta a kollégiumot 9. tanévben), az együttélés miatt azonban a kisebb súrlódások, baráti körökön belüli konfliktusok előfordulnak.

Ez a konkrét eset úgy jutott tudomásomra, hogy a kollégiumi csoportom egyik tagja, Hédi megkeresett meg a szobán, baráti társaságon belül kialakult konfliktus miatt. A konfliktus résztvevői egyazon kollégiumi csoport tagjai, 10. évfolyamos lányok, a kollégiumban szobatársak. Kettőjük, Hédi és Adri osztálytársak, és a harmadik, Dóri is ugyanabba a középiskolába jár. Barátságuk már 9. év elején szinte azonnal kialakult. Hédi és Adri harsány, extrovertált személyiségek, jól kijönnek egymással, a középiskola első tanéve alatt egyáltalán nem volt köztük konfliktus. Dóra csendes, introvertált lány. Utóbbi szoros barátságot ápol az Hédivel, de háttérbe szorítva érzi magát. Mikor együtt vannak, jól láthatóak a kapcsolatok: Hédi és Adri mindig az előtérben áll, egymás szavába vágva mesélnek, Dóra rendre a háttérben marad, csak kérdésre válaszolva szólal meg. Társai ahogy egymást, őt is viccesen fricskázzák, de rajta látszik, hogy zokon veszi.

Hédi jókedvű, kedves, nyitott lány. Rendezett családban él, szülei támogatólag állnak hozzá. Egy bátyja van, akivel nagyon jó kapcsolatot ápol. Otthon megtartotta régi barátait, kortárs kapcsolatai kiegyensúlyozottak. Csoportvezetőjével nyílt, sokat mesél, viccelődik, értelmesen, hosszan mesél élményeiről, gondolatairól.

Adri is jókedvű, nyitott lány. Édesanyjával él, szülei elváltak, de édesapjával is jó kapcsolatot ápol, gyakran találkoznak. Egy nővére van, aki a problémás a családban, kapcsolatuk jó. Adri hangos természetével, viccelődéseivel érzésem szerint részben önbizalomhiányát igyekszik leplezni, ezért is érzi jól magát a magabiztos Hédi társaságában. Csoportvezetőjével leginkább viccelődik, gondolatait megtartja magának, komoly dolgokról szinte alig beszél.

Dóra visszahúzódo, mosolygós lány. Édesanyjával és nagymamájával él egy háztartásban, otthon barátai nem igazán vannak. Édesanyja határozatlansága, visszahúzódo természete benne is megvan. Általam megfigyelt, kollégiumon belül kiépített kapcsolataiban általában az alárendelt fél, ugyanakkor ha jól érzi magát valakivel, megjön a hangja. Sok téren bizonytalan: a tanulásban is határozatlanul használja fel a már megszerzett ismereteket.

A nyári szünet alatt a három lány nem találkozott túl gyakran, kialakult egy egyensúly: az interneten tartották a kapcsolatot, így a visszahúzódo lány meg tudta osztani gondolatait barátnőjével. Mikor szeptemberben visszakerültek a kollégium közösségébe és 10. osztályba, ez az egyensúly felborult. Emellett a hármas „közepén” lévő lánynak belépett az életébe egy fiú, emiatt kevesebb ideje maradt a barátnőire.

Október elejére a szobában már hetek óta érezhető volt feszültség, ami a szélesebb baráti körre is kihatott. A hangulat nyugtalanná, zaklatottá vált a csoportban. Mindhárom lány szenvedett a dologtól, és nem értette a másik fél álláspontját, tetteinek okát. Ekkor keresett meg Hédi, aki először csak elpanaszolta a helyzetet, majd megegyeztünk, hogy közösen megbeszéljük a helyzetet és számba vesszük a lehetséges megoldásokat. A konfliktuskezelő megbeszélésbe Adri is beleegyezett, ekkor fordultam Dórához, hogy megkérdezzem, mit gondol ezzel kapcsolatban. Zavartnak látszott, de belátta, hogy a helyzet számára is nagyon kellemetlen, és beleegyezett, hogy a segítségével kezeljük a helyzetet.

A beszélgetésre a tanulótermünkben került sor, nyugodt körülmények között, más nem volt jelen. A szituációt egy lazább mediációs helyzetként kezeltem, a mediáció kereteit nagyjából betartva, mégis kevésbé hivatalos keretekben tartva, hiszen Dóra komfortérzetét nem kívántam tovább rontani. A beszélgetésre 4 körbetett széken ülve került sor, a lányoknak először furcsa volt a helyzet, hogy nem „bújhatnak” padok mögé, és egymásra nézve, nyíltan kell kommunikálniuk. Testbeszédükön látszott, hogy először feszengenek az ismeretlen szituációban. Időben azonban feloldódtak, és mihelyst kifejthették a véleményüket, elfoglalták magukat a helyzet megoldásával, és kezdték megérezni, hogy az megoldható, láthatóan megnyugodtak, gesztikulációjuk megindult.

A kapcsolatfelvétel során kiderült, hogy mindhárom lányt rosszul érinti a helyzet, szeretnék rendezni a helyzetet, de nem tudják, hogy hogyan, nem értik a másik viselkedését. Leszögeztük, hogy a vitarendezésben

mindannyian önkéntesen vettek részt. Lefektettük a szabályokat: hagyják egymást beszélni, a mondandójukat kulturáltan mondják el, nyitottak a másik gondolataira, ugyanakkor bármikor megszakíthatják a beszélgetést, és elmehetnek.

A mediáció indításaképp összefoglaltam, hogy mért vagyunk itt, ki kezdeményezte a vitarendezést, és milyen indokkal. Ezután megadtam a szót Dóranak, aki rövid tömondatokkal vázolta, hogy elhanyagolva érzi magát, mintha nem is létezne ebben a barátságban. Ennek során szükség volt segítő kérdésekre, összegzésre, semlegesbe fordításra. A következő lépésként Hédi fejtette ki a gondolatait: kiderült, hogy tisztában van a felelősségével, és az elhangzottak alapján már egész jól látja a probléma okait. Rögtön magától megfogalmazta, hogy ő mit tehetne a helyzet javítására (átgondoltabb időbeosztás, nagyobb odafigyelés). Adri nagyon csendes volt, nem használta ki a gondolatai kifejtésére adódó lehetőséget, de parafrázissal, információs és motivációs kérdésekkel végül kifejtette álláspontját: nem érti, hogy társuk miért nem olyan aktív, élénk viselkedésű, mint ők, és miért nem mondja el, ha valami gondja van. Az eszmecsere során egészen új információk is elhangzottak (például, hogy a magát kívülállóknak érző lány nem haragszik a „vetélytársára”, szívesen töltene el vele időt, mikor a közös barátnőjük nem ér rá), a lányok újraértékelték a helyzetet, elsősorban reflexív és motivációs kérdések segítségével megfogalmazták a feladataikat, elérni kívánt állapotot. A megállapodás, lezárás során összefoglaltam az elhangzottakat, a lányok megerősítették vállalásaikat: Hédi odafigyel társaira, és próbálja jobban beosztani az idejét; Dóra igyekszik nyitottabb és kezdeményezőbb lenni, megfogalmazni a gondjait; Adri belátóbb lesz társával, elfogadja, hogy másmilyen a természete, és igyekszik bevonni közös programokba. A kezdetben tapasztalható feszült hangulat feloldódott, jó kedvvel távoztak a mediáció helyszínéről.

A beszélgetés után fontosnak tartottam, hogy leüljünk Mártival öten, és beszámoljuk a történekről. Márta a lányok negyedik szobatársa, ő külön baráti társaságba tartozik, más az időbeosztása is: egy erősebb iskolába jár, sok különórája van, így csak késő délutántól tartózkodik a kollégiumban, akkor is ideje nagy részét tanulással tölti. A három lány közti konfliktus ugyanakkor őt is megviselte, hiszen mégiscsak együtt élnek. Mivel nem volt részese a konfliktusnak, nem éreztem szükségét, hogy részt vegyen a mediáción, ugyanakkor mivel az eredmény az ő mindennapjaira is hatással van, így neki is értesülnie kellett a fejleményekről. Hagytam, hogy

a lányok maguk elmesélik a beszélgetés lefolyását és kimenetelét, irányító hozzászólásokkal kellett csak élnem. Végül a lányok megkérték Mártit, hogy kívülről figyelve nyugodtan tegyen észrevételeket, javaslatokat, ezzel is segítve hosszú távon a konfliktus elsimítását. Márti éles eszű, komoly gondolkodású lány, ilyen módon őt is bevontuk a helyzet megoldásában, amit szívügyének tekint, hiszen felelősségteljes feladatot kapott.

A résztvevők máig kollégisták, szobatársak, a helyzet sokat javult. Pár hónap elteltével megismételtük a megbeszélést, mert bár a feszültség már nem volt tapasztalható, de Hédi és Adri továbbra is leginkább egymás társaságát részesítették előnybe, és hajlamosak voltak elfeledkezni Dóra bevonásáról. A helyzet mégis egyre kevésbé komoly, hiszen Dóra barátságot kötött egy másik csoportbéli lánnyal, Orsival, akivel sokkal jobban hasonlít egymásra a karakterük, vele tölti szabadideje nagy részét, ha szobán kívül van. Úgy tűnik, a lányok elfogadták a helyzetet, részemről az utánpótlás ezzel együtt folyamatos.

Kun Ildikó

Sport tehetség mentorálása

Réka négy éve került a csoportomba kollégistaként. Beköltözéskor, a szü-lőktől megtudtam, hogy háromgyerekes családból való, középső gyerek. A család megfelelő anyagi körülmények között él Nagyatádon. A szülők támogatásával Réka már gyerekkorától sportol, profi szinten úszik, országos és nemzetközi versenyekre jár. Nagyon fontos számára a sport, naponta kétszer (reggel és este) jár edzésre, de „oda kell rá figyelni, hogy tanuljon is”!

A Nagyatádi Általános Iskolába végzett, előző sportélete miatt választotta a MM Gimnáziumban a sporttagozatot. A Kaposvári Sportiskolában folytatja edzéseit. Edzője szerint kiváló tehetségnek számít az úszásban.

Nagyon szétszórt, hajlamos a lustaságra, ami meglátszik a tanulmányi eredményein is. A saját kényelme érdekében, nem riad vissza a kisebb fül-lentésektől, környezete igénytelen, rendetlen, ezért állandó ellenőrzésre van szüksége. A szabályok betartása nem igazán az erőssége, első évben nevelői figyelmeztetésben részesül, kamaszként feszegeti a korlátokat, (de nem lépi túl), ugyanakkor évente rendszeresen részt vesz a kollégiumi sportversenyeken vagy képviseli a kollégiumot külső versenyeken, ezért igazgatói dicséretben részesül.

9. évfolyamon egy kedves, barátságos, mindenáron bizonyítani akaró, de lustasága miatt kicsit öntörvényű lányt ismertem meg Rékában, aki naponta kétszer (hajnalban és délutántól estig) nagyon céltudatosan jár edzésekre. Környezetét és szekrényét képtelen rendben tartani, ezért állandó ellenőrzést igényel. Néha próbál „menő” lenni szobatársai előtt és hözöngő hangon visszafelesel az ügyeletes tanároknak, ha megszólítják a környezetében lévő rendetlenség miatt. Nagyon sokszor leültem Rékával beszélgetni arról, ne beszéljen durva hangnemben, mert Ő „nem ilyen”, ettől nem lesz „menő”, csak lejáratja magát. Szerencsére megfogadta a tanácsomat, még saját maga is meglepődött a viselkedésén, elismerte, hogy „általában Ő nem ilyen”. A csoport többi tagjaival kedves, segítőkész és barátságos.

Tanulmányi eredményei első félév végén éppen, hogy elérte a közepes szintet, nem csak az iskolaváltás miatt (megnövekedett követelmények), hanem, a nem megfelelő időbeosztás miatt is. Erről is sokat beszélget-

tünk, közös megegyezés alapján állítottuk össze a napirendjét, amihez a második félévben jó ideig tartotta magát. A problémásabb tantárgyakból (matek, fizika, töri) a bukás elkerülése érdekében, közös megbeszélés után, megszerveztem számára a megfelelő tanárokkal a korrepetálásokat, jómagam is korrepetáltam fizikából. Aztán történt valami a tavaszi szünet után, kb. májustól észrevettem, hogy Réka nem jön időben vissza az iskolából a kollégiumba, szemlesütve kitérő magyarázatokat ad, ha kérdezem, hogy hol járt, az addig kedves, céltudatos lány mindig elsietett mellettem, került engem. Végre, három hét elteltével sikerült leülni Rékával és komolyan elbeszélgetni, hogy mi történt vele. Nagyon bizalmas beszélgetés volt, elmondta, hogy „összejött a fiatal úszóedzőjével”, nagy naivan, csak úgy áradozott a fiatalemberről, eszébe sem jutott, hogy ennek nem lett volna szabad bekövetkeznie.

Az én részemről józanító beszélgetésnek nevezem azt, ami akkor közöttünk történt. Elmagyaráztam neki nyíltan azt a káros folyamatot, amit ez a kapcsolat okoz, hogy a sportkarrierjét veszélyezteti ezzel és a tanárt is kirúgják emiatt. Sajnos a következményeket vállalnia kell, tájékoztattam a szülőket is a tényekről. A gyereken látszott, hogy szinte megkönnyebbült a nagy tehertől, amit cipelt, belátta, hogy tévedett és már bánja az egészet, megköszönte a józanító beszélgetést, mert „Ő nem is gondolta, hogy a kapcsolatuk ilyen következményekkel járhat”.

A végeredmény az lett, hogy az edzőt kirúgták, Réka pedig két hónapig büntetésből nem úszhatott. Mikor visszatért az uszodába, sporttársai szemében már elveszítette azt a helyet, amit addig elfoglalt, csúfolódtak vele és kerültek a társaságát.

Naponta beszélgettünk, hogyan lehetne javítani a helyzeten, mert nagyon rosszul érezte magát a bőrében, nem tudott mit kezdeni magával, meg a rengeteg szabadidejével. Végül a birkózó szobatársa rávette, hogy menjen el vele egy edzésre, nézze meg és próbálja ki ezt a sportot. Réka kipróbálta a birkózást, nagyon tetszett neki és az ottani edző már az első alkalommal nagyon pozitívan nyilatkozott, hogy nagy tehetsége van a birkózáshoz is, érdemes lenne próbálkoznia ezzel a sporttal is.

Tanulmányi eredményei az év végére egy kicsit javultak, egy erős közepesre.

Jött a nyári szünet, Réka a barátnőjével még eljárt edzeni egy párszor, annyira megtetszett neki a birkózás, hogy elhatározta ezután ezt a sportágot választja.

Komoly tervei voltak, szeretett volna legalább olyan eredményes lenni birkózásban, mint az úszásban és elhatározta, hogy a tanulmányi eredményein is javítani fog.

A 10. évfolyamtól, ősztől, már rendszeresen járt birkózó edzésekre, nagyon komolyan vette elhatározását. A napi két edzést folytatta, próbálta tartani magát az időbeosztásához, a délutáni edzés előtt és után is tanult. A gyengébb tantárgyakból a megfelelő tanárhoz irányítottam korrepetálásra, én is sokat foglalkoztam vele. Félévkor tanulmányi eredményei jelentősen javultak, közelített a „jó” fele, de év végére újból csak egy erős közepes lett.

Birkózásban sokat fejlődött, téltől már versenyekre járt, később edzőtáborba készülődött a nyári versenyekre.

A 11. évfolyamon komoly tervekkel állt elő, folytatni szeretné tanulmányi eredményeinek javítását és nagyon keményen edz, mert a birkózásban is országos versenyre szeretne eljutni.

Év elején részt vesz az első Magyar bajnokságán, harmadik helyezést ér el, majd később más versenyeken is, első, második helyezést ér el.

Sajnos év közben sokat betegeskedik, majd részt vesz az Ifjúsági Olimpiai Edzőtáborban, versenyeket nyer, ezután Szlovákiába megy edzőtáborba, ezért sokat hiányzik az iskolából. A napi két edzés nagyon kifárasztja, a tananyagot nehéz bepótolni, így tanulás terén nem sikerül megvalósítani a tervét, félévkor tanulmányi átlaga nem éri el a közepes szintet, év végén meg egy tantárgyból megbukott.

A kollégiumban környezetét próbálja rendben tartani, ez sikerül is neki egy ideig, majd győz a lustaság, nem mosogat, ágát nem veti be, a szemetet nem viszi le, tehát még mindig gondok vannak, de már kezd fejlődni.

Naponta beszélgettünk arról, hogy mi az oka annak, hogy nem tud rendszeresen rendet tartani maga körül, vagy ha ő a felelős a szemét levételében, akkor miért nem lehet ezt a feladatot elvégezni, hiszen ott megy el naponta a kuka mellett. Szobatársaival nagyon jóban van, de már ők is unják a lustaságát, keményen szóvá is tették ezt a problémát! A „közös beszélgetésen” nagyon szégyellte magát a többiek előtt, mert a lustaságon kívül nem volt más magyarázat! Szerencsére hatott Rékára a beszélgetés, azóta igyekszik rendet tartani maga körül és, ha ő a felelős, akkor ellátja feladatát.

Meggyőződésem, hogy az iskolai sikertelenség feldolgozásában segíteni fog az a szülői szeretet, amit majd nyáron otthon kap. Feltevésem ősszel beigazolódott, egy kis otthoni biztonságérzet és szülői szeretet

csodákat tud tenni a gyerekekkel, Réka megnyugodott, szépen összeszedte magát, tanult és sikerült a pótvizsgája.

Réka most végzi a 12. évfolyamot, nagyot változott a nyár folyamán, a tanulás mellett sokat segített otthon a szüleinek, a kollégiumban környezetét rendben és tisztán tartja, keményen folytatja a birkózó edzéseket naponta kétszer és igyekszik a tanulásban is helyt állni, de a magas követelmények miatt ez nem sikerül. Első félévben sportból jelesre osztályozó vizsgázott, de sajnos egy tantárgyból megbukott. A kollégiumi sporteseményeken, mint eddig minden évben, most is rendszeresen részt vett.

A téli szünet végén rosszul lett, kórházba került. Az orvos két hónapig teljesen eltiltotta a birkózástól, azután is csak könnyített edzéseken vehet részt.

Április közepétől óvatosan elkezdi a könnyített edzéseket, majd a közös beszélgetéseink során, május végén kiderül, hogy összeveszett a birkózó edzőjével. Réka szerint, azért mert nem érti meg egészségügyi helyzetét. Szerettem volna konzultálni az edzővel is, de Réka megkért, hogy ne tegyem, mert nem szeretné.

Tanulmányi eredménye az idén egy kicsivel jobb lesz, és nem bukik meg egy tantárgyból sem. Az iskola befejezéséig még hátra van egy éve.

Áttekintve a négy év történetét, sok kérdés fogalmazódik meg bennem. Miért maradt abba a birkózás? Folytathatja-e valaha még? Miért nem beszélhettem az edzőjével? A szülő miért hallgat? Hogyan lehetne segíteni a jövőben Rékán, hogy az iskola elvégzése után munkát találjon? Milyen jövőképe van és milyen szerepet játszik benne a sport?

„Sportoló Réka” történetének legfontosabb üzenete számomra a következő:

Minden fiatalnak meg kell adni a lehetőséget az újrakezdéshez, mert csak így érvényesülhet. Tehetségek kallódhatnak el a „megbélyegzés” során. Csak megfelelő kommunikációval és pozitív hozzáállással lehet a látzatok mögé, a problémák mélyére hatolni. Az okok feltárásával és megértésével tudunk csak igazán segíteni az érintett fiatalon, hogy nagyobb esélye legyen egy sikeres és ígéretes jövőhöz.

Lovász Erzsébet

Julcsi esete

Julcsi évekkel ezelőtt a csoportom tagja volt. Egy távoli kis faluból származott, szülei szerény anyagi körülmények között éltek. Julcsi szerény, jó képességű lány volt, akit elsősorban a matematika érdekelt, bár a többi tantárgyból is jeleskedett. Az átlaga szinte mindig 4,5 fölött volt.

Pályaválasztásában a realitás talaján állt. Közgazdasági pályára szeretett volna jelentkezni, erre reális eséllyel indult volna: matematikából jó képességekkel rendelkezett. Másik felvételi tárgynak a történelmet választotta, amiből emeltszinten érettségizett volna. (Erre készítettem volna fel). A téli szünetben megváltoztatta az elképzeléseit, a kaposvári Pedagógiai Kar tanítói szakát jelölte meg. A történelem emelt szintű érettségire való felkészítésre így nem volt szüksége, mert elég volt magyar nyelv és irodalomból középszinten felvételiznie.

A diákban erős volt a továbbtanulási szándék: igyekezett kitörni az ott-honi közegből, szeretne volna vinni valamire. De eredeti elképzelését az erős családi kötelék és egy új szerelem miatt nem tudta megvalósítani, ezért inkább a kaposvári felsőoktatási intézetben adta be a jelentkezését. Gyakrabban tudott hazamenni, a barátjával pedig naponta találkozott. Sajnáltam, hogy Julcsi így döntött, hisz képes lett volna a közgazdasági egyetemet elvégezni.

Döntését elfogadtam, bár többször is kifejtettem ellenvéleményemet. Érettségi utáni beszélgetésünkben Julcsi azt fogalmazta meg, hogy ha lesz rá lehetősége, ereje, akkor – az első év tapasztalatai alapján – levelezőn egy másik iskolát is szeretne elvégezni (talán a közgazdasági szakot).

Az első évben – útban az egyetem felé - gyakran bejött hozzám. Ekkor derült ki, hogy a tanítói szakon nem matematikát tanult emelt óraszám-ban, hanem angolt. Ez napi tanulást és leterheltséget jelentett számára. Mindezek ellenére az egyetem és az ottani légkör tetszett Julcsinak.

Következő alkalommal már arról számolt be, tanulás mellett a Tescóban árufeltöltőként dolgozik, hogy legyen zsebpénze. Többször találkoztam vele az áruházban. Az egyik alkalommal elmondta, hogy évet halasztott, mert itt kapott egy olyan lehetőséget, amit tanulás mellett nem tudott volna elfogadni.

A tanulást abbahagyta, miközben a Tescóban a karrierje felfelé ívelt. Évekkel ezelőtt még szoktam vele találkozni a munkahelyén, most már nem is látom. Vajon mi lehet az oka?

Számomra –már kívülállóként – nehezen érthető a helyzete. Tehetséges, tanulásában motivált és határozott jövőképpel rendelkező lány volt. Tíz évvel későbbi életéről határozott elképzelése volt: közgazdászként fog dolgozni, a férjével együtt három gyereket nevelnek.

Azt nem tudom, hogy milyen most Julcsi élete, de egykor elképzelését nem hiszem, hogy meg tudja valósítani.

Pápai Laura

Esettanulmány ének tehetség mentorálásáról

Volt egyszer egy lány, aki nagy rémült szemekkel nézett rám, mikor először átlépte a kollégium kapuját. 4 évet töltöttünk együtt a kollégiumban mentor és mentorált kapcsolatban, s ezalatt komoly fejlődést mutatott az élet minden színterén. Ennek az időszaknak a leírása következik most.

A kislány egy kistelepülésről érkezett, túlféltő, korlátozó, merev, maradi gondolkodású családi háttér indította útnak. Testvére jóval idősebb volt, szabadságvágyó, s a fojtogató családi fészek helyett egy közeli rokon védelmét választotta. A kislány bálványozta a testvérét, ő is arra vágyott, hogy szabad lehessen. A kollégiumba beköltözve ismeretlen terepre tévedt, a kortársai az első bemutatkozások és a további ismerkedések során döbbenten vették tudomásul, hogy ez a kislány alig tud valamit az „életéről”.

A kedves szobatársak és a csoport többi tagja mind féltő szeretettel veték körül, mindent meg akartak tanítani neki, amit csak egy lány az anyjától hallhat ebben a korban. Minden este le kellett jelentkezni a szüleinél telefonon, s az új dolgokat lelkesen elmesélve hatalmas hidegzuhany érte. A szülei megtiltották, hogy bármit is elhiggyen abból, amit a többiek mesélnek, vagy nehogy olyat tegyen, ami az eddigi nevelésének ellent mondhat. A szobatársai többször végighallgatták ezeket a beszélgetéseket, melyeknek minden esetben sírás lett a vége. Ők nem értették, hogy létezhetnek ilyen szülők, akik ennyire sakkban tartják a lányukat. Ennek ellenére továbbra is mindent megmutattak, elmeséltek a lánynak, amit csak ebben a korban a lányok beszélnek, tesznek. Addig-addig ment ez, amíg rábeszéltek, hogy változtasson egy kicsit az arcán. Ártatlan apróság volt, de helyesebb lett tőle. Mint mindenről, őszintén erről is be kellett számolnia az esti lejelentkezés alkalmával. A szülők örjöngtek, a kislány kikészült, napokig vigasztalhatatlan volt. Rengeteget beszélgettünk, s az otthoniakat is megkérdeztem a helyzetről. Durván elutasítóak voltak. Nem akartak velem beszélni semmiféle engedményről, azt várták el, hogy mindenben az ő utasításait kövessem, illetve az általuk elkezdett nevelést folytassam, néha a Házirendnek fittyet hányva. Nehezen értettünk szót, s jobbnak láttam, ha érzelmi húrok pengetése helyett inkább csupán lányuk tanulmányi előmenetelről tájékoztatom őket.

A kislány közben élvezte a kollégiumi életet, a középiskolát. Kiderült, hogy nagyon kellemes, bár kicsit bizonytalan énekhangja van. A kollégiumi énekar tagja lett két másik osztálytársával, s számos alkalommal léptek fel házon belül. Lelkes volt, s bármely alkalommal számítani lehetett rá. Az esti telefonok kissé háttérbe szorultak. Ahogy meggritkáltak ezek a hívások, és jól érezte magát a kollégiumban, jól kezdett teljesíteni a gimnáziumban. Csoporttársai tették ki a baráti körét, s mindenben segítettek. Az ének foglalkozásokon pedig szárnyalt. Egészen addig, míg a szülei valahogy meg nem neszelték, hogy szakkörre jár. Hatalmas veszekedés lett a vége, és a lány ismét elindult lefelé. Sorra írta az rosszabb érdemjegyű dolgozatokat, amit a szülők természetesen a külön foglalkozások és fellépések számlájára írtak. Az egyik szülő Kaposváron dolgozott akkor, s megkövetelte, hogy a lány szinte minden nap iskola után személyesen számoljon be mindenről. A külsején tett változtatások természetesen visszaálltak az eredeti állapotba, s megfenyegették őt, ha még egyszer bármi ilyet tesz, annak rossz vége lesz. Azonban addigra már kiszabadult a szellem a palackból. A lány elkezdett fogyókúrázni, hogy csinosabb legyen. A társaitól kölcsönkapott ruhákat büszkén hordta. Minden szempontból változott. Egyszer aztán a városban sétálgatva összetalálkozott a szüleiével. Visszatérve a kollégiumba elmesélte, hogy a szülei készülnek bejönni a kollégiumba, hogy számon kérjenek engem, ezt hogy engedhettem. Számos konfliktusom volt az anyával, aki minden változást rossz dologként könyvelt el. Ezt a helyzetet sikerült elsimítanom, s a korábbi merev elutasítás is enyhülni látszott. Engedélyezték az éneklést is, s nehezen, de tudomásul vették, hogy a lányoknak szüksége van a kikapcsolódásra, kortársai véleményére, környezete visszajelzéseire, hiszen ezáltal is alakul a személyisége, megtalálhatja igazi önmagát. A sok-sok beszélgetés, pátyolgatás következményeként a kislány kezdett nagylány lenni, magára talált, jó jegyeket hozott. Növekedett az önbizalma, társaságban, biztonságban érezte magát. Nem tudtunk olyat kérni, amit nem tett volna meg. Az énekhangja is sokat fejlődött ez idő alatt. Mivel eleinte nem egyedül énekelt, megtanulta az odafigyelést a másira, az együtt- és két szólamban való előadást. Terveztünk egy nagyobb szabású éneklést a hagyományos kollégiumi Művészeti Est keretein belül. Ezekhez a dalokhoz alkalmi ruhát terveztünk viselni, megadva a módját az előadásnak. Mivel a lány szülei nem voltak éppen jómódúak, ebből is probléma adódott, mivel a szülők kategorikusan kijelentették, hogy nem hajlandók egy fillért sem költeni ilyen úri huncutságokra. Az egyik csoporttársra felajánlott számára egy szép jelmezt, így ez is megoldódott. A szülők a meg-

hívásra viszont elutasítással válaszoltak. Továbbra is feleslegesnek, haszontalan tevékenységnek tartották az éneklést. Sokat beszéltem velük telefonon, dicsérve nekik a lányuk tehetségét, kedvességét, megbízhatóságát és jó iskolai eredményeit. Természetesnek tartották ezt, s „eltúrték”, hogy a tanulás mellett még mást is csinál. Az addigra már nem kislány viszont megtanulta, hogy mit mondhat el az otthoniaknak. Az örömeit, boldogságát itt élte ki. Rengeteg segítséget kapott szaktanároktól, támogatást, dicséretet mindenkitől, akivel kapcsolatba került. Ettől nyugodtabb lett, de elkezdett dacolni a szüleivel, akik erre nem voltak felkészülve. Meg is kerestek személyesen, de nem jöttek be a kollégiumba, a parkolót nem voltak hajlandók elhagyni. Mintha az intézményen belül rájuk ragadna valami rossz. Én mentem ki hozzájuk. Azzal a szándékkal érkeztek, hogy kiveszik a lányukat a kollégiumból, mert teljesen megváltozott, és ezek a változások nem elfogadhatóak, csak rosszat tanult, amióta otthonról elkerült. A lány nagyon elkeseredett, könyörgött a szüleinek, hogy ne tegyék ezt vele. Tehetetlen volt, és szárnyaszegett. Vezetői segítséget kértem, mert bár az előzőekben konzultáltam az igazgató helyettesekkel, most először éreztem, hogy ez a helyzet tarthatatlanná vált. Igazgatói és helyettesi beavatkozás segítségével sikerült mégis jobb belátásra bírni a szülőket, s a lány maradhatott. Minden érvet felsorakoztattunk, a lány tehetségét és nélkülözhetetlenségét is hangsúlyozva.

Az éneklésben nagyon szépen fejlődött, eljutott arra a szintre, hogy kóristából szólista lett. Társaival jó kapcsolatot ápolt, komoly konfliktusba nem került. Már nem látta magát olyan kis szerencsétlen, befolyásolható, szülői szigortól rettegő, szorongó lánynak, aki minden apróságon rágódott. Ehhez nagymértékben hozzájárult mentori kapcsolatunk is. Felismerte, hogy csak akkor élheti a saját életét, ha távol kerül a szüleitől. Jól tanult, készült a végső vizsgákra. Ebben az időszakban már nem énekelt annyit kollégiumi rendezvényeken, nem is kértük. A szülők vehemens reakciói is elmaradoztak, talán belenyugodtak, hogy nem tehetnek semmit már a változások, új dolgok ellen. Mondhatnám, hogy a probléma megoldotta saját magát, de sok múlt a résztvevőkön is. A tűzfészek kihunytt, az ellentétek csitulnak. A lány készült a nagybetűs életre, az érettségire, felvételikre és az utána következő felsőoktatásban eltöltendő évekre. Nagylány lett, s mielőtt elballagott, megköszönte a mentori kapcsolatunk beszélgetéseit, az óvó törődést, az védelmet, felkészítést az életre és azt, hogy gyakran megnevettették, ezáltal feledtetve a nehézségeit.

Egypár évre elvesztettük a kapcsolatot, csak annyit tudtam róla, hogy nem sikerült tovább tanulnia. Nemrég beszéltünk újra, s kértem, tekintsen vissza erre a négy évre. Azt mondta, gyakran gondol vissza a gimnáziumi és kollégiumi eseményekre. Érettségi után némi kitérővel jutott el a felsőoktatásba, amely nagyon nehéz időszak volt a számára. Az egyetemi éveket egy versenystállóként élte meg, s nem lett igaz barátja, mert nemtörődöm csoport- és évfolyamtársai csak a saját érdeküket nézték. A mentorálás nélkül végképp magára hagyatottan érezte volna magát. Nehezen tanulta meg, hogy nem csak magára számíthat, tölem, mint mentortól is nyugodtan kérhet segítséget. Ezután elhelyezkedett egy üzemben, ott dolgozik most is, ahol a kreativitását, türelmét és higgadságát rendkívüli módon értékeli és jó csapatba került. Ez a munka láblógatás neki, inkább egy pihentetőbb szakasz, mielőtt eldönti, merre is induljon tovább. Még most is fontos neki, hogy megdicsérik, lelkesítsék. Igazi csapatjátékos lett. Megkérdeztem, hogy milyen most az élete, hogy érzi, elérte-e azt, amire a középiskolában vágyott. Azt mondta, nem érte el, viszont hobbiként buzgón gyakorolja (éneklés). Más ember lett, megváltozott az életfelfogása. A középiskolában és kollégiumban töltött éveit úgy látja, felkészítették a felnőtt életre, megerősítettük, szeretettel vettük körül. Önálló lett és független, megtanulta a pénzt beosztani, sokat segítettek ebben a többiek. Nem tett volna semmit sem másként, nem bánt meg semmit sem. A kis esetlen lánynak ilyennek kellett lennie, ezeknek a dolgoknak kellett megtörténnie, különben nem válhatott volna azzá, aki ma. Négy év felhőtlen öröm volt az itteni élet - ahogy ő fogalmaz – elnyomottból kivirult virágszál lett.

Szüleivel úgy-ahogy rendeződött a kapcsolata, most, hogy távol él tőlük. A távolság megváltoztatta őket egymással szemben. A nehéz években annyira függött tőlük, hogy ez egyfokú félelem is volt. Kilépett ebből a helyzetből, és éli a saját életét. A kollégiumi barátjaival azóta is szoros kapcsolatot ápol, nemsokára érettségi találkozót szerveznek. Azóta is abból a négy évből merít.

Személyes véleményem szerint pedagógiailag és más területen mindent elkövettem, amit ezért a kislányért lehetett. Nagyon jó érzés és visszacsatolás, hogy diákkal a kapcsolatom fennmaradt, azóta is szeretettel és tisztelettel beszél velem. S teszi ezt úgy, hogy nem „az idő mindent megszépít” mondásra alapozva ontja a dicséző és hálás szavakat. Úgy gondolom, megállja a helyét az életben, ehhez nagyon jó alapokat kapott.

Királyné Schán Brigitta

Esettanulmány – Szülő – tanár konfliktus

Annát 2,5 éve ismerem, kollégiumi csoportvezetője és mentortanára vagyok. 18 éves szorgalmas, tisztelettudó, érzékeny lány, rossz szociális körülmények közül érkezett. Közgazdasági szakközépiskolai tanuló, pénz- és számviteli ügyintéző szakon 11. évfolyamos tanuló. A kollégiumi évek alatt pozitív változásokat figyeltem meg Annán. 9. évfolyamon problémái voltak, 9. évfolyamon tanulmányi eredménye nem volt biztató. Igényelte az egyéni törődést, a szóbeli leckék kikérdezését, a korrepetálásokat. Önbizalomhiányban szenvedett, így különösen nagy figyelmet fordítottam arra, hogy segítsen és hozzájáruljak ahhoz, hogy sikerélményhez jusson a tanulásban. Főleg a szakmai tárgyak okoztak problémát. A kitartó közös munkánk – valamint néhány kollégám segítségével – eredményeként Anna jó tanuló lett, hozta a 4,0 körüli átlagot, már nem félt a szóbeli felelésektől, mert kérdezni, s ha nehézsége volt bátrabban kért megsegítést. Osztályfőnökével tartottam a kapcsolatot és közösen követtük nyomon a tanulmányi előre menetelét.

Közben a kollégiumi élete is szépen alakult. A csoportba beilleszkedett, lassan barátokat szerzett, jó barátnőre lelt a társai között. Az idei tanévben párra talált a közösségben, amitől szinte kivirult, s ez a párkapcsolat jó hatással lett a tanulmányokra is, kölcsönösen motiválták egymást Áronnal. Csoporttársak többsége elfogadta, szobatársai jó barátságban voltak vele. Szegénységét szégyellte, s emiatt visszahúzódó volt. Tanárokkal, nevelőkkel szemben tisztelettudó, barátságos viselkedést mutatott, köztünk jó kapcsolat volt. Az idei tanévben a kollégiumi sport is jelentős eseménnyé vált az életében. Leány focicsapat tagjaként és a leány röplabdacsapatban nyújtott játékban is ügyesnek bizonyult, versenyekre készült. A kollégium biztosította számára azt a környezetet, amely szükséges a jó tanulmányi eredmény megtartásáért, a házi feladatok elkészítéséhez szükséges szakmai segítséget (szaktanári korrepetálások; kikérdezés), technikai segítséget (számítástechnika terem, könyvtár), az egészséges életmódhoz hozzájárult: sportpályák, uszoda, szauna, konditerem, sportszakkörök biztosítása.

Anna rendkívül érzékeny lány. Folyamatos egyéni törődést igényelt, egyéni segítő beszélgetések alkalmával megbeszéltük a problémákat, feszültségoldás, közös problémamegoldás gyakran előfordult. Időnként a mentális problémák mellett szomatikus tünetek is felmerült, szívdobogás,

szorító mellkas, szédülés, fáradtság, stb. Az elérhetőség és törődés ilyenkor elengedhetetlen volt számára.

A szülőkkal való kapcsolattartás néhány telefonban és egy személyes beszélgetésben kimerült. Kizárólag Anna édesanyját ismerem, édesapját soha nem láttam, gyermekük felől nem érdeklődtek.

A konfliktus Anna édesanyja és köztem alakult ki. A tanév vége felé (áprilisban) telefonos tájékoztatás alkalmával kijelentette, hogy leánya kiköltözik a kollégiumból. Hosszas beszélgetés után sem indokolta meg ennek az okát. Anna kétségbeesett és többszöri beszélgetés alkalmával sikerült nyugalmi állapotba hozni. A szülő és az én (és Anna) álláspontom, teljesen ellentétesnek bizonyultak, a kollégiumi élettel kapcsolatosan. Az édesanya a kiköltözés mellett tette le a voksot, én a kollégiumi élet mellett. Anna természetesen nagyon szeretett volna kollégista maradni. A konfliktus alapja, hogy véleményem szerint a szülő gyermeke érdekei ellen cselekszik azzal, hogy ki akarja venni őt a kollégiumból, s ezzel hátráltatja tanulmányi előre menetelét, kockáztatja a jövő évi érettségit, s veszélyezteti a szakmaszerzési lehetőséget (OKJ-s képzés). kiszakítja gyermekét abból az óvó, védő környezetből, amit szeret. Megnehezíti gyermeke életét azzal, hogy rákényszeríti naponta 140 km utazásra, hajnali kelésre, ezzel a pihenését is akadályozza.

A konfliktusban érintett személyek köre idővel kibővült:

Csoportvezető <<< ----- >>> Anna édesanyja

Anna

Pszichológus

Igazgató, Igazgatóhelyettes

A konfliktus rendezés folyamatában a következő személyekkel konzultáltam: Anna, Anna édesanyja, kollégium pszichológusa, igazgató, igazgatóhelyettes; Anna osztályfőnöke, kollégiumi gyermekvédelmi felelős, végül gyermekjóléti szolgálat munkatársa.

A konfliktuskezelés lebonyolítására saját kollégiumi helyszínt választottam. Anna édesanyjával személyes találkozóra az intézmény tárgyaló helyiségében került sor. Jelenlévők: Anna, valamint édesanyja, igazgatóhelyettes, kollégiumi pszichológus, jómagam (csoportvezető).

Elsőként a szülő kapott lehetőséget arra, hogy ismertethesse, miért alakult így a helyzet, miért döntött úgy, hogy Annának mindenképpen ki kell költöznie a kollégiumból. Röviden, szűkszavúan nyilatkozott, két érvet hozott fel: hiányzik gyermeke, segítenie kell otthon a testvérek körül.

A megbeszélés során felvázoltam Anna helyzetét és pontokba szedtem

az érveket az mellett, hogy miért fontos a kollégiumi környezet számára. Megerősített ebben az iskolapszichológus, s a szakmai igazgatóhelyettes asszony is. Mindezt az osztályfőnök véleményével támasztottuk alá. Annát is megkérdeztük mit szeretne. Akkor már a szülői befolyás nyomása alatt azt nyilatkozta megpróbál bejárni. A szülő egyetlen indokot hozott fel a kiköltözés mellett: hogy hiányzik otthon gyermeke. A megbeszélés elején egyértelművé vált számomra, hogy hajthatatlan lesz, és eleve eldöntötte gyermeke sorsát a felhozott érvektől függetlenül, a lánya érdekeit figyelmen kívül hagyva mindenképpen kiveszi őt a kollégiumból.

A megbeszélés végén annyit sikerült elérnünk, hogy 1 hónapnyi átmeneti megoldást eszközöltünk ki: bejárós lett Anna, így nem szűnt meg azonnal a kollégiumi jogviszonya, és lehetőség nyílik arra, hogy a rossz döntést visszavonja a szülő. Tájékoztattam, hogy véleményem szerint tévesen dönt, és nyomon követem Anna sorsát.

Külső szakértőhöz gyermekjóléti szolgálat fordultam, aki nagyon készséges volt, beszélt a családtagokkal. Ismertettem az esetet, felvilágosított arról, hogy nem tehetnek semmit, mivel Anna nemrég töltötte be a 18. életévét, s így nem kötelezhetik a szülőt a kollégiumi elhelyezés betartására. Továbbá elmondta, hogy gyakori eset, hogy a szülő megvárja gyermeke nagykorúságát, s ezt kihasználva visszaédesgetik a családhoz, mert ekkor a gyámhivatal már nem tehet semmit.

Nyomon követés: osztályfőnök szerint nem rontott Anna, a fáradtságot észrevette rajta, ami a napi utazgatással jár. Anna elmondása alapján családi probléma egyszer már előfordult azóta (apa alkoholproblémájából adódóan).

A bejárós időszak eltelte után a megbeszéltek alapján kerestem a szülőt, 1 hétig nem értem el a megadott számon, majd üzenet segítségével sikerült megkonzultálni a jövő évi kollégiumi kérelmet. A szülő nem élt a lehetőséggel, nem kérte a jövő évi kollégiumi elhelyezését Anna lányának.

Összegzés:

Düh, harag és tehetetlenség érzése fogalmazódott meg bennem az eset kapcsán. Úgy éreztem hiába igyekszünk megoldani a konfliktushelyzetet, a szülő eleve elhatározta mit tesz gyermekével, s nem veszi figyelembe gyermeke érdekeit, ráadásul egy évvel az érettségi előtt „kihúzza lába alól a talajt”, kiszakítja abból a környezetből, amely biztosítja számára a továbbtanulás, szakmaszerzés és ezáltal egy jobb élet lehetőségét, mint amit ő maga tud biztosítani gyermekének. A továbbkövetést folytatom jövő tanévben is.

Stagl Bernadett

KOLLÉGIUMI KAPCSOLATRENDSZEREK

Egyik diákunk javaslatára közös munkába kezdtünk e témában, mert ő projekt munkáját a kollégiumi életről készítette. A tehetséges tanulók mentorálása során izgalmasnak találtuk, hogy feltárjuk, vajon hogyan alakulnak ki kapcsolatok a diákság körében, hiszen a 14-18 éves diákság körében, mint tudjuk nagyon meghatározó a kortárs csoport szerepe. Ha megértjük a folyamatot, könnyebben segítünk mentoráltunk személyes jellegű problémáiban. Így jutottunk el arra a gondolatra, hogy 120 kérdőívet kitöltetünk a tanulókkal, minden évfolyamban harminc - harmincat, fele-fele arányban fiúkkal és lányokkal.

A kérdőív pontjainak összeállítása előtt megbeszéltük a témaköröket, a házirendet, a diákok lehetőségeit a kollégiumban, beleértve az épület kialakításából adódó lehetőségeket is. Próbáltuk a tudományosság kritériumainak megfelelően az eddigi tapasztalatokat, kollégiumi élethelyzeteket, megfigyeléseket megfogalmazni.

A válaszok az „idilli állapotól” a fokozatosság elve alapján mennek a legrosszabb felé. Az első két válasz értékileg pozitív a „C” válasz kis részben semleges, többségében azonban már inkább a negatív felé irányul, a „D” válasz pedig teljesen negatív. Az „A”- „D”-ig válaszok elemzése után, az „E” válaszok következtek. Ez a kategória ahová diákjaink szabadon fogalmazhatták meg gondolataikat, írhatták le véleményüket, továbbá azokat a válaszokat is ennek értékebe számítottam, amikor nem írtak semmit vagy két választ is jelöltek a megadottak közül.

A kérdések megfogalmazása, kivitelezése után már csak a kiosztásról kellett gondoskodni. Kollégáimat kértem meg, hogy lehetőleg véletlenszerűen adják oda a diákoknak. Lelkesedéssel dolgoztam fel a kérdőíveket, hiszen érdekelt, vajon a diákok is úgy ítélik-e meg a kollégiumi életet, mint ahogyan azt mi gondoljuk. Célunk a kérdőív kitöltésével az volt, hogy bebizonyítsuk a diákok többsége szeret a kollégiumunkban lenni, itt valóban második otthonra találtak. Általános körképet szerettünk volna kapni az első benyomásokról, a beilleszkedés nehézségeiről, a diákok-diákok közötti kapcsolatról és a diák-tanár viszonyról.

A kérdőívek elemzése

I. 1. Az első napok tapasztalatai

Az első napokban, amit a kollégiumban töltöttél, mi volt a benyomásod az itt lévő diákokról?

A diákok 56,7 százaléka az „A” választ jelölte meg, amely azt jelenti, hogy velük kedvesek voltak. A „B” választ „eleinte furcsán néztek rám, aztán, ahogy megismertük egymást, minden rendeződött”, a diákok 26,7%-a jelölte meg. A „D” választ már csak 10% adta ami azt jelenti, ők úgy érezték, hogy egyáltalán nem törődtek velük. A 120 diákból három, azaz 2,5% jelölte meg a „C” választ, akiknek megjegyzéseket tettek, mert elsősök voltak. Egy diák ezt és az „A” választ is jelölte mert szerinte személyfüggő, hogy ki, hogyan bánt vele. További négyen, 3,3%, egyéb válaszokat adtak. Közülük az egyik 10. évfolyamos tanuló érezte úgy, hogy lenézték, másik diák pedig azt írta, mindenki másképp viselkedett vele. Egyik lány nem egészen a kérdésre válaszolva megjegyezte: furcsa volt, mert minden új volt.

Ha a lányok és a fiúk megoszlását nézzük, a lányok 53,33%-a mondta, hogy kedvesek voltak diáktársai, míg a fiúknak 60%-a. Az első nehézségek után, hogy minden rendbe jött, a lányoknak 23,33%-a, míg a fiúknak 30%-a állította. A fiúk az első két választ 90 százalékban, a lányok csak 76,7 százalékban jelölték meg. Az első kollégiumi élményeket tekintve a fiúknak pozitívabb volt az összképe, jól feltalálták magukat az új helyzetben. A „C” választ egy fiú és két lány adta. A „D” válasz érdekes: kétszer annyit lánytól jött, mint fiútól. A lányok 13,33%-ban érzik úgy, hogy nem foglalkoztak velük társaik, míg a fiúk csak 6,67%-ban.

Az első benyomások után, az első napok nehézségei iránt tudakozódunk a következő kérdéssel.

I. 2. Beilleszkedés a szobai közösségbe

Milyen hamar sikerült beilleszkedned a szobai közösségbe?

Az „A” választ 68,3%-ban jelölték meg, azaz szinte az első pillanattól kezdve jó csapatot alkottak. 25% szerint az első nehézségek után minden rendbejött. „C”, „D” és „E” válaszokat kaptunk összesen 8 főtől ami 4,17%, ők úgy gondolták, hogy nem ment könnyen a beilleszkedés, de mára már megoldódott a helyzet. Egy ember pedig úgy érzi, a négy év során sem oldódott meg, hogy a társak befogadják őt. Két „E” válasz (1,67%) szerint az

első szobájukban egyáltalán nem találták meg társaikkal a „közös hangot”, ezért el kellett költözniük másik szobába.

A lányoknak 73,33%-a érezte, az első pillanattól fogva egy csapatot alkotnak, míg a fiúknak csak 63,33%-a. A „B” válaszokat tekintve, azaz, hogy az első nehézségek után minden rendbe jött a fiúknak 30%-a, a lányoknak 20%-a adta. A „C” választ a fiúk eggyel többen jelölték mint a lányok, mert utóbbiak közül csak ketten (3,33%) tartották magukra nézve igaznak az állítást. „D” választ a fiúktól nem kaptunk, a lányok közül is csak egy főtől, és a helyzet változása miatt még egy leányról elmondható, hogy a „D” megállapítás lenne érvényes. Úgy tűnik a fiúk kevesebben érezték az első pillanatban azt a fajta bensőségeséget, mint a lányok, a későbbi konfliktusok megoldásában viszont ügyesebbeknek bizonyultak.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a többség, egy-két kivétellel azonnal, míg mások kisebb-nagyobb nehézségek árán, de mégiscsak „második otthonra” talált kollégiumunkban. A felmérés eredménye alapján, miszerint minden évfolyam nagyjából azonos sikerrel illeszkedett be, bizonyosságot szereztünk, érvényesülnek az alapprogram következő szocializációs pontjai intézményünkben:

„- folyamatosság elve, a korosztályi, családi, iskolai változások figyelembevétele a beilleszkedés érdekében;

rendszeresség elve, ami biztos közvetlen környezetet és biztonságot nyújt.”¹

II. Élet a kollégiumban

II. 1. Kapcsolat a szobatársakkal

Mennyire nehéz együtt élned a szobatársaiddal?

Kérdésünkre 62,5% az „A” választ indikálta, ők szinte „az első pillanattól kezdve jó csapatot alkottak”. További 24,2% érzi úgy, hogy „a gyakori konfliktus ellenére is megtalálják egymással a megfelelő hangot”. Majdnem 9,2% véleménye: nehéz megtalálniuk azt a helyzetet, ami mindenkinek megfelel, de törekednek rá. Két kollégista (1,67%) úgy nyilatkozott, hogy mindig ugyanaz az emberalkalmazkodik a többihez, megegyezés nincs közöttük, vagyis a „D” választ jelölték. A válaszadók egyike azért megjegyezte, a konfliktusok ritkák. Az „E” válasz 2,5 százalékban érkezett és csak lányoktól.

¹ Klebelsberg Középfiskolai Kollégium: Pedagógiai Program, 2004. 14.o.

A számadatokból megállapíthatjuk, a többség „jól kijön” a szobatársai-val. A lányoknak 66,7%-a, a fiúknak 58,3%-a jelölte meg az „A” választ. A „B” választ viszont a fiúk írták kétszer annyinál, is többen, mint a lányok. Tehát a fiúk 33,3%-a, míg a lányoknak csak 15%-a gondolja, a gyakori konfliktus ellenére is könnyen megtalálják egymással a megfelelő hangot. A „C” válasz a lányoknál volt a fiúk válaszában a majdnem kétszerese, mivel a lányok 11,7%-a véli úgy, nehezen alakul ki az a helyzetet, ami mindenkinek megfelel, a fiúk közül 6,7 százalék gondolja így. A „D” válasz mindenhol egy-egy főtől (1,67%) érkezett.

Úgy látszik, a lányok az első pillanattól fogva jobban beilleszkednek, míg a fiúk ha kezdetben vannak is konfliktusok, nagyon jól meg tudják oldani. A 10. évfolyamos lányok „E” válaszaihoz írt megjegyzések a következők: egyik csak annyit írt a beilleszkedésére, nagyon jól ment, de nem jelölte meg egyik adható választ sem. Egy másik diáklány szerint pedig ha van is konfliktus összevesznek, utána kibékülnek, s egy hét múlva már nem emlékeznek rá.

II. 2. Kapcsolat a csoporttal

Milyen a csoportoddal a kapcsolatod?

A válaszok alapján felfedezhető az a körkörös kapcsolódás, ami a társadalomra is jellemző. Legjobb, legszorosabb baráti a kapcsolat a szobatársak, szomszédok, és az iskolai osztálytársak között (általában ezek a személyek ugyanazok). Ezután következnek a többiek, a felszínesebb kapcsolatok és mindenhol akadnak olyanok is, akik csak köszönőviszony-szinten maradnak. Ez szinte természetes is, hiszen a csoportok között kevés volt a kis létszámú, általában 30 fő körüli csoportokat találtunk, így nem lehet mindenki mindenkivel egyformán jóban. A 120-ból hat fő, azaz 5% írja, hogy nincs semmiféle kapcsolata a csoportjával. Közülük egy harmadéves lány inkább a nála fiatalabb és idősebb társai barátságát keresi. A maradék öt a sok tanulásra hivatkozik, ezért nincs ideje ismerkedni.

A fiúk nagy többsége állítja, jó a csoportjával a kapcsolata. Néhányan megemlítik, jó ugyan a kapcsolat a csoporttal, de egy-két emberrel nem jó. Esetenként „nem rossz” jelzőt is találunk, illetve van akivel jó, van, akivel nem jó a közösségi viszony. Egyik diák a kérdésre azonnal „rávágta”, jó a kapcsolata csoportjával: majd hozzátette az osztálytársakkal, plusz egy-két emberrel. Egyfiú véleménye: a közösséggel való kapcsolatot teljesen kizárták tartja, hiszen olyan vegyes a csoportjuk összetétele.

A lányok többsége is jelzi a jó kapcsolatot a csoporttal, de sok megjegyzést tesznek hozzá. Például: jó a kapcsolatuk, de egy-két emberrel nem jó; vagy jó a kapcsolatuk, de vannak klikkesedések, csoporton belüli kisebb csoportok. Továbbá többen megjegyzik, széthúz a közösség.

II. 3. Ismerkedés a kollégiumban

Mi segíti leginkább a kollégiumban az ismerkedésedet?

A kollégisták 63,3%-a egyértelműen az esti aulai beszélgetéseket jelölte meg, s ez csak az egy választ adók közül értendő. Ezen kívül négyen -azaz további 3,33%- két választ írtak, és abban is szerepelt az aulában való ismerkedés, továbbá a kulturális programokat is bejelölték, mint ismerkedési lehetőséget. Kollégiumunkban, nagyon hangulatos, kulturált az aula, a berendezés és a dísznövények segítik a pezsgő kollégiumi életet. Nem véletlen, amiért a diákság nagy része szeret ott lenni, beszélgetni, tanulni, együtt tanulni, társasjátékot játszani. Esetenként előfordult, hogy a tanulók klubhangulatot teremtettek, élő zenével szórakoztatták egymást.

Valóban érvényesül, amit a kollégiumi alapprogram egyik célja meghatároz:

„Emberhez méltó mindennapi életfeltételek és kapcsolatok kialakítása”,² továbbá „gondoskodás a tanulás és a pihenés feltételrendszeréről.”³

További 13% a közös kollégiumi programokon és rendezvényeken ismerkedik előszeretettel, míg 10% a közös étkezéseket jelölte meg. Emellett van még 3 tanuló (2,5%), aki a szakkörökön találkozik számára új és érdekes emberekkel. Egy fő (0,83%) pedig szakkörön és egyéb módon ismerkedik. Egyéb módot egy másik diák is írt, eszerint a barátok közvetítésével tesz szert további ismeretségre. Egyetlen kollégistától olvasható: nem szokott ismerkedni. Egy személy a sportot emelte ki, mint ismerkedési lehetőséget, egy fő pedig a szilenciumot. Ha a lányok és a fiúk szerinti megoszlási arányt nézzük, az étkezésekkor való ismerkedést a fiúk 6,67%-a, a lányok 13,34%-a jelölte. Az aulában viszont a fiúknak a 70%-a szeret ismerkedni, míg a lányoknak csak a 56,67%-a. A szakkörökön való ismeretség-szerzésre egy fiú adott választ (1,67%), a lányok közül kettő (3,33%). A „D” válasz -a kulturális programokon való ismerkedés - tekintetében nem nagy a különbség, 1,7% a lányok javára. „E” válaszokat a lá-

² Klebelsberg Középfiskolai Kollégium, Pedagógiai Program, 2004. 14. o.

³ Uo.

nyoktól 11,67%, a fiúktól 10%-ban kaptunk, vagyis mindkét nemben sok a leleményes diák, akik a legkülönbözőbb módokon szeretnek ismerkedni.

II. 4. Kapcsolatok a csoporton kívül

A csoporton kívül is vannak barátaid, barátnőd?

A következő kérdésünk, amire a társaság 46,7%-a adta az „A” választ, azaz nekik sok barátjuk, barátnőjük van a kollégiumban. Ugyanennyi százalék jelölte meg a „B” választ, miszerint jó haverjaik vannak a kollégiumban. Ők már a felületesebb ismeretséget jelölték meg. „C” és „D” válaszok nem érkeztek, senki nem érezte úgy, hogy csak a csoporton belül tartana igényt ismeretségre. Három diák (2,5%) írta azt, hogy csak egy - két jó barátja van. Ez mutatja: a diákok nagy százaléka nem csak a csoporton belül, hanem a csoporton kívül is intenzíven ismerkedik.

A további kérdések a csoportvezetővel és más nevelőtanárokkal való kapcsolatra, segítőkészségükre kérdezve is összességében pozitív válaszokat kaptunk. Az előző felmérésben néhányan hozzátették a csoportfoglalkozás illusztrálásához olyan jelzöt, ami a jó hangulatot fejezi ki, az egyik fiú találoán el is nevezte „csapatfoglalkozásnak”.

A válaszadók nagy számban jelölték meg a beszélgetéseket a csoportvezető részéről, egyénileg és a közösséggel is egyaránt, hiszen a problémákat fel kell tární, majd megbeszélni ahhoz, hogy a konfliktus megoldódjon. Néhány válasz érkezett arról, hogy a csoportvezető fegyelmeléssel próbálja a csapatot még egységesebbé kovácsolni. Egy vélemény szerint az „ide nem illők”, akikkel probléma van, ők azok, akikkel a csoportvezető szigorúbb. Figyelemre méltó az egyik tanuló megállapítása: az is segíti a csoport egységét, ha mindenki feladatot kap az évben. Jó az észrevétel, hiszen a közösségalkotás egyik alapelvéből következik: mindenkinek feladata van, így mindenki fontosnak érezheti magát. A csoportfejlődésnek ez a működés szakasza. Nagyon jó megfigyelő volt a diákunk, aki ezt észrevette. Az Arany János Tehetséggondozó Program esetében az összefogásra még több alkalom kínálkozik. Egyik diáklány írta is: jó lenne ha a többi csoportnak is volna lehetősége közös kirándulásra elmenni.

Összességében megállapíthatjuk, hogy diákjaink gyorsan beilleszkednek a kollégiumba, a szobatársak is hamar összeszoknak. Vannak ugyan, akik azonos helyiségből, iskolából jöttek és már régebb óta ismerték egy-

mást, azonban ez sem feltételez mindig barátságot. Mégis mindenki talált barátokat, kis közösséget.

A 2011. évben azonban úgy gondoltuk, újra felvesszük a kérdőívet, de ez alkalommal csak az első két évfolyamot vizsgáltuk meg. Így 88 kérdőívet osztottunk ki 40-et az első és 48-at a második évfolyamon, fele-fele arányban, fiúk és lányok vegyesen töltötték ki.

Egy kis „hangsúlyeltolódással” hasonló adatokat kaptunk.

Érdekesség, például, hogy a második kérdésre az akkori elsős évfolyamból a lányok válaszaiból az „A” és „B” válaszok aránya 45% és 5%(A válasz: „szinte az első pillanattól fogva jó csapatot alkottak”és a „B” válasz, miszerint: „az első nehézségek után minden rendben volt”), míg a fiúknál ez 30 és 20%. Tehát úgy tűnik, hogy a lányok sokkal könnyebben illeszkedtek be a szobai közösségükbe, mint a fiúk. Azonban a második évfolyamon a fiúk vezetnek az „A” válaszok tekintetében, igaz csak 4,13%-kal, tehát az akkori tízedikesek közül egy hajszállal, de mégiscsak a fiúk illeszkedtek be jobban a szobai közösségbe.

A csoportfoglalkozások alkalmával a csoportvezető csoportkohéziót alkotó tevékenységére vonatkozóan diákjaink megemlíttették a közös feladatokat, a stratégiai játékokat, éneklést a csoportfoglalkozáson, teszt-kitöltést, amivel jobban megismerhették egymást, bizonyos témákról beszélgethettek. Többen írtak közös programokat a kollégiumban, amit a csoportvezető szervez, mellyel próbálja összefogni csoportját.

Az újabb adatok ismét alátámasztották meglátásunkat és törekvésünk megvalósulását, hogy diákjaink nagy része második otthonra talált intézményünkben. Ezáltal a sikeres mentorálás is megvalósulhat, hiszen adott a közvetlen kapcsolaton alapuló, bizalomra épített légkör a mentor és mentorált között.

Tankovicsné Trapp Ildikó

Zúrös Zita esete

A 15 éves Zita egy megyeszékhelyhez közeli, de elzárt településen él édesanyjával és 3 testvérével, akik közül ketten- felsőfokú tanulmányaik miatt- ritkán, havonta csak egy alkalommal látogatnak haza.

A tanyasi életforma nem kielégítő a kislány számára, túl kevés impulzus éri, társai, barátai nincsenek a községben, 8 évvel fiatalabb öccsével nem foglalkozik. Csupán a hétvégéket tölti otthon- már 6. osztályos kora óta egy bentlakásos intézményben tanul-, de egyre elviselhetetlenebbnek érzi ezt a két napot is. A nyitott, vidám, „kalandokra éhes” lány nem tudja elfogadni körülményeit(lakhely, anyagi helyzet...), a korlátozott lehetőségeket, mindezért édesanyját teszi felelőssé. Hiába az anyuka figyelme, törődése, jó szándéka, helyzete miatti fájdalom, sértettsége, önsajnálata annyira elhatalmasodik rajta, hogy képes bármi áron kitörni belőle.

Életkorából adódóan számára is a külsőségek lesznek az elsődlegesek, a fontosak: a jó megjelenés, a szórakozás, a buli, a balhé, a korlátok, szabályok áthágása. Ez a felfogás, az akkor még csak 13 (!) éves kislányt menthetetlenül nála jóval idősebbek (18-20 évesek) felé sodorja, akik másfajta, szabadabb szemlélettel ismertetik meg, amelyben csak az ÉN, az én akaratom számít. Az adott helyzetben az anyuka teljesen elveszíti szülői szerepét, nem tudja érvényesíteni szülői jogait, sőt kötelességeit sem. Zita kezdetben csak a tanácsait nem fogadja meg, majd a szeretetét utasítja vissza, később szembeszáll vele, végül nyilvánosan megszegyeníti.

A tehetetlen édesanya számára, mintegy mentőövként érkezik egy fiatal, jólsituált házaspár, aki három pici (1-5 éves) gyermeke mellé fogadja családtagként Zitát, szintén a hétvégékre, ill. szünidőben, hiszen hétközben kollégiumban éli a napjait. „Természetesen” ez a szokatlan helyzet jogi úton nincs rendezve, azaz a kiskorú törvényes képviselője –a szülőt megillető jogokkal, kötelezettségekkel és juttatásokkal- továbbra is az édesanya. Ez az új, megváltozott életkörülmény még jobban eltávolítja egymástól anyát és gyermekét. A lány otthoni látogatásai egyre ritkábbak lesznek, a találkozások rendszerint veszekedéssel végződnek. A kapocs kettőjük között a házaspár, akik azonban a három pici mellett egyre kevesebb időt tudnak fordítani Zitára, a kislány viszont egyre jobban ragaszkodik hozzájuk. Emellett a kislány problémáit, a szeretetéttségét nem veszik

észre, nem törekednek arra, hogy édesanyjával rendeződjön a kapcsolata. A törődés hiánya ugyanoda vezet, ahonnan elindult, jóval nagyobb szabadságot élvez, mint hasonló korú társai, rossz társaságba keveredik, igazolatlanul hiányzik az iskolából, de az „új anyuka” ezt másként értékeli, mint édesanyja. Jóval nagyvonalúbb, megbocsájtóbb, megértőbb ezekben a helyzetekben, amit a kislány az igaz szeretet jeleként értelmez.

Ilyen nemcsak az ideálistól, hanem a normális családi élettől is merőben eltérő élethelyzetből kerül Zita a kollégiumba már középiskolásként. Az általános iskolából kikerült, otthonról elköltöző diákok számára idő kell ahhoz, hogy megismerjék társaikat, barátságok alakuljanak ki, alkalmazkodni tudjanak az új közeghez és el tudják fogadni a szabályokat. A személyiségtől függ, hogy ehhez kinek mennyi idő szükséges. A csoporton belüli hierarchia is ebben a kezdeti időszakban, „áll fel”, amelyben a csúcson elfoglalt helyet a nyitott, kommunikatív, magabiztos(nak tűnő) egyének töltik be.

Zita, aki élete során több közösségben, sőt családban megfordult, hozzászokott az alkalmazkodáshoz. Felmérte lehetőségeit és napokon belül társai vezére lett, példaképüké vált. Bizonytalan magánéleti körülményeinek jelentős része volt abban, ez ösztönözte arra, hogy kivívja magának ezt a számára rendkívül fontos pozíciót, hiszen ezzel igazolta saját magának azt, hogy szükség van rá, hogy értékes ember.

Úgy érezte, hogy megtalálta azt a közeget, ahol végre ő lehet a középpontban, ő mások példaképe, ő a vezető, akinek a véleményét a többiek feltétel nélkül elfogadják, a múltja pedig ismeretlen. Nagyon hamar maga köré gyűjtötte a hozzá hasonló karakterű lányokat, akiket Zita vagánysága, eltűzött és /vagy kitalált történetei teljesen lenyűgöztek. Társai irigyelték szabad életét, azt, hogy új családjában egyenrangú felnőttként kezelik, hogy idősebb fiúkkal randevúzik, hogy idősebb barátai vannak.

Ő pedig egyre magabiztosabb lett ettől az érezhető és nyilvánvaló csodálattól. Talán a saját sérelmeit akarta megbosszulni másokon vagy a korlátait feszegetni, esetleg a „királyságát” akarta kiélni, nem tudni, de kíméletlenül elkezdte megalázni a gyengébbeket. Sajnos ehhez társakat is talált, akik tetteit, megnyilvánulásait – korukból adódóan – többségében viccesnek találták. Akik pedig az iránta érzett kezdeti lelkesedésükből felébredve kihátráltak a „barátságából” szintén pellengérré kerültek.

A helyzet megoldása az én feladatom volt. Egyrészt a kislánnyal, másrészt a csoporttal megbeszélni a történeteket, emellett Zita státuszát fino-

man gyengíteni, a „kikezdeteket” megnyugtatni, nyilvánosan, mindenki számára egyértelműen támogatni.

Látszólag nem tűnt nehéz feladatnak, mivel a leírtak néhány hét alatt történtek, emellett a kislány mindigszívesen mesélt életéről, hiszen ekkor is ő volt a figyelem középpontjában, és mindig nyitott volt a beszélgetésekre is. Ilyenkor figyelmes volt, együttműködő, ezért úgy gondoltam, hogy könnyű lesz meggyőzni arról, hogy ez a viselkedés helytelen és következményei lesznek a jövőben, elveszítheti társai bizalmát. Természetesen az érzelmeire is kívántam hatni. Ez az együttműködés azonban csak látszólagos volt. Újabb és újabb problémák jelentkeztek, az iskolában is hasonlóan alakult kapcsolatai osztálytársaival. A kööttségeket is egyre nehezebben viselte, elkezdett hiányozni.

Felvettem az osztályfőnökével a kapcsolatot, aki hozzám hasonlóan ítélte meg a kialakult helyzetet, melyet elsősorban a kislány érdekeit szem előtt tartva kívántunk megoldani, természetesen a szülővel közösen, aki ebben nem volt partner.

Számomra az édesanya viselkedése több szempontból is aggályos volt. Magánemberként felelőtlenységnek, szívtelenségnek tartom az anyuka reakcióját lánya viselkedésére, amellyel megára hagyta, „lemondott” a gyermekéről. Nevelőtanárként – a jogi helyzet tisztázatlansága miatt – én Zita ügyeinek intézésénél csak a törvényes képviselőjével oldhatom meg a felmerült problémákat, hiába az „új rokon” esetleges készséges magatartása.

Hosszas telefonálgatások eredményeként az édesanyával sikerült személyesen találkoznom, majd egy újabb megbeszélés során a kislányt is bevonni a megbeszélésbe, mivel az anyuka szeretne volna visszaszerezni gyermeke szeretetét, megbecsülését. A szülő örült a támogatásomnak, Sajnos eddig nem kért segítséget senkitől, hiába kísértc kudarc a próbálkozásait, egyedül pedig nem tudta megoldani. Most úgy vélte, hogy talán ketten meg tudjuk győzni Zitát arról, hogy térjen haza. Zita a találkozás alkalmával elutasítóan viselkedett, sértegette szülőjét, agresszív lett, amit korábban nem tapasztaltam nála. A kollégiumban tapasztalt magatartását már ki sem tudtunk térni.

Kedvességének, titokzatosságának, közvetlenségének, vagányságának köszönhetően rengeteg haverja lett, népszerű volt a kollégiumban, társai a bizalmukba fogadták, megosztották vele személyes dolgaikat, problémáikat is. Ezt a kivételes pozíciót nem könnyű fenntartani. Hamarosan tár-

sai saját kárukon tapasztalták, hogy Zita félrevezette őket, rosszul ítélték meg, megrendült a bizalmuk benne. Megfogalmazták, hogy Zita veszélyt jelent a közösségre.

Ekkor taktikát változtatott, szintén az érzelmeikre kívánt hatni, de más-ként, mint korábban. Szánalmat akart kelteni bennük, ám elfordultak tőle, kiközösítették.

Csoportvezetőként újabb csapatépítésbe kezdtem, újra és utoljára megbeszéltük a néhány hét történéseit. Igyekeztem Zita pozitívumaira rámutatni, a hibáit pedig kisebbíteni, a jó közösség kialakítására fókuszálni.

Zita néhány nap múlva úgy döntött, hogy elhagyja a kollégiumot. Visszatartó erő igazán nem volt számára, mivel a fiatalok elsősorban érzelmeikre hagyatkoznak, nem racionálisan döntenek, így nem tudták néhány nap alatt megbocsátani a történeteket. A döntéséhez hozzájárult az is, hogy az iskolában is megingott a helyzete, a két problémával egyidejűleg nem tudott megbirkózni, jobbnak látta a menekülést.

Az eset pozitívuma, hogy a kislány visszatért édesanyjához, felismer-te, hogy a feltétel nélküli szeretetet, a figyelmet tőle kaphatja meg.

A történetből egyértelműen kiolvasható, hogy a csoport szempont-jából rendkívül fontos, hogy milyen értékrenddel, tulajdonságokkal rendelkezik a vezéregyéniség, hiszen összetarthatja, ill. szét is zilálhatja a közösséget. Az egyén (Zita) szempontjából pedig nyilvánvaló, hogy a nehézségek megoldása összefogással, tanár- szülő összefogásával lehet-séges, amelyben mindegyik fél a gyermekért harcol. Ugyanakkor ki kell derítenünk a mértéket, nem szabad csupán a látszat alapján ítélni, mivel a magabiztos fellépés, az erős akarat ingatag személyiséget is takarhat.

A kislány tipikus példája annak, hogy a kamaszkor lázadása mekkora károkat okozhat családon belül, főként, ha ehhez egy korai (6. osztály) elengedés is párosul, amely szintén hozzájárulhat a szülő és a gyermek eltávolodásához.

Ebből az esetből is nyilvánvaló, hogy a nevelőtanári munka/ hivatás mekkora felelősséggel jár, hiszen a fiatalok lelki egyensúlyáért felelni – csoport és egyén szintjén is- sokkal nagyobb körütekintést igényel, mint a tanulmányi eredményeikért.

KLEBELSBERG

Középiskolai Kollégium

AKKREDITÁLT KIVÁLÓ TEHETSÉGPONT